

Didactica Pro...

REVISTA DE TEORIE ȘI PRACTICĂ EDUCACIONALĂ

ISSN 1120-8445

● Reintegrarea europeană a învățământului

● Toleranța, un imperativ al normalității

● În căutarea democrației

● Betalia: școală – comunitate

Integrare europeană

2004 Anul Ștefan cel Mare și Sfânt

ȘTEFAN CEL MARE ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ ȘI A POPORULUI ROMÂN

Personalitate riguroasă, continuator, dar, totodată, și creator de tradiție politică, Ștefan cel Mare a reușit să simbolizeze atât forța de creativitate a poporului român, în cele mai diverse domenii, cât și ideea luptei pentru păstrarea ființei lui statale.

Prin durata ei – de peste 47 de ani –, prin largul orizont politic, ca și prin mărețele ei înfăptuiri, domnia lui Ștefan cel Mare a intrat în istorie ca o epocă a aspirației spre bine, frumos și demn. Conducătorul țării a impus modelul principelui, care în versiunea creștină intra hipează cele trei imperitive de viață: adevăr, dreptate și îndurare.

Considerat "cel mai mare geniu politic al trecutului nostru", Ștefan cel Mare a fost contemporan cu ilustre personalități ale istoriei universale; cu unele s-a înfruntat pe câmpul de luptă și cu toate s-a întrecut prin creații monumentale în timp de pace. Imperiul otoman îl avea la conducere pe Mahomed al II-lea, "Cuceritorul" Constantinopolului, Ungaria pe Matei Corvin, Polonia pe Kazimir al IV-lea, Albania pe Skander-beg, Florența pe Lorenzo de Medici, Franța pe Ludovic al XI-lea, Spania pe Ferdinand al II-lea de Aragon, Portugalia pe Henric Navigatorul.

În cadrul fenomenului general de dezvoltare istorică, de care și-au legat numele în secolul al XV-lea aceste veritabile genii politice, s-a vorbit de "gigantismul" țărilor mici. În rândul lor intra Albania lui Skander-beg, Moldova lui Ștefan cel Mare, Portugalia lui Henric Navigatorul. Conducătorii acestora au înfruntat cu îndrăzneală și curaj nepuința sau slăbiciunea statelor mici în fața forței marilor puteri și au afirmat voința și capacitatea de a și concentra în așa fel resursele – destul de reduse de care dispuneau – pentru ca să înfrunte și să înăbușe marile puteri amenințătoare pentru ființa statală [...].

Este semnificativ faptul că o dată cu redescoperirea termenului de Europa (reintrodus în circuitul cultural politic de umanistul Enea Silvio Piccolomini), a crescut și interesul pentru cunoașterea valorilor poporului român care-l înleagă cu cele europene și îl făceau solidar cu acestea. Constatările umanistilor apăsate și aveau în mare măsură sorginea în felul în care românii ei înșiși își defineau identitatea europeană, afirmându-și – mai ales în situațiile limită ale existenței lor statale – Romanitatea ca origine și apartenență la *Civitas* ca civilizație.

Epoca lui Ștefan cel Mare, prin măsurile întreprinse de domn în planul vieții economice, organizării militare și dezvoltării culturale a fost și o epocă de largă afirmare internațională a ștăbilității românești și de creare a unei tradiții politice românești cu valențe europene [...].

Ștefan cel Mare, care a deținut locul și robul Moldovei în Europa, este și primul conducător politic român care a afirmat unitatea etnică a românilor. Pentru el statul românesc de la sud de Carpați era "Terra Valachia" (cealaltă Țară Românească), în raport cu Moldova, care era tot o Valahia, tot o țară Românească.

Conștiința unității etnice a românilor, constatată și difuzată de unii dintre marii umanști, și-a găsit expresia în perioada domniei lui Ștefan cel Mare și într-un remarcabil izvor cartografic. Este vorba de harta Europei Centrale, întocmită de cardinalul Nicolas de Cusa și tipărită în 1491 la Eichstätt (Bavaria). În această hartă, considerată prima hartă modernă a Europei Centrale, teritoriul Moldovei și al Țării Românești este desemnat cu numele de Valachia Magna și Magna Valachia [...].

"Istoria noastră – scria David Prodan – nu cunoaște un nume mai drag poporului decât al lui Ștefan cel Mare. În Moldova puzierie de povestiri, credințe, tradiții îl poartă mereu viu printre ai săi, după altelea veacuri...".

Comemorarea este mai mult decât o amintire; ea implică datoria de a face din valorile istoriei o forță a mersului înainte.

Acad. Ștefan ȘTEFĂNESCU,

Membru al Secției de științe istorice și arheologie a Academiei Române,
v. XXI, București, 1996, p. 25-32.

Didactica Pro...

Revistă de teorie și practică educațională
a Centrului Educațional
"PRO DIDACTICA"
Nr. 1 (23), 2004

Colegiul de redacție:

Silvia BARBAROV
Svetlana BELEAEVA
Nina BERNAZ
Viorica BOLOCAN
Paul CLARKE (Marea Britanie)
Olga COSOVAN
Alexandru CRIȘAN (România)
Constantin CUCOȘ (România)
Otilia DANDARA
Viorica GORAȘ-POSTICĂ
Vladimir GUȚU
Kurt MEREDITH (SUA)
Liliana NICOLAESCU-ONOFREI
Vlad PÂSLARU
Carolina PLATON
Igor POVAR (Canada)
Nicolae PRODAN

Echipa redacțională:

Redactor-șef:

Nadia **Cristea**

Redactor stilizator:

Mariana **Vatamanu-Ciocanu**

Redactori:

Svetlana **Korolevski**

Dan **Bogdea**

Culegere și corectare:

Maria **Balan**

Tehnoredactare computerizată:

Sergiu **Puiu**

Design grafic:

Nicolae **Susanu**

Prepress: Centrul Educațional PRO DIDACTICA

Tipar: Combinatul Poligrafic, mun. Chișinău

Revista apare cu sprijinul

Fundației SOROS-Moldova

Adresa redacției:

str. Armenească, 16/2, mun. Chișinău

MD-2012, Republica Moldova

tel: 542976

fax: 544199

E-mail: didacticapro@cepd.soros.md

www.cepd.soros.md/DidacticaPro

ISSN 1810-6455

© Copyright Centrul Educațional
PRO DIDACTICA

QUO VADIS?

Sondaj de opinie: **Integrarea europeană prin educație și învățământ** 2
Tinerii pledează pentru Europa 19
Vlad PÂSLARU

Re-integrarea europeană a învățământului din Moldova 20

Cărți noi în biblioteca PRO DIDACTICA 26

Gheorghe RUDIC

O cursă mare spre Europa 28

Mircea CĂRTĂRESCU

Europa are forma creierului meu 30

EDUCAȚIE PENTRU TOLERANȚĂ

Vsevolod CIORNEI

Toleranța, un imperativ al normalității 32

Eudochia BRAȘOVEANU, Irina VOLCINSCHI

Copilul cu deficiențe de auz și școala de cultură generală 34

EDUCAȚIA DE GEN

Daniela TERZI

Educația de gen – un vector al democratizării societății

din perspectiva de gen 39

EDUCAȚIE PENTRU DEMOCRAȚIE

Aurica AMARII

În căutarea democrației 43

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Relația școală – comunitate. Extrapolări ale unor experiențe avansate 46

DOCENDO DISCIMUS

Iulia IORDĂCHESCU

Predarea biografiei și activității scriitorului în școala alolingvă 50

DEZVOLTAREA GÎNDIRII CRITICE

Ludmila URSU, Galina CHIRILOV

Diagrama Venn. La intersecția matematicii cu didactica 56

Valentina TOFAN

Educația axiologică la lecțiile de literatură română 60

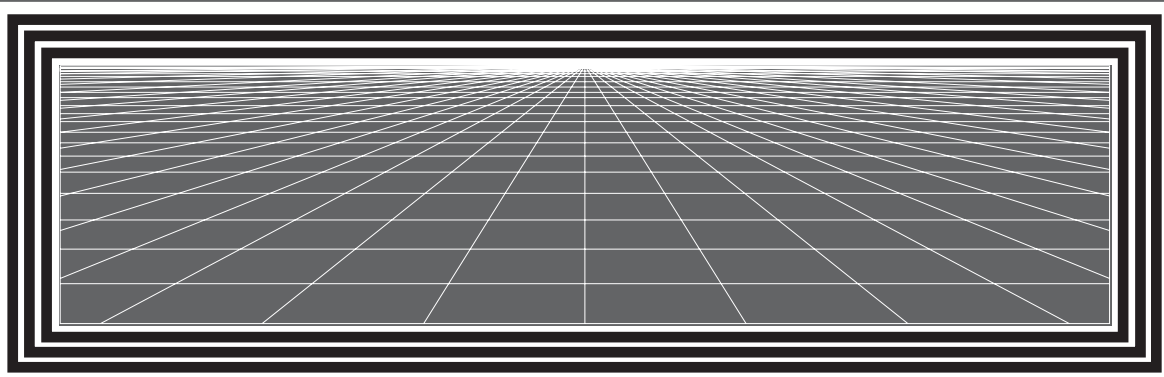
DICȚIONAR

Sorin CRISTEA

Rolul educației în perspectiva integrării europene 66

SUMMARY 68

EX LIBRIS coperta III

QUO VADIS?

SONDAJ DE OPINIE:

Integrarea europeană prin educație și învățămînt

În vederea unei analize multiaspectuale a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova și conturării implicațiilor acestuia pentru sistemul educațional, revista "Didactica Pro..." a inițiat un amplu sondaj de opinie cu participarea mai multor personalități ale vieții publice, oameni de cultură și știință, manageri școlari, profesori, solicitați să răspundă la următoarele întrebări:

1. *Ce înseamnă pentru Republica Moldova integrarea europeană?*
2. *Cum ar putea contribui învățămîntul și educația la realizarea integrării europene?*

Vasile ANESTIADE,
academician, profesor universitar,
doctor în biomedicină

1-2. Pentru noi integrarea europeană ar însemna depășirea tot mai pronunțatei provincializări a Republicii Moldova sub toate aspectele. Cei ce ne conduc astăzi declară că doresc să ne integreze în Europa, dar nu respectă standardele occidentale, guvernînd conform unor principii departe de cele europene. Costisitorul turism politic practicat de funcționarii noștri, mai cu seamă discursurile și declarațiile unor mari demnitari de stat, nu îmbunătățesc imaginea Republicii Moldova, ci o diminuează, din care cauză suferă, în special, omul de rînd. Afirmarea pozitivă pe mapamond, crearea imaginii de țară demnă de respect în Europa astăzi o realizează preponderent adevărații oameni de cultură, savanții notorii, deoarece prin prezentările originale și consistente la diverse foruri internaționale află și alții despre Republica Moldova, despre cetățenii ei, despre cultură, știință etc.

Integrarea europeană presupune dezvoltarea sistemului de învățămînt la toate treptele, menținerea și sporirea potențialului științific. Un rol deosebit îl are și Academia de Științe care, prin definiție enciclopedică,

reprezintă o societate de învățați, literați, artiști etc., creată pentru dezvoltarea științelor și artelor. Academia Națională constituie Templul Spiritual al statului, unde, de regulă, sînt inițiate și evaluate cele mai responsabile proiecte menite să asigure stabilitatea și bunăstarea. Academia are cea mai importantă misiune de a promova veridicitatea științifică lipsită de subiectivism, de pseudoștiință în realizarea proiectelor fundamentale solicitate de societate, avînd și obligațiunea morală de a formula și a expune opțiunile și concluziile determinate dialectic în spiritul artei de a discuta în contradictoriu pentru a se ajunge la adevăr. În acest sens, Academia apare ca cea mai democratică instituție, iar experiența de secole confirmă incontestabil democratismul academic.

Această imagine a unui for științific european e departe de noi, deoarece în ultimii 12 ani Academia a fost supusă unei teribile metamorfoze. Și totuși, axa academică mai funcționează și își menține autoritatea. Este necesară o responsabilă reorientare a puterii față de Academie, față de cultură și învățămînt, pentru a salva potențialul intelectual (altfel integrarea europeană va fi pur declarativă sau chiar compromisă), iar cei ce nu fac nimic în acest sens vor înscrie o filă nefastă în istoria „integrată” sau „neintegrată” a poporului nostru.

Pavel BARBALAT,
lector superior la Facultatea de Drept
a Universității de Stat din Moldova

1-2. În primul rînd, mă simt obligat să fac o reverență, să-mi exprim stima profundă față de redacția revistei "Didactica Pro..." pentru marea îndrăzneală de a aborda problema integrării europene, atît de vitală și importantă pentru destinul Republicii Moldova și suferindul ei popor, oropsit, manipulat și, în mare măsură, dezorientat.

Se știe că în cadrul unor organe supreme și centrale de stat (în special, la Ministerul Afacerilor Externe), precum și în cadrul unor formațiuni politice obștești sînt create structuri speciale menite să organizeze, să coordoneze și să contribuie la realizarea integrării Republicii Moldova în Europa. Însă oricîte eforturi ar depune aceste structuri, oricît de multe proiecte atrăgătoare și promițătoare vor fi elaborate, fără activitatea conștientă, creatoare și clar orientată a celor mai largi pături sociale, integrarea Republicii Moldova în Europa rămîne declarativă și iluzorie.

Primii pași în familiarizarea populației cu esența procesului integraționist al statului nostru în Europa s-au făcut deja prin intermediul mass-media (televiziunea, radioul, presa scrisă etc.), aceștia însă sînt de natură predominant informativă sau, poate, propagandistică, populistă.

Cu atît mai mult merită susținere și aprobare inițiativa revistei "Didactica Pro...", care încearcă să selecteze, să analizeze și să pună la dispoziția publicului cititor opiniile diferitelor categorii de specialiști privind problema abordată.

Ce înseamnă pentru Republica Moldova integrarea europeană?

Răspunsuri, sugestii, meditații la această întrebare pot fi diverse, multiple și cu formule sau concluzii surprinzătoare. De exemplu, afișarea la manifestațiile publice a pancartelor: "Vrem în Europa!", "Europa este calea noastră concretă!" etc. poate oare fi considerată drept o expunere a opțiunii unor persoane sau a unui grup de oameni? Și da, și nu. Da, fiindcă este dată publicității o idee. Nu, pentru că aceste inscripții nu conțin nimic concret, explicit sau argumentat.

Declarațiile n-au servit niciodată și nici nu pot servi drept argument al vreunei intenții.

În opinia noastră, integrarea europeană reprezintă un complex de acțiuni, măsuri economice, culturale, sociale, educaționale, științifice, cetățenești; obținerea unor rezultate pozitive și eficiente, care demonstrează că acest stat și acest popor dispun de capacități pentru o bună comunicare și colaborare cu alte țări și popoare, că sînt civilizate, capabile a-și organiza la nivel producția industrială și alimentară, un sistem propriu tehnologic, financiar, fiscal, bancar, o piață comercială dezvoltată, o școală cu instruire contemporană și, nu în ultimul rînd, a respecta normele democrației în toate domeniile activității umane.

Realizarea acestor și altor opțiuni urmează să convingă comunitatea europeană că Republica Moldova poate fi un partener serios, neconflictual, bun vecin în multiplul sens al cuvîntului.

Și atunci, cine va fi adversarul integrării noastre europene? Sperăm, că nimeni.

Poporul Republicii Moldova dispune de toate calitățile enumerate pentru a se manifesta și realiza cu demnitate, cu regret însă multe dintre acestea stagnează din lipsa condițiilor necesare. De aceea, unul dintre factorii primordialii îl constituie descoperirea și antrenarea în muncă activă, creatoare a liderilor adevărați ai societății, a unor buni profesioniști, organizatori cu experiență, oameni cu spirit inovator și progresist, care să posedeză calități reformatoare, entuziasm și optimism real.

Doar în aceste condiții poporul se va pătrunde de posibilitățile sale și de ale organelor statale, ceea ce va permite acestui popor și acestui stat să nu cerșească integrarea în Europa, ci să-i facă pe membrii Uniunii Europene să afirme: "Sîntem gata și dorim să conlucrăm în toate domeniile cu Republica Moldova".

În calea integrării europene nu există lucruri mai mult sau mai puțin importante. Toate sînt foarte importante.

Ne vom referi, pe scurt, la un singur aspect – juridic, mai precis, legislativ și jurisdicțional.

S-a scris și s-a vorbit mult despre sincronizarea legislației moldovenești cu cea europeană. Practic însă nu s-au făcut prea multe, deoarece la capitolul dat se vorbește cam abstract și în linii generale. Considerăm că ratificarea tratatelor, convențiilor și altor acte normative regionale europene, aderarea la ele constituie un moment pozitiv pentru Republica Moldova. Dar este o mare eroare opinia unora care văd sincronizarea legislației în aducerea ei în corespundere *mot à mot* cu legislația statelor europene. E o idee irealizabilă, deoarece fiecare stat își are legislația sa națională, care diferă după parametrul situațiilor reglementate, după sancționarea abaterilor de la legislație, după structura normelor juridice. În acest domeniu este important a stabili și a respecta principiile legiferării unanime recunoscute în toată lumea: determinarea verigii principale în fiecare subsistem de drept, democrația adoptării și aplicării legilor, transparența acestei activități.

Ce se întîmplă la noi? S-a scurs aproape un an de la lansarea informației despre elaborarea proiectului unei noi Constituții a Republicii Moldova. Dar cine cunoaște cum este organizat, coordonat și efectuat acest lucru? *Ce și cum* s-a formulat în acest proiect? Riscăm să răspundem că nimeni nu știe ce s-a întreprins pînă acum în acest sens. Se creează impresia că totul se face în totală ilegalitate. Să nu uităm însă că proiectul Constituției va fi supus referendumului republican și atunci cum vor fi informați alegătorii pentru a-și forma concepția de vot?

Mai menționăm o problemă. Structurile specializate juridice ale Consiliului Europei (în primul rînd,

Comisia de la Veneția), se pare, au obosit efectuând atâtea consultații și expertize ale proiectelor și actelor legislative (sau chiar ale celor deja adoptate), expediate din Moldova. Verificarea unor proiecte de legi de către specialiști de talie europeană sau chiar internațională e un lucru bun, dar procedura organizării și realizării acestor consultări, expertizări nu contribuie la formarea unei imagini cât de cât favorabile pentru specialiștii în drept din Republica Moldova. A devenit o normă expedierea spre consultare în Europa practic a tuturor proiectelor de legi și direct de către legislativ.

În opinia noastră, nu avem destui specialiști bine pregătiți și antrenați în procesul legiferării (prea tânără este știința dreptului și practica democratică legislativă de la noi). Și totuși, astfel de specialiști sînt în Republica Moldova aproape în toate ramurile dreptului. De aceea, ar fi normal (și prestigios pentru țară) ca orice proiect să fie transmis unei comisii sau unui grup de specialiști autohtoni pentru expertizare și numai dacă grupul sau comisia respectivă ajunge la concluzia că este necesară o verificare, o consultare, o expertizare în afara țării, atunci organizează această activitate, desigur, de comun cu legislativul.

Valentin BENIUC,
Ministrul Educației

1. Adoptarea de către Republica Moldova a unei poziții ferme în ceea ce privește aderarea la Uniunea Europeană înseamnă recunoașterea și acceptarea valorilor și standardelor existente în Vestul Europei. De aceea, ne revine tuturor datoria angajării civice, manifestată printr-o asumare de obligațiuni proprii și respectarea angajamentelor față de partenerii europeni, în vederea afirmării efective a acestora în viața societății moldovenești.

Integrarea europeană a Republicii Moldova nu poate fi decît un proces gradual, însoțit de ajustări corespunzătoare, pentru a ne apropia tot mai mult de condițiile necesare obținerii, în prima etapă, a statutului de țară asociată a UE. Acest proces presupune asumarea unor eforturi și acțiuni responsabile, avînd ca obiectiv accelerarea progreselor în legislație, modernizarea instituțiilor și îmbunătățirea capacității administrative, consolidarea justiției și combaterea corupției, ceea ce denotă faptul că aderarea este mai degrabă un subiect de politică internă, de sincronizare internă cu ritmurile și sensurile dezvoltării europene, și nu doar o preocupare pur diplomatică.

2. Succesul oricărei reforme, al oricărui proiect depinde de calificarea corespunzătoare a resurselor umane. În acest sens, contribuția învățămîntului este primordială în vederea formării competențelor cît mai înalte, capabile să facă față destoinic cerințelor integrării europene. Cu certitudine, educația depinde de dezvoltarea economică a țării, dar de multe ori, în istorie, educația însăși a fost punctul de cotitură în sensul relansărilor economice.

Am spus că avem puțini specialiști de performanță în drept, numărul lor însă poate fi sporit numai prin instruire la facultățile de drept, în primul rînd, din țară. Nu poate fi vorba despre o instruire serioasă, dacă multe cursuri la instituțiile superioare se studiază în baza tratatelor, monografiilor, manualelor de peste hotare, care nu întotdeauna sînt de calitate excelentă a conținutului, pe cînd posibilitățile naționale sînt neglijate. Suferă mult și aspectul practic al instruirii universitare, care deseori se reduce la o formalitate proverbială. Nu este un secret că judecătorii, procurorii, avocații și alți specialiști-juriști sînt, în fond, autodidacți. Ei își perfecționează cunoștințele și nivelul profesional preponderent de sine stătător sau preluînd zi de zi practica colegilor de alături. Bineînțeles, de activitatea acestui mare contingent de juriști depinde foarte mult realizarea unui principiu de bază al Convenției Europene pentru Drepturile Omului – accesul liber la justiție – de aceea el merită să dispună de o instituție statală specială de pregătire a cadrelor din domeniu. De asemenea, vom obține rezultatele scontate dacă juriștii noștri (și alți specialiști) vor cunoaște 2-3 limbi moderne, ceea ce va permite accesul liber la tezaurul dreptului internațional, la studierea experienței de peste hotare la fața locului.

Activitatea Ministerului Educației este axată pe continuarea reformării învățămîntului preuniversitar și a celui universitar, avînd ca obiectiv racordarea învățămîntului din țară la valorile și exigențele educaționale europene.

Ne-am propus să elaborăm politici reformatoare consonante cu cele din UE, punînd accentul pe adaptarea sistemului de învățămînt din țară la valorile educației interculturale și pentru o cetățenie democratică; pe dezvoltarea unei noi filozofii manageriale în cadrul școlii, în sensul regîndirii modalității de organizare a activităților didactice, astfel încît elevul să-și dezvolte individualitatea, personalitatea și creativitatea; pe relansarea învățămîntului rural și restructurarea învățămîntului secundar profesional; pe consolidarea în baza Concepției formării personalului didactic din învățămîntul preuniversitar, racordînd sistemul național de formare profesională la cel practicat de țările UE.

La treapta învățămîntului superior, Ministerul Educației și-a axat drept obiectiv strategic integrarea în spațiul european al educației academice și implicarea activă în construcția acestuia.

În vederea realizării acestui deziderat, una dintre prioritățile noastre este aderarea la Procesul de la Bologna în 2005. Urmează a fi elaborată **Strategia Națională a Învățămîntului Superior**, care va fi remisă grupului de lucru al Procesului de la Bologna și care va prevedea:

- a) organizarea programelor de studii pe 2 cicluri: studii universitare de licență, cu o durată de 3-4 ani, și studii universitare de masterat, cu o durată de 1-2 ani;

- b) elaborarea *standardelor* educaționale universitare;
- c) restructurarea profundă a *nomenclatorului* de specialități;
- d) aplicarea *Sistemului European de Credite Transferabile de Studii (ECTS)*;
- e) implementarea anexei administrative la diplomă, model unic european – *Diploma Supliment*, care va fi eliberată la cerere.

Aceste acțiuni urmăresc armonizarea legislativă în domeniu și au ca obiectiv:

- creșterea calității învățământului universitar;
- intensificarea mobilității studenților și cadrelor didactice;
- preluarea și implementarea valorilor educaționale universitare europene în sistemul educațional din Republica Moldova.

Tatiana CALLO,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Institutul de Științe ale Educației

1. Un gând esențial se plămădește ca răspuns imediat, poate neconștientizat încă, la întrebare: așteptarea cărui avantaj presupune integrarea și dacă este real să așteptăm de la Europa ceea ce nu putem, nu îndrăznim să cerem de la societatea în care trăim sau de la noi înșine? Și poate fi oare efectivă ideea integrării, dacă ea nu cadrează cu acele condiții reale care specifică societatea?

Presupunem că unul din factorii esențiali ai integrării este cel uman, omul în câteva ipostaze de existență: omul informat, omul afectiv, omul educat, omul cu un puternic sentiment al “eu”-lui. Prin urmare, ar fi necesar ca omul să fie împăcat cu sine însuși și cu alții, cu toată lumea. Pe de altă parte, omul împăcat cu sine poate fi asaltat de următorul gând: de ce să mă afecteze pe mine faptul că Europa, considerată o mare putere și o mare autoritate, nu s-a angajat să-mi vegheze viața și nici nu are grijă să mă ferească de pericole? Din contra, se pare că este fără voie stăpînă a vieții mele, că a pus monopol pe viața mea. A cui e vina: a mea sau a societății? Ce putem face dacă acesta este teritoriul nostru, dacă “ne-am pierdut” aici cu traiul, cînd Pămîntul este atît de mare și al tuturor?

“Agresarea” Europei în vederea integrării este, probabil, o legitimă apărare a “eu”- lui personal. Este la fel de adevărat că bogăția o poate face un pic mai darnică în raport cu eșecul nostru social și economic, amplificat de mulțimea doctrinelor ce pun în pericol dreptul și garanția de modernitate necesare Europei.

Pe Pămînt există Europa care nu poate găzdui decît un număr limitat de oameni. Ar însemna aceasta că nu toți “pretendenții” la integrare pot acoperi respectivul deziderat? Oricum, realizarea pentru unii presupune frustrare pentru alții. Integrarea rămîne a fi deci o

Galina CARAUȘ,
directorul Liceului Teoretic “Dante Alighieri”,
mun. Chișinău

1. Integrarea Republicii Moldova în spațiul european înseamnă:

- în primul rînd, un avantaj pentru populația țării;
- în al doilea rînd, interferență culturală.

În vederea atingerii obiectivului de integrare este

eventualitate. Pentru Europa sîntem niște “străini” și doar cîndva vom deveni oaspeți doriți, așteptați.

Integrarea înseamnă o operă de artă și o convenție umană, de aceea ea nu apare ca un rod al întîmplării, ci ca o consecință a ordinii naturale a lucrurilor. Reiese că ea își așteaptă rîndul.

Fiecare “eu” are nevoie să aparțină la ceva pentru siguranța și stabilitatea conștiinței, chiar dacă aceasta presupune inconveniente. Apartenența la Europa ne-ar defini existența, însă ne-ar impune și unele sacrificii.

Integrarea în Europa este o invenție, un curaj intelectual al nostru care, pentru a deveni realitate, are nevoie și de un curaj economic, și de unul politic, și de unul social, și de o acțiune dezinteresată.

Întrebarea este și din ce perspectivă vedem integrarea: ca o apartenență la Europa, ca o participare la viața Europei sau și una și alta? Apartenența ar însemna o dăruire totală Europei, identificarea cu valorile ei fără a le pune în discuție, adică a fi parte integrantă și la bine și la rău. Probabil, pentru aceasta avem nevoie de curaj civic. Europa există în Europa și pe scena ei de existență forma cea mai desăvîrșită a legitimității este justificată de autoritatea pe care o are, provenită întotdeauna din trecut. Forța ei rezidă în funcția pe care o deține: de a fi înțeleaptă și puternică.

2. Care este rolul educației? Să aibă curajul de a educa pentru Europa, nu de a “deranja” Europa prin încercări nesigure de a imita; de a forma elevi pentru libertate europeană, pentru plasament de la egal la egal, fără resentimentul unei nedreptăți – el nu trebuie să existe. Educația urmează să aibă ca obiectiv fundamental europenitatea democratică, adică să pună fața omului deasupra lucrurilor, să nu fie privat nimeni de posibilitatea de “a se simți integrat”, sentiment care i-ar da putere să se revolte împotriva destinului neeuropean. Și, poate, curajul să se revolte împotriva realității. Asta e!

nevoie de mai multă transparență în promovarea reformelor politice și economice susținute de organisme europene. Această transparență ar conduce la atenuarea decalajului economic, ajustarea legislației Republicii Moldova la cea a țărilor europene mai avansate economic și juridic, pregătirea unor seminarii, conferințe, studii care ar valorifica potențialul comunității în promovarea ideii de integrare europeană. Toate aceste componente ar determina creșterea nivelului de trai al

cetățenilor, implementarea tehnologiilor moderne și, nu în ultimul rând, libera circulație a persoanelor în spațiul european.

2. Ritmul accelerat al evenimentelor din ultimii 10-12 ani a constituit pentru învățământul din Republica Moldova un teren propice schimbărilor de tot felul: concepție, plan-cadru, curriculum, manuale etc. Cadrele didactice au acceptat reforma și implementează cu multă îndrăzneală ideile netradiționale. De cele mai multe ori acestea sînt axate pe noțiunea de valoare, pe rostul individului într-o societate cu economie de piață: cum să ajungă la soluții concrete, eficiente, bine motivate; cum să înțeleagă mai bine valorile culturii și civilizației europene, mondiale.

Aceste rînduri sînt cîteva reflecții ale unui director de școală ce încearcă să scoată frămîntările cotidiene din cadrul specializării înguste și să le plaseze în cel social cu așa-zisa orientare directă și dinamică spre integrarea europeană.

Așadar, cum este privită școala de societate în ansamblu? Cine-i vinovat de starea în care s-a pomenit profesorul? Avem dreptul să pretindem a fi o școală cu o cultură europeană?

S-ar părea că avem legi și concepții, ceva însă nu se leagă. Lipsa mijloacelor financiare diminuează autoritatea școlii și o determină să recurgă la ajutorul sponsorilor, părinților sau agenților economici. În plus, cu un salariu mizer, cadrele didactice sînt prinse în capcana “învîrtelilor”, devenind “ostatici” ai părinților, stăpînilor de toate rangurile, iar școala nu mai poate fi numită școală liberă, “de stat”. Ce fel de școală sau universitate “de stat” avem? Unde a dispărut dotarea de altă dată? Cheltuielile pentru buna funcționare a unei instituții astăzi le suportă, în mare parte, părinții. Mulți dintre ei au plecat peste hotare, asigurînd astfel existența materială a familiei, neglijînd însă problema educației, care, la moment, este imperioasă. Se știe că peste tot unde educația a fost neglijată, statul a primit o lovitură funestă, deoarece “a afirma că statul nu-și poate atinge scopurile din cauza lipsei de bani... este același lucru cu a spune că e imposibil

a construi drumuri din cauza lipsei de kilometri” (A. Carrocci).

Cum vede un pedagog problema integrării învățămîntului în comunitatea europeană?

- Întîi de toate, educația, instruirea să devină o prioritate a părinților și a întregii comunități, nu numai a cadrelor didactice.
- Accentul să se pună pe cursurile de formare continuă a cadrelor didactice în programele europene susținute de ministerele de resort din Republica Moldova.
- Să se creeze baza tehnico-materială pe potrivă necesităților școlii care să faciliteze un proces educativ eficient prin:
 - a) reabilitarea clădirilor întru asigurarea unor condiții bune de muncă atît pentru elevi cît și pentru cadrele didactice;
 - b) lansarea unui program de dotare cu mobilier școlar modern;
 - c) asigurarea învățămîntului cu tehnologii informaționale noi, școala devenind astfel atractivă pentru elevi;
 - d) elaborarea unor programe de parteneriat cu extindere europeană prin studierea altor sisteme de învățămînt și culturi europene;
 - e) crearea de condiții optime (poate chiar de școli) pentru elevii deosebit de dotați la anumite discipline de învățămînt (studiu aprofundat, activități extrașcolare, opționale etc.).
- Și, nu în ultimul rînd, răsturnînd unele stereotipuri. Fiecare instituție de învățămînt să operaționalizeze un plan individual, pornind de la capacitățile și interesele elevilor prin introducerea disciplinelor opționale, punînd accentul pe activitatea creativă și educația lor, orientîndu-i corect din punct de vedere profesional și pregătindu-i pentru un trai decent în condițiile unei societăți de piață.

Sergiu CHIRCĂ,
profesor universitar, Academia de Studii Economice,
om emerit în știință din Republica Moldova,
membru de onoare al Academiei Române

1. Integrarea reală, dar nu cea declarativă (astăzi la modă) a Republicii Moldova în Uniunea Europeană este unica cale de a surmonta pericolul dispariției noastre ca etnie de ramură românească a Lumii latine. Dacă nu vom reuși să ne integrăm în UE, vom fi sortiți procesului de slavonizare totală și vom avea aceeași soartă pe care au avut-o moldovenii dintre Nistru și Bug. Acest pericol de moarte, prevăzut într-un fel și de B. P. Hasdeu, în cazul dacă vom fi ruși de matcă, dacă vom rămîne fie în zona intereselor rusești sau ucrainene, fie într-un fel de protectorat federalizat cu Transnistria, se va agrava în continuare.

Așa deci, în plan geopolitic și etno-cultural, trebuie să depunem toate eforturile pentru a ajunge în UE. Republica Moldova însă astăzi este aidoma unui copilăș venit de la țară într-un oraș mare și necunoscut, totalmente dezorientat.

În plan economic, integrarea în UE înseamnă progres, o economie de piață funcțională și o respecializare a economiei naționale, în ansamblu. Actualmente, economia de piață a Moldovei nici pe de parte nu este funcțională. Economia reală, în mare măsură, este ruptă de economia nominală (de cea bancar-financiară), iar apartenența la CSI are drept urmare păstrarea specializării țării, ceea ce nu ne permite să obținem la export cît mai multă valoare adăugată. Prin aceasta se explică și faptul că nu avem capital pentru a relansa economia, pentru a diversifica producția și serviciile, pentru a moderniza unitățile

economice încă funcționale. Trebuie să ținem cont și de faptul că nivelul tehnologic și managementul economic în CSI sînt depășite de nivelul atins în UE, de aici și costurile produselor noastre mai ridicate decît în Europa (de calitate nici nu mai vorbim).

Astăzi există trei centre care dictează climatul economico-financiar mondial: Uniunea Europeană, NAFTA (spațiul format de SUA, Canada și Mexic) și spațiul Asiatic (așa-numiții tigri mari și cei mici). CSI se află în afara respectivelor centre, de aceea țările membre, inclusiv Rusia, tind spre poli economici mondiali, spre centrele progresului. Îndepărtarea noastră de UE ar însemna nu numai pierderea pieței din CSI, dar și a celei interne, naționale. În CSI nu există concurență, în CSI noi sîntem dependenți de Federația Rusă. Făcînd înșă parte din UE, vom avea o economie funcțională, adaptată criteriilor concurențiale europene, fapt ce va permite să ne menținem poziția pe piața din Est, dar și să fim prezenți pe cea din Vest. Numai atunci vom beneficia de investiții masive de capital străin, care va contribui la relansarea economiei și la sporirea nivelului de trai.

În plan social, relansarea economiei în conformitate cu cerințele pieței din UE are drept consecință ridicarea considerabilă a nivelului de trai, a culturii și rezolvarea problemelor ecologice, deoarece UE impune anumite standarde în domeniile respective de care trebuie să se țină cont. Pentru aceasta sînt prevăzute programe cu finanțare directă din partea UE. De exemplu, în UE nu se admite aprovizionarea populației de la țară cu apă potabilă din fîntîni. De aceea, europenii ne vor învăța cum să creăm o infrastructură modernă, ecologică și ne vor susține financiar. Afară de aceasta, țările ce tind să se integreze în Europa sînt ajutate să elaboreze și să realizeze programe reale de apropiere de nivelul de trai, de instruire și educație al țărilor membre ale UE. Astfel, o mare parte din conaționali noștri, plecați peste hotare în căutarea unei bucăți de pîine, ar avea toate șansele să se întorcă acasă și să fie încadrați în muncă.

Integrarea în UE înseamnă dezvoltarea reală a culturii, științei, societatea nefiind condusă de niște ambițioși ideologizați, ci numai de lege. În UE Legea este pusă în capul mesei, fiind obligatorie pentru toți, iar drepturile omului, indiferent de etnie, sex și stare socială, sînt în centrul atenției organelor puterii naționale și al celor generale. Acolo cumătrismul, mafia și corupția nu au sol fertil, împotriva lor se duce o luptă aspră.

Într-un cuvînt, nu există domeniu care să rămînă în afara atenției politicii UE. Întreaga activitate a acestei structuri politice, economice și sociale va fi reglată de o Constituție comună, aflată în proces de coordonare și adoptare ulterioară de către țările membre.

La moment, din UE fac parte 15 țări, iar anul curent va aduce încă 10 (Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Cipru, Malta, Estonia, Letonia și Lituania). În

2007 vor fi admise România și Bulgaria. În felul acesta, majoritatea covîrșitoare a statelor europene (27) vor face parte din UE, după 2007 urmînd să se integreze și țările din Balcani. Frontiera UE, inclusiv frontiera NATO, care este un scut de apărare al acestor țări, se instalează pe Prut. Diferența dintre statele membre ale UE sau cele ce se află în proces de aderare, pe de o parte, și țările care nu sînt membre și nu se află în proces de aderare, pe de altă parte, este foarte mare. Am putea ilustra această diferență comparînd starea economică, socială și politică din Republica Moldova cu cea din România. La începutul anului 1990 nivelul de trai în Republica Moldova era mai înalt decît cel din România. Astăzi situația este inversă, în România are loc o formare rapidă a infrastructurii europene, pe cînd Republica Moldova bate pasul pe loc, reformele structurale fiind aproape blocate, iar capitalizarea veniturilor – subordonată politizării și ideologizării. De aceea, aici nu poate veni capital străin serios. Vine doar capitalul rusesc, pentru a consolida dependența noastră de Rusia.

Am accentuat faptul că numai o integrare reală, și nu declarativă, ne-ar permite să depășim odată și pentru totdeauna starea în care ne aflăm. Din păcate înșă, Republica Moldova dă dovadă doar de intenții și declarații. Persoanele responsabile din UE nu o singură dată au menționat acest fapt. UE dorește să ne ajute, așteaptă de la guvernarea de la Chișinău pași reali și concreți. Republica Moldova, de mai mulți ani, este invitată în cadrul „Pactului de stabilitate în Sud-Estul Europei”, organizație ce constituie o adevărată „anticameră” a UE, înșă nici în acest sens nu s-a întreprins nimic.

Politica UE prevede consolidarea administrației publice locale în teritorii mai mari, deoarece permite utilizarea mai eficientă a resurselor naționale disponibile și relansarea cooperării cu zonele economice din UE. La noi s-a procedat invers: județele care urmau să fie fortificate au fost lichidate, revenindu-se la raioane. Are loc deci o fărîmițare managerială, economică și teritorială.

Ucraina, de exemplu, al șaselea an consecutiv lucrează asupra adaptării legislației naționale la cea europeană, pe cînd la noi mai mult se vorbește decît se face. Într-un cuvînt, dacă puterea politică din Republica Moldova se va mărgini și în continuare numai la vorbe și declarații, atunci *vai de capul nostru...*

2. Instruirea și educația țin de formarea „materiei cenușii” a societății, aceasta din urmă alcătuind creierul națiunii, al statului. Astfel, instruirea formează personalități chemate să orienteze corect și să conducă marea public spre noi izbînzi. De asemenea, cei ce instruiesc, în mare măsură, fac și știință, de opiniile lor se cuvîne să țină cont și cei ce fac politică, dacă într-adevăr vor să facă ceva pentru țară.

În contextul integrării europene știința și instruirea economică au cele mai mari posibilități de manifestare.

Realitatea este de așa natură că printre studenții și absolvenții instituțiilor superioare o mai mare pondere au cei ce văd viitorul Republicii Moldova în UE. Aceștia, de regulă, sînt familiarizați atît cu fenomenele și procesele socio-economice de la noi, dar și cu ceea ce are loc în UE. La Academia de Studii Economice, de exemplu, unde activez, se studiază inclusiv aspectele economice, sociale și juridice ale UE. Avem cursuri speciale consacrate acestei probleme, mai ales la facultățile Relații economice internaționale și Economie

Mihai CIMPOI,
academician, Președintele Uniunii Scriitorilor
din Moldova

1. *Integrare*, în sens etimologic, înseamnă *inclu- dere într-un Tot*. În cazul integrării europene apar întrebările firești: cum ar arăta acest *Tot*? Și cum ne includem? Deocamdată discutăm la nivelul zero, adică teoretic, mai limpede apărînd tabloul ce pare verosimil al integrării *economice*, căci cea culturală ridică mari semne de întrebare, modelele care se construiesc fiind de-a dreptul utopice. Totuși, merită să discutăm: un dialog multicultural european este posibil, dat fiind europenismul valoric devenit într-un fel canonic, caracterul deschis al multor culturi de pe continent și realitatea unor interconexiuni și influențe (modelatoare sau catalitice, precum le-a zis Blaga), prezența sensibilă a universului latin și a altor universuri mai bine reliefate – cel german, anglo-saxon, francez, slav, nord-scandinav, balcanic, mediteranean, miteleuropean (Mitteleuropa periferiilor), sud-european, toate acestea avînd conștiința că străbat un arhetipal drum spre Centru sau constituie însuși Centrul.

Este clar că vectorul acestor mișcări centripede și centrifuge este foarte greu de dedus și proiectat în liniamente esențiale bine conturate. Revenim, astfel, în chip nepuțincios-sisific la conștientizarea și mai profundă a mitului sau a unei imagini ideale, utopice a Europei spirituale ca Centru al Lumii. Șirul argumentelor se bifurcă, se pun sub semnul contradictoriului: democrație, libertate, rațiune, credință, idealism/totalitarism, tiranie, autoritarism în numele colectivității, nihilism, materialism, decadență culturală (după expresia lui Noica).

Oricum, nemaideschizînd parantezele, ne gîndim la Europa ca la un Centru care armonizează contrariile, deosebiriile dintre Centru și Periferie, găsește modalități eficiente de a pune culturile zidite pe individualism, pe un spațiu-matrice, pe accentele sufletești și axiologice și pe coeficientul etnic (vorba lui Blaga) într-un unitar colectivism spiritual general european.

Europenizarea nu înseamnă o unitate abstractă a culturilor, deoarece apartenența la o cultură dă – francezului, rusului, germanului, englezului, italianului,

generală și drept. În cadrul Academiei se efectuează și cercetări științifice care finalizează cu simpozioane naționale și internaționale. În genere, fiecare instituție universitară își are specificul și contribuția sa în acest domeniu, ceea ce depinde de maturitatea și autoritatea cadrului profesoral-didactic. Din păcate însă, școala națională, inclusiv cea superioară, nu dispune de un program bine elaborat, coordonat și susținut de UE, care ar permite implementarea unor măsuri concrete și eficiente.

românului, norvegianului – certitudinea că produce valori și că este făuritor al istoriei (prin accentuata conștiință de sine hegeliană), că poate intra într-un dialog multicultural cu Dante, Goethe, Shakespeare, Pușkin, Hugo sau Balzac, Eminescu, Ibsen.

În dialogul multicultural se cade să vii, evident, cu valorile *tale*.

2. Așa cum procesul integrării are un dublu aspect: includerea în *Totul* european cu propriile valori (or, noi, românii, am produs asemenea valori și nu ar trebui să avem complexe de inferioritate) și sincronizarea *instituționalizată* (subliniem acest lucru) la standardele europene.

Drumul nostru spre Europa presupune cultivarea propriei grădini (*cultiver notre jardin*) și cultivarea, ca să zicem așa, a rîvnitei Grădini a Hesperidelor unde se află mărul de aur (european).

În primul rînd, grădina noastră se cade cultivată astfel ca să arate ca o *grădină* bine rînduită, sănătoasă social, politic și moral, cu un cod ontologic și deontologic impecabil al celor ce o cultivă.

O grădină-cetate, deschisă, în care se respectă democrația, libertatea, rațiunea, credința, toate valorile morale și se stîrlesc uscăturile: sărăcia materială și sărăcia cu duhul, politicianismul și trîncăneala caragialiană, corupția, celelalte tare.

Recunoașterea adevărului științific despre identitatea românească a populației autohtone, limba română și unitatea spațiului cultural românesc este un prim imperativ.

După aceea vine recunoașterea nu doar declarativă, ci de fapt a normelor și standardelor europene în toate domeniile.

În domeniul culturii sînt necesare stimularea libertății de exprimare și creație, respingerea oricăror tentative de ideologizare și cenzurare, susținerea financiară a programelor culturale celor mai importante și a intrării instituțiilor de cultură în mod eficient în dialogul european.

Sigur că vom emite un truism spunînd că școala de azi sau – mai bine zis – de mîine trebuie să fie o *școală europeană*. O școală, prin urmare, bazată pe un sistem educațional modern, bine dotată tehnic și racordată la procesul informațional mondial (Internet, întreaga rețea a mijloacelor de informare), la modelele și codurile

culturale superioare în spiritul educației multiculturale de azi, neexpusă vînturilor politice schimbătoare și respectînd cadrul juridic al priorității legii și libertății opțiunii și principiilor civilizatorii moderne.

În circumstanțele multietnicismului basarabean, școala de mîine va fi chemată să promoveze un dialog

intercultural dinamic între „identitate” și “alteritate”, să pună în cumpăna dreaptă interculturalismul european și mondial.

Arta acestui dialog și acestei cumpene este, după părerea noastră, imperativul numărul unu al școlii de azi de la noi.

Natalia CUBREACOV,
profesoară de limba și literatura română,
Liceul “Prometeu”, mun. Chișinău

1. Pentru Republica Moldova integrarea europeană înseamnă:

- a) drepturi și libertăți fundamentale ale omului;
- b) democrație funcțională;
- c) economie de piață;

- d) stabilitate și securitate;
- e) noi orizonturi de dezvoltare.

2. Învățămîntul și educația pot contribui la realizarea procesului de integrare europeană prin:

- a) cultivarea valorilor naționale românești, ca parte inseparabilă a patrimoniului cultural european;
- b) formarea personalității copiilor în spiritul valorilor europene;
- c) instruirea copiilor în acord cu prioritățile unei vieți în schimbare continuă.

Nicolae DABIJA,
scriitor, redactor-șef al
săptămînalului “Literatura și Arta”

1. A se integra în Europa, pentru Republica Moldova înseamnă a deveni parte componentă a continentului european. Puțini dintre concetățenii noștri conștientizează cu adevărat că deși, din punct de vedere geografic, ne aflăm în Europa, din punct de vedere social, politic, poate mai puțin cultural, Republica Moldova s-a situat (a fost situată mai exact de forțe și împrejurări istorice care n-au depins de ea) în afara bătrînelui continent. Integrarea europeană pentru Republica Moldova înseamnă revenirea la fiire. Și aici sperie nu atît decalajul economic între această țară din Europa și restul Europei, cît decalajul de mentalități. Și cum Europa nu se va schimba niciodată ca să semene cu noi, Republica Moldova trebuie să depună eforturi serioase pentru a se adapta ea la valorile democratice europene. Doar occidentalizîndu-se, răsăritul Europei care mai înseamnă încă o altă Europă, poate avea cu adevărat viitor. E o șansă pe care Republica Moldova e datoare să nu o rateze.

2. Fiecare înțelege noțiunea de “integrare europeană” în felul său. Unii o văd revenindu-se la trecut, prin restaurarea unui regim totalitar. (“Ne vom integra în

Europa doar împreună cu Federația Rusă”, susțin unii demnitari, adică – niciodată, pentru că Federația Rusă, după ce s-au desprins de ea fostele republici sovietice din Europa, a rămas pe trei sferturi situată pe continentul asiatic, iar acceptînd-o ca membru cu drepturi depline, Uniunea Europeană ar deveni, în esență, o anexă a Asiei de la Urali și pînă la Pacific). Alții o văd ca o revenire la adevăratele valori ale civilizației umane, la respectarea drepturilor inalienabile ale fiecărui individ, inclusiv dreptul la opinie, dreptul la muncă, dreptul la libertate. Și aici educația și învățămîntul au un rol primordial. Omul fără carte e mințit la fiecare pas: la prășit și la împărțit, la înțelegeri și la alegeri. I se va spune că vorbește o altă limbă decît pe cea care o vorbește, că istoria neamului lui ar fi, de fapt, istoria unor neamuri străine, că trebuie să voteze la diferite alegeri niște indivizi care-l urăsc de moarte și el îl va crede pe orice trecător. Pentru că el nu are o părere proprie bine formată. Pentru că el nu știe ce să facă cu libertatea sa. Pentru că el nu a fost învățat să gîndească. *Omul cu carte știe că numai fiind liber, gîndind liber, muncind în libertate poate fi el însuși.* Iar aceste aspirații le va putea realiza numai trăind într-un context al libertății și democrației, care pentru el se include obligatoriu în noțiunea de integrare europeană.

Constantin GAINDRIC,
profesor universitar, președintele Comisiei
Superioare de Atestare a Republicii Moldova,
directorul Institutului de Matematică al AȘM

1. Integrarea europeană, în viziunea mea, înseamnă, în primul rînd, posibilitatea de a beneficia de normele etice și morale, general acceptate în această comunitate: am în vedere toleranța, conlucrarea, principiile democratice, mobilitatea, învățămîntul continuu pe parcursul întregii activități.

Integrarea europeană mai înseamnă modificarea mentalității; o nouă atitudine față de lucru conform standardelor europene; o nouă calitate a vieții cotidiene, a serviciilor, a producției; noi tehnologii și aderarea la societatea informațională globală.

2. Probabil, din modul în care concep integrarea europeană se vede că rolul educației, învățămîntului este decisiv.

Procesul de la Bologna de realizare a spațiului european al învățămîntului superior ar trebui să fie o prioritate acceptată de Ministerul Educației și legiferată în

Republica Moldova. Dar să nu uităm de învățământul preuniversitar, care ar trebui racordat la noile realități. Acum, când toate țările întreprind măsuri de edificare a societății informaționale fundamentată pe cunoaștere, este imperioasă dotarea școlilor cu calculatoare, conectarea acestora la Internet, elaborarea unor noi metodici de predare a obiectelor bazate pe tehnologiile informaționale. Exemple sînt destule: Estonia, Slovenia,

România, Rusia etc., care au făcut deja primii pași, adoptînd măsuri concrete. Dacă întîrziem, riscăm să mărim discrepanța (și așa destul de mare) între noi și vecinii noștri, nemaivorbind de țările dezvoltate.

O altă cale de a ne integra în Europa nu există. Dacă nu începem de la educație, învățămînt, nu vom avea oameni pregătiți pentru o economie competitivă, pentru societatea de mîine.

Andrei GALBEN,
academician, rectorul Universității Libere
Internaționale din Moldova

1. Ideea integrării statelor europene nu este una nouă, ea fiind lansată într-o concepție prematură de Napoleon Bonaparte. Astăzi acest deziderat a devenit realitate pentru 25 de state ale bătrînului continent și pare a augmenta șansele integrării pentru Republica Moldova. Consider că, în situația țării noastre, criza identitară declanșată în 1991 ar putea fi soluționată o dată cu aderarea la Uniunea Europeană. Nu insist asupra caracterului univoc al afirmației mele. Soluție definitivă și ireversibilă nu există pentru nici o criză sociopolitică, darămite pentru una identitară! Marea problemă a posibilei integrări a Republicii Moldova în Europa unită o constituie conjunctura socială, politică și economică, ce trebuie redresată în conformitate cu standardele europene. Deși condiția este formulată destul de clar și succint, subtextul rămîne a fi de o lărghețe incomensurabilă, dacă încercăm să punem în valoare toată gama de sarcini ce revin sectoarelor primar, secundar și terțiar. Sperăm și noi, ca dintr-o țară de comis-voiajori să putem a ne converti într-un stat producător, eficient. Or, în Republica Moldova potențial intelectual și creator există, este suficient de a favoriza condiții și a gestiona corect procesele socioeconomice întru eradicarea haosului și instaurarea unei armonii nu false, aparente, ci reale, cu garanție de stabilitate în profunzime și în extensiune.

Integrarea europeană trebuie pusă la ordinea de zi în prim planul oricăror inițiative și activități constructive ce au loc în toate sferile vieții.

2. Învățămîntul deja contribuie la realizarea dezideratului integrării europene. Nu spun aceasta înțîmplător, deoarece personal am inițiat publicarea în presa națională a materialelor ce țin de integrarea învățămîntului universitar din Moldova în cel euro-

pean, cu referință la Procesul de la Bologna, convenție semnată în 1999 de 28 de state, apoi la Praga în 2001 de încă 4. În septembrie 2003 la Berlin a avut loc reuniunea Miniștrilor Educației din Europa la care a participat și delegația Moldovei în speranța că în viitorul apropiat vom adera la Procesul de la Bologna. Imperativele fundamentale ce stau în fața sistemelor de învățămînt universitar din Europa sînt permanentizarea cercetării ca soluție esențială pentru progresul economic și social, trecerea la structurarea învățămîntului universitar în două trepte (bachelor și master, 3 plus 2), stimularea mobilității academice studentești cu echivalarea formării prin sistemul european de credite transferabile (ECTS) ș.a. Revin la ideea că învățămîntul universitar din Republica Moldova deja contribuie la integrarea europeană. ULIM, bunăoară, de la 1 septembrie 2003 a trecut la desfășurarea procesului didactic în baza ECTS, a purces la echivalarea calificativelor academice în baza acestui sistem pentru studenții care au beneficiat de burse în centrele universitare europene. Profesorii ULIM pleacă anual la stagii științifice și didactice în țările Europei de Vest în cadrul proiectelor europene, efectuează cercetări comune și realizează publicații științifice în limbile de circulație europeană. Toate aceste activități, prin impactul catalizator, în primul rînd, asupra mentalității, fac să apropie Republica Moldova de Europa, căci intelectualii din sfera educației au fost întotdeauna promotorii progresului și au determinat vectorul dezvoltării socioeconomice a țării în orice perioadă istorică.

Aportul învățămîntului, prin urmare, este unul determinant, definitoriu în calea Republicii Moldova spre Europa unită. Dacă toate domeniile sferei socioeconomice ar contribui, prin ofensiva consecventă spre progres, în egală măsură ca și învățămîntul, viitorul integrării europene a Republicii Moldova ar deveni o realitate certă și incontestabilă.

Valeriu GORINCIOI,
directorul Liceului Teoretic „Mihail Sadoveanu”,
or. Călărași

1. Fiind un stat sud-est european, Republica Moldova, cel puțin geografic, are oportunitatea unei veritabile integrări europene. În opinia mea, aceasta presupune, în primul rînd, posibilitatea fortificării în

Republica Moldova a unui regim democratic, ce ar corespunde următoarelor principii:

- democrația reprezentativă (republicanismul);
- supremația legii (constituționalismul);
- promovarea drepturilor omului, inclusiv a celor economice (liberalismul);
- conștientizarea responsabilităților de către cetățeni (civismul);

- societatea civică pentru îmbinarea armonioasă a interesului personal și a binelui comun (comunitarismul);
- economia de piață (capitalismul).

De asemenea, integrarea europeană, pe lângă beneficiile de ordin civic și economic, ar oferi cetățenilor Republicii Moldova accesul la *marele patrimoniu cultural și educațional* al bătrânei Europe. Iar acesta vizează, în primul rând, formarea unei noi generații de cetățeni, capabili să se dezvolte în condițiile multiculturalității, cu un pronunțat simț al propriei demnități și al toleranței interetnice.

2. Promotorul acestui proces este unul complex: începând cu Ministerul Educației, știința pedagogică din Republica Moldova, instituțiile de formare continuă a cadrelor didactice, societatea civilă, care ar asigura

Anatol GREMALSCHI,
doctor habilitat, profesor universitar,
Institutul de Politici Publice

1. Sînt sigur că nimeni nu cunoaște un răspuns exact la această întrebare, nici cei care sincer își doresc integrarea Republicii Moldova în structurile europene și nici cei care mai au încă grijă ca “tancurile NATO să nu ajungă în regiunea Breanskului”. Totuși, în pofida anumitor neînțelegeri, conform datelor sondajului național “Barometrul Opiniei Publice” din noiembrie 2003, circa 51% din cetățenii Republicii Moldova susțin acest proces, considerînd că anume integrarea europeană i-ar permite Republicii Moldova să depășească dificultățile tranziției și să asigure o dezvoltare economică durabilă.

În cazul Republicii Moldova, integrarea europeană reprezintă o sarcină foarte dificilă, care necesită nu numai asentimentul cetățenilor și voința politică a guvernanților, dar și o muncă perseverentă, atît în plan economic cît și în plan social. Să nu uităm, că produsul intern brut pe cap de locuitor în Republica Moldova este cel mai mic în Europa și, cu excepția Tadjikistanului, în întreg spațiul ex-sovietic, iar indicii ce caracterizează calitatea guvernării sînt mai mici decît media globală și cu mult mai mici decît media țărilor dezvoltate, reunite în Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare.

Indiscutabil, integrarea europeană presupune nu numai progrese economice semnificative care, în cazul Republicii Moldova, mai sînt încă sub semnul incertitudinii, dar și acceptarea de către fiecare dintre noi a unui comportament și a unei mentalități europene. Am încercat de mai multe ori să găsesc o formulă care ar conține într-o formă concisă tot ce ar trebui să facem noi, cetățenii acestei țări, pentru a avea o gîndire și un comportament european și m-am convins că această formulă se reduce, de fapt, la un adevăr vechi de cînd lumea: dimensiunea vorbelor trebuie să coincidă cu dimensiunea faptelor.

procesul de integrare europeană la nivel de macrosistem educațional (prin curricula și acoperire curriculară, programe de pregătire a cadrelor didactice și manageriale etc.) și terminînd cu instituția de învățămînt (în triada dinamică: managerul școlar, profesorul, elevul), care ar asigura integrarea europeană la nivel de microsistem educațional.

În opinia mea, învățămîntul ar putea motiva elevul spre integrarea europeană, ar putea contribui la formarea acestuia ca cetățean destoinic al Republicii Moldova (de ce nu?, doar țara o alcătuiesc cetățenii ei), dar și al Europei, oferindu-i (pe lângă conștientizarea pregnanței procesului de integrare europeană, pe lângă conținutul și finalitățile lui) și instrumentele de comunicare necesare – cunoașterea mai multor limbi de comunicare internațională, stăpînirea noilor tehnologii informaționale etc.

Trebuie să mărturisim cinstit că visăm cu toții să ajungem în Europa, dar uneori nu prea dorim să depunem eforturi pentru a realiza acest deziderat. Ar trebui să punem în capul mesei nu numai respectarea strictă a legilor, dar și corespunderea acestora principiilor unei democrații autentice; să recunoaștem nu doar în vorbe valoarea supremă a drepturilor omului, dar și să fortificăm un mediu ce asigură respectarea necondiționată a acestora. Să nu uităm că drepturile corelează cu obligațiunile, iar europenii sînt foarte sensibili nu numai la modul în care fiecare membru al comunității își realizează drepturile, dar și cum își onorează obligațiunile ce îi revin.

Sînt sigur că, în cazul Republicii Moldova, integrarea europeană trebuie să devină un mod de gîndire și de acțiune ce se regăsește în toate aspectele vieții economice, politice și sociale, un factor ce consolidează societatea și extinde oportunitățile oferite fiecărui cetățean.

2. În primul rînd, prin integrarea învățămîntului național în cel european. Această integrare presupune revizuirea mai multor concepte depășite de timp care, cu regret, încă mai caracterizează esența și structura sistemului nostru educațional. Mă refer, în primul rînd, la lipsa unei doctrine coerente a politicilor educaționale, ca instrument legal ce ar fi refractar la conjunctura politică. Cu regret, spre deosebire de tradițiile țărilor europene dezvoltate, în care învățămîntul este în afara politicilor de partid, sistemul educațional din Republica Moldova continuă să fie supus unor intervenții de ordin ideologic ce sfidează adevărul științific și încearcă să impună prin metode abuzive obscurantismul caracteristic regimurilor totalitare.

Paradigma sistemului de învățămînt preuniversitar din țara noastră se bazează pe o teză moștenită din experiența nefastă a regimurilor antidemocratice, conform căreia anume guvernarea formulează idealul educațional și decide ce identitate etnică și, pînă nu demult, chiar religioasă, trebuie impusă celor ce învață.

Conform acestei teze perimate, părinții și societatea civilă nu participă la stabilirea conținuturilor și formelor de organizare a procesului educațional, rolul lor reducându-se numai la finanțarea directă sau indirectă a instituțiilor de învățământ.

Din contra, integrarea europeană presupune implicarea mult mai largă a părinților în instruirea și educarea propriilor copii, statului revenindu-i doar responsabilitatea de a crea condițiile respective pentru studii. Evident, acest lucru poate fi realizat prin racordarea legislației existente la rigorile europene și crearea cadrului instituțional necesar funcționării unui sistem de învățământ bazat pe valori democratice și orientat spre necesitățile copilului.

În cazul învățământului superior, realizările noastre sînt mai promițătoare, universitățile fiind mai receptive la tendințele de democratizare și de integrare în circuitul

european de valori. În consecință, anume universitățile ar trebui să fie acea locomotivă care ar accelera integrarea în spațiul educațional european. În prezent, este foarte important ca declarațiile de aderare la Procesul de la Bologna să fie transpuse în viață prin revizuirea cadrului legislativ existent, implementarea sistemului de credite academice, extinderea mobilității studenților și a cadrelor didactice, consolidarea autonomiei universitare.

Mai mult ca atît, universitățile ar trebui să revadă planurile și programele de studii, să introducă cursuri ce au drept obiectiv promovarea practicilor europene în toate domeniile pentru care se pregătesc specialiști. Mă refer, evident, nu la specialitățile socio-umanistice, unde acest lucru se face deja, ci la cele ce țin de științele reale și tehnice, în care mai persistă abordări tehnocrate, bazate pe standardele fostei Uniuni Sovietice.

Igor KLIPPII,
director executiv al Institutului de Studii Europene
din Moldova

1. Este foarte greu să răspunzi la această întrebare fără a fi patetic. Și totuși, sînt absolut convins că integrarea europeană pentru Republica Moldova, pentru fiecare dintre noi înseamnă o șansă istorică.

Tentativele de a reuni popoarele europene într-un tot întreg au o istorie milenară și numai dezastrul războiului II mondial a făcut posibilă lansarea unor căutări practice. În momentul cînd Europa părea a fi redusă la roluri secundare, că veacul ei de aur a luat sfîrșit, popoarele europene s-au ambiționat să-și reunească energiile pentru a renaște din cenușă precum pasărea Phoenix. De-a lungul a două milenii popoarele europene, rînd pe rînd, au pretins și, în mare parte, au deținut înfrîntărea. Preluarea ștafetei de către SUA a lezat un pic ambițiile acestora, însă a avut drept efect apariția „europenilor” care au înțeles că au de împărțit un destin comun. Acest destin mai rămîne separat și diferit pentru trecut, dar este același pentru viitor. Factorul principal pe care europenii l-au apreciat și pe care îl datorează în special SUA ține de faptul că americanii au salvat Europa, mai exact partea occidentală, de teroarea comunismului. SUA, fiind un stat democratic, a imprimat aceste caracteristici și țărilor Europei de Vest. Meritul americanilor rezidă în faptul că ei au transformat popoarele învinse în parteneri și i-a îndemnat la cooperare (spre deosebire de SUA, Uniunea Sovietică și-a impus sistemul politic și economic prin forța armelor și supravegherea KGB-ului). Tutela SUA a fost umbrela protectoare a europenilor, care le-a permis să reia procesul de reconciliere și unificare.

Măreția proiectului de unificare europeană rezidă în caracterul său pragmatic. Pentru prima dată în istoria omenirii mai multe popoare își **construiesc în mod conștient și benevol (!)** viitorul. Pentru prima dată diferențele care au cauzat rivalități și războaie sîngeroase

sînt combinate și considerate patrimoniu comun. Ideea creării **Unității prin Diversitate** reprezintă chintesența filozofiei procesului de integrare. Este un proiect într-adevăr grandios, dacă ținem cont de faptul că au decis să se integreze într-un tot întreg 25 de popoare cu o istorie, cultură, tradiții și sisteme economice diferite. Rezultatul acestui proces va fi constituirea unei piețe extraordinare de circa 600 mln. de consumatori, cu un potențial intelectual și cultural impresionabil, ceea ce îi va asigura Europei Unite un rol pe măsură în sistemul internațional.

Oare nu este o șansă să ai posibilitatea reală de a deveni în mod benevol (!) parte **constituentă** a acestui proces? Sigur că da!

În ciuda faptului că Republica Moldova a pierdut foarte mult timp (Țările Baltice, care au avut un punct de pornire comparabil cu cel al Republicii Moldova, au știut să aleagă prioritățile mult mai bine decît noi), această șansă mai există și este de datoriat noastră să le asigurăm copiilor un viitor european. În caz contrar, vom fi ceea ce sîntem azi – un popor flămînd, umilit și disprețuit, o țară a forței de muncă necalificate.

2. Republica Moldova trebuie să declare învățămîntul domeniu de importanță strategică indiferent de perspectiva integrării europene. Dacă dorim să avem un viitor demn de un neam cu o istorie milenară, trebuie să investim în educație. Învățătorul, în sensul larg al cuvîntului, trebuie să-și recapete demnitatea profesională și socială. În acest sens, Uniunea Europeană ne poate servi drept exemplu. Învățămîntul și cercetarea științifică sînt domenii în care se investește în mod deosebit, deoarece ideea Europei Unite este și un „proiect”, adică la baza procesului de integrare stau calcule și analize foarte serioase. Atît „părinții fondatori” cît și promotorii de astăzi ai idealului european sînt conștienți de faptul că Uniunea Europeană se poate realiza și va putea rezista pe plan global numai dacă va rezista concurenței științifice. Deschiderea Uniunii Europene în această problemă reprezintă un avantaj pentru Republica Moldova care

poate profita de programele de cooperare științifică și schimb universitar. Trebuie să „exploatăm” aceste oportunități, deoarece acceptarea standardelor educaționale și științifice este calea cea mai sigură pentru aprofundarea procesului de integrare europeană.

Nicolae LEAHU,
doctor, conferențiar universitar, Universitatea de
Stat „Alec Russo” din Bălți

1. Cu toată confuzia pe care o întrețin guvernânții noștri din clipa celui de-al treilea descălecat purpuriu, se poate vedea bine că spațiul mediatic e suprasaturat de truisme în legătură cu virtualitățile **integrării europene** (și) a Republicii Moldova, cu atât mai mult cu cât pînă și Președintele Voronin și-a reorientat privirile de la steluța de rubin a turnului Spaski din Kremlin spre turnul Eiffel, dacă nu chiar spre Turnul Babel, de unde, zice-se, au și început marile rătăciri.

Din păcate, pentru a te scâlda în Atlantic, cel puțin imaginar, precum bidiviul lui Gengis Khan, nu e suficient să vrei să te răcorești, la fel cum, singură, nu te ajută nici imaginația. Mai e nevoie de exact ceea ce **nu avem**, adică de o **clasă politică (!) conștientă** de lumea în care trăim și – vai, nouă! – în care mă tem să nu re-trăim praxisul suprarealist de care am scăpat abia ieri și în a cărui colbăraie ideologică vom orbecăi încă multă vreme, în tot cazul, nu mai devreme de **marele vînt** care să ne mai scuture de prin portocali sau mesteceni și să ne învîrtejască spre-acasă, poate și pe canalele western-union.

Ei bine, dincolo de notele pamfletare ce pot scînteia dintr-un condei, după mine, **integrarea europeană** este o formă de punere în ordine a conștiinței europene în acest moment de re-gîndire a lumii în perspectiva realităților globalizării. Lumea s-a des-centrat și, avînd revelația destrămării perpetue (ca să nu spun apocaliptice), își caută un **centru**. Regrupîndu-se, de fapt rescriindu-și hotarele, mai ales în sensul extinderii acestora (inclusiv peste fruntariile Rusiei, a cărei importanță – în arhitectura politică a ultimelor trei secole – a fost deosebit de mare pe continent), Europa încearcă să reziste marilor provocări politice și economice ale postmodernității și, mai cu seamă, teribilelor presiuni demografice care o amenință (ca “paradis” social-cultural și economic, fiind cea mai vulnerabilă față de SUA și Canada sau Australia) dinspre lumea islamică și, nu

Elena MURARU,
doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

1. La etapa actuală integrarea – în context regional, continental, mondial – este o condiție *sine qua non* a existenței.

A te integra înseamnă să aderi la lume, să determini anumiți parametri în toate sferile de activitate. Contextul istoric i-a oferit Europei șansa de a avea un rol prioritar

mai puțin, dinspre țările suprapopulate și sărace ale Asiei și Africii. La fel de însemnată este, pentru europocentriști, și protejarea spațiului comunitar în fața foarte dinamicei economii americane, ca și a numeroaselor pretenții ale Rusiei, în cazul cînd aceasta nu va fi atrasă pe orbita intereselor europene. Marea piață a Rusiei (una în continuă dezvoltare, inclusiv ca putere de absorbție a produselor civilizației occidentale de consum), ăsta-i **visul european!** Restul e voință politică și eleganță diplomatică... Dacă înțelegem regulile jocului, este simplu ce avem de făcut... Impresia mea este însă că gobsecii noștri mai degrabă vor prefera o sinucidere colectivă decît să jertfească ceva din profitul lor imediat – ASTA-I CAUZA AMÎNĂRILOR de tot soiul! – pe altarul... **integrării**. Or, integrarea europeană este, în primul rînd, disponibilitate pentru reforme.

2. În materie de învățămînt, sîntem europeni cel puțin în concepție, modelele educaționale de la noi fiind – *grosso modo* – de extracție franceză sau germană. Pentru a participa eficient la cauza integrării europene, învățămîntul trebuie să se europenizeze în sensul sporirii competenței profesionale a cadrelor didactice (încă destul de necioplite intelectual, inclusiv la nivel universitar) și a asumării valorilor europene propriuzise, începînd cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului (implicit ale copilului) și terminînd cu instalarea unei viziuni filozofice care să se îndepărteze cît de cît de cățelușii cu păr creț ai discursului național (-ist), una dintre principalele surse ale **demagogiei educaționale** de la noi. Învățăm pe de rost o doină de dușmănie și, rostind-o, ca la carte, în vreo adunare, considerăm că am și bifat patriotic. Nu, a-ți îndeplini datoria față de neam înseamnă să nu-ți pulverizezi discipolii cu banalități și să cucerești zilnic un centimetru pătrat din deșertul ignoranței și al inculturii. Un proiect utopic?! Dar ce-ți rămîne de făcut într-o țară nenorocită din punct de vedere economic și legislativ, care fabrică anual cel mai mare număr de juriști și economiști pe cap de locuitor muncind la negru pe întinsurile... Europei...

în conturarea culturii de pe Terra. Principiile și legitățile acestei culturi sînt axa culturii și civilizației umane. Integrarea europeană are drept scop crearea celei mai dezvoltate și competitive comunități în context mondial, iar pentru Republica Moldova este șansa de “a fi”, desprinzînd din această expresie conotația filozofică, economică, socială, culturală etc.

2. Orientarea învățămîntului/educației spre parametrii europeni este una dintre premisele de bază ale integrării europene. Investiția în educație este apreciată

în lumea întreagă ca cea mai stabilă investiție, deoarece factorul uman constituie resursa principală ce asigură progresul. Dacă o țară neglijează învățământul, acest fapt va determina, pe plan european/mondial, o rămânere în urmă substanțială și de durată a întregului sistem social-economic.

Astăzi mai mult ca oricând societatea simte necesitatea omului cu studii (mai ales cu studii superioare). Deoarece universitățile sînt recunoscute drept centre de conservare, amplificare și promovare a valorilor culturii, evident, vor avea/trebuie să aibă un rol important în procesul integrării europene. Prin funcțiile de bază pe care le exercită învățământul superior (de instruire,

Liliana NICOLAESCU-ONOFREI,
director executiv al Centrului Educațional
PRO DIDACTICA

1. Din punct de vedere socio- și geopolitic, mișcarea spre integrare europeană este o șansă indiscutabilă pentru Republica Moldova. Asume „mișcarea spre...”, pentru că, în situația noastră, acest proces în sine este chiar mai important decît atingerea scopului final al integrării (scop care s-ar putea să fie foarte greu, dacă nu chiar imposibil de realizat). De aceea, mișcarea spre integrare europeană ar trebui să însemne, pe lângă declarații, elaborarea unei strategii clare de integrare și punerea în practică a acesteia. În țările candidate, direcții și departamente de integrare europeană există peste tot: în ministere, în cadrul autorităților publice locale, în universități. Acestea au în sarcină implementarea respectivei strategii, care începe, bineînțeles, cu partea de informare și instruire. Istoria procesului construirii Uniunii Europene, dimensiunile politice ale integrării europene, legile și instituțiile UE, economia în spațiul UE – acestea sînt doar cîteva subiecte care pot fi întîlnite în cursurile propuse de diverse instituții și care, probabil, sînt puse în discuție și în cadrul programelor de instruire apărute recent la noi. Dar partea de informare este cea mai simplă. În Moldova, acțiunile concrete ar trebui să se îndrepte, în primul rînd, spre asigurarea drepturilor omului, asigurarea libertăților politice și democratice, eliminarea corupției, asigurarea independenței justiției, asigurarea dezvoltării reale a economiei de piață, atragerea investițiilor...

Gabriel PALADE,
directorul Colegiului Financiar-Bancar,
mun. Chișinău

1. Integrarea europeană reprezintă:

- o șansă unică, irepetabilă de a ne demonstra nouă înșine și întregii lumi că sîntem europeni nu doar prin apartenență geografică, ci și prin atașamentul față de valorile acestei civilizații;
- posibilitatea de a ne debarasa (cel puțin generația mai tînără) de moștenirea, numită generic *homo*

educație și cercetare), prin potențialul uman de care dispune (profesorii – specialiști de forță în domeniile de specialitate, cunoscători și promotori ai valorilor europene, și studenții – o categorie socială care se va angaja pe deplin în procesul integrării), trebuie să devină un factor și, totodată, un mecanism al integrării.

În această ordine de idei, menționăm că viabilitatea sistemului de învățământ depinde de buna funcționare a tuturor verigilor, deci e nevoie să fie conștientizate la cel mai înalt nivel problemele întregului sistem educațional și să fie întreprinse măsuri spre rezolvarea lor, deoarece fără un învățământ de calitate tendința spre integrare europeană va rămîne doar la faza ideatică.

2. Dacă e să analizăm conținutul Convenției culturale europene, document ce stă la baza programelor Consiliului Europei în domeniul educației și culturii, putem afirma că o educație pentru Europa înseamnă o educație care încorporează, în practicile sale de instruire de fiecă zi, principiile drepturilor omului, ale democrației, ale toleranței și respectului reciproc, ale statului de drept și rezolvării pe cale pașnică a conflictelor. Angajamentele luate de fiecare stat semnatar al acestui document (i.e., de a încuraja în rîndul cetățenilor săi studierea limbilor, a istoriei și civilizației celorlalte părți contractante (celorlalte state europene), de a se strădui să promoveze studierea limbii sau a limbilor sale, a istoriei și civilizației pe teritoriul celorlalte părți contractante etc. (art.2)) explică orientarea programelor de cooperare lansate de Consiliul Europei pe anumite domenii: educație pentru drepturile omului și pentru o cetățenie democratică, educație interculturală, predarea limbilor, predarea istoriei, educație pentru minorități, învățământ superior, educația adulților ș.a.

O instruire de calitate care să asigure aderarea viitorului cetățean al Europei la principiile enunțate mai sus, precum și promovarea unei educații care să formeze abilități de învățare pe tot parcursul vieții (Life Long Learning) – singurul tip de educație care poate asigura progresul economic și social – asta e, în opinia mea, ceea ce trebuie să facă învățământul nostru pentru a contribui la integrarea europeană. Problema este dacă o poate face...

sovieticus, inclusiv de recidiva unei ideologii perimate și falimentare;

- necesitatea de a ordona lucrurile în „gospodăria” noastră, pentru a avea și noi aspectul unor „adevărați gospodari”;
- condiția de a deveni, în sfîrșit, oameni liberi;
- o barieră de probitate civică pentru societatea noastră – o depășim, deci sîntem în stare să susținem cele mai înalte examene; nu – vom lîncezi veșnic în mocirla în care ne bălăcim astăzi.

2. Învățămîntul ca domeniu al sferei sociale are cel mai mare și realizabil potențial de integrare. Mă refer la elementele de integrare deja existente, cum ar fi convenția de la Lisabona, a cărei semnatară este și Republica Moldova; la intenția fermă (cel puțin declarată la nivel de oficialități) de a transforma învățămîntul superior din Republica Moldova în conformitate cu prevederile Procesului de la Bologna; la încadrarea instituțiilor de învățămînt în proiecte bilaterale, regionale sau general europene cu susținerea Consiliului Europei, Uniunii Europene, Agenției pentru Franco-

fonie; la studiile europene obținute de cetățenii Republicii Moldova etc.

Învățămîntul este un canal sigur de promovare a tot ce include termenul de integrare europeană, or, integrarea europeană o vor face cu adevărat cei ce se află astăzi pe băncile școlii sau în aulele universităților și colegiilor.

În fine, învățămîntul este zona de contact de avangardă cu procesul de integrare, statut asigurat prin mobilitatea tineretului studios, prin relațiile de colaborare bilaterale ale instituțiilor de învățămînt.

Sergiu PAVLICENCU,

doctor habilitat în filologie, profesor universitar,
șeful Catedrei Literatură universală a Universității de
Stat din Moldova

1. Integrarea europeană în cazul Republicii Moldova înseamnă șansa și perspectiva alinierii sale statelor civilizate, înseamnă reforme în interior, menite să ne aducă un alt standard de viață, pe care populația noastră îl merită pe deplin. Îl merită pentru că – precum ne-o demonstrează întreaga noastră istorie zbuciumată – noi am fost și rămînem în Europa, chiar dacă mereu eram împiedicați să ajungem unde ne este vocația. Bineînțeles, acceptarea noastră în familia europeană semnifică efortul și solidarizarea tuturor categoriilor sociale și profesionale, pentru a se informa, a conștientiza, a sprijini și a se implica în deciziile și acțiunile de tot genul și de la orice nivel – începînd cu dimensiunea politică, nemaioptînd pentru trecut, și terminînd cu sfera socială, care are de suportat cele mai mari costuri ale reconsiderării noastre integrale. Începînd cu a ne cultiva libertatea, a deveni liberi și deschiși dialogului, cooperării, toleranței, compromisului rezonabil și terminînd cu a-i ajuta pe cei mai triști decît noi, a opune rezistență tuturor fenomenelor ce împiedică parametrii comportamentali enumerați aici. Integrarea europeană depinde însă, în primul rînd, de voința clasei politice, căreia noi îi dăm mandatul decizional, ea urmînd să ne informeze și să mobilizeze cetățenii, nu să-i confrunte ori să-i dezbină. Conducerea politică europeană, mai multe țări-membre ale UE sau care vor deveni în curînd membre ale comunității europene – și-au exprimat disponibilitatea de a ne ajuta în acest proces greu, dar absolut necesar. Depinde numai de noi cum vom fructifica această șansă, pentru ca Republica Moldova, din „orfănul Europei”, să devină „un stat demn al Europei”.

2. Aceștia sînt parametrii fundamentali ai garanției că putem urma calea spre integrarea europeană. Țările

despre care spunem că au democrații avansate au investit enorm în educație și în învățămînt, pentru că schimbarea epocilor înseamnă schimbarea mentalităților, înseamnă asimilarea a tot ce a creat omenirea pînă la tine. Pentru noi recuperarea nu este ușoară, deoarece venim dintr-un sistem totalitar, iar tranziția trenează. Cu toate acestea, tinerii noștri – atît prin instituții cît și ca autodidacți – se înscriu deja în circuitul european, iar spațiul virtual Internet oferă posibilități inimaginabile de acum zece ani. De fapt, frontiere în spațiul informațional nu mai există și, astfel, spre bucuria tuturor, sîntem cuprinși de globalizare, ceea ce înseamnă că avansarea noastră, în primul rînd, prin informație, prin comunicare, prin sisteme și tehnologii ultramoderne de învățămînt, este deja ireversibilă. Dacă standardul de viață va crește, o parte tot mai mare din populație va fi antrenată în noile sisteme și aceasta va accelera înscrierea noastră în comunitatea europeană. Ne dăm seama că posibilitățile populației din categoriile mai în vîrstă sînt foarte reduse astăzi, însă trebuie să ne bucurăm că părinții își aranjează tot mai corect prioritățile, investițiile în tînăra generație fiind, aș zice, pe primul plan. Oamenii pleacă peste hotare, mai învață acolo cîte ceva, iar copiii lor își urmează studiile aici conform unor programe de învățămînt ce se modernizează – cu greu –, dar sigur. O mare parte din tinerii noștri au studiat și studiază peste hotare, o parte se și vor întoarce, aducînd cu ei noi sisteme, aplicabile și aici. Toate acestea reprezintă certitudinea că vom depăși în mai puțini ani diferențele din sistemul de educație și învățămînt față de alte sisteme, deși populația noastră, avînd, genetic, capacități bune, a luat ce a fost pozitiv și din sistemele vechi. Tinerii, fiind talentați, sînt cei ce vor europeniza Republica Moldova, iar noi, cei mai în vîrstă, trebuie să-i ajutăm cu ce putem.

Și să învățăm, și noi, de la ei.

Anatol PETRENCU,

doctor habilitat, profesor universitar, președinte al
Asociației Istoricilor din Republica Moldova

1. Pe una din străzile or. Căușeni se află o casă modernă, din cărămidă, cu o curte îngrijită, cu garaj

și autoturism, cu tot confortul necesar omului. Alături de această construcție este o altă casă, mică, de fapt un bordei, îngrijit și el, dar într-o evidentă contradicție cu prima. Cam așa se prezintă Republica Moldova de astăzi alături de alte state occidentale, nu neapărat comparată cu statele Europei de Vest, dar, de pildă,

cu Ungaria sau Polonia. Integrarea Republicii Moldova în Europa civilizată înseamnă, întâi de toate, materializarea unei voințe politice puternice în vederea ridicării, dinamizării, eficientizării economiei naționale. Cei care guvernează astăzi sau care vor conduce Republica Moldova vor trebui să realizeze programe clare de edificare a unei economii competitive, ce ar produce mărfuri și ar presta servicii de înaltă calitate, recunoscute și căutate pe piețele internaționale (occidentale, în primul rând) ce ar oferi locuri de muncă cu salarii tot atât de mari ca cele din Europa de Vest. Am avut posibilitatea să vizitez Danemarca, o țară comparabilă cu Republica Moldova ca teritoriu și populație, dar incomparabilă ca potențial economic și nivel de trai: Regatul Danemaricii se află printre cele mai bogate țări europene, iar Republica Moldova este cea mai săracă. Danezii s-au încadrat în diviziunea internațională a producției de mărfuri, „nișele” cucerite de ei fiind păzite cu mare vigilență. De pildă, porcinele sînt crescute pe terenuri deschise, locurile de creștere avînd deasupra un fel de umbrele ca să le ocrotească de ploie, hrana pentru animale este ecologic pură, iar carnea de porc – furnizată în cele mai prestigioase restaurante din lume. Reprezentanții Danemaricii în structurile comunitare europene veghează cu strășnicie producția cărnii de porc a celor ce concurează cu producătorii danezi, ocrotindu-i pe cei din urmă. Am adus doar un exemplu, Danemarca fiind și un mare exportator de aparataj electronic ultramodern, cu piețe de desfacere bine determinate. În acest sens, Republica Moldova trebuie să stabilească cu exactitate ce poate oferi viitorilor consumatori de mărfuri și servicii. S-ar fi părut – răspunsul este clar: Republica Moldova produce vinuri celebre. Autoritățile de la Chișinău organizează festivaluri ale vinului la care participă doar... moldovenii. Republica Moldova fabrică coniacuri meritorii. Toate bune, numai că băuturile noastre nu au trecut în țările occidentale. Și asta trebuie s-o știe strategii de la Chișinău. Noi, cei care vrem să ne integrăm în Europa, venim cu vin bun de casă turnat în sticle de plastic. Așadar, problema redresării economice a Republicii Moldova este cea mai importantă în procesul integrării europene. Atunci cînd se vor crea condiții în care concetățenii noștri, plecați peste hotare la muncă, vor constata că pot lucra și obține în Republica Moldova un salariu comparabil cu cel cîștigat în Vest, acesta va fi primul semn că ne integrăm real în Europa.

În al doilea rînd, nivelul de democratizare a societății: legislația Republicii Moldova urmează a fi raportată la cea europeană nu numai ca literă, ci și în spirit; democrația trebuie să funcționeze real, statul cu toate instituțiile sale – să fie la dispoziția cetățeanului simplu, și nu invers. Nu poți să declari că dorești integrare europeană și totodată

să înrăutățești, fără nici un temei, relațiile cu țara vecină; nu te poți integra, ocolind-o.

Nu ești credibil atunci cînd te declari atașat de valorile europene, pe de o parte, iar pe de alta – inventezi în mod arbitrar și încerci să promovezi cu forța teze false, ca cele de „societate pluriethnică și multiculturală”, istorie „integrată”, limbă „moldovenească” etc. De pildă, Germania este cu mult mai „pluriethnică și multiculturală” decît Republica Moldova, pe teritoriul ei locuind mii de turci, curzi, români, ruși, evrei etc. Obiectul școlar, care expune trecutul acestei țări, se numește însă „Istoria germanilor”.

Nu poți pretinde că dorești integrarea europeană a celei mai sărace țări de pe continent atunci cînd, neprovocat și nesilit de nimeni, folosești polițiști cu cîini împotriva unei mîini de protestatari. Întrebarea este: din banii cui sînt hrăniți acești dulăi, asmuțiți împotriva oamenilor pașnici?

A te integra în Europa înseamnă a pleda pentru curățenie pe străzi, în curți, în instituții publice și private; înseamnă a avea drumuri și trotuare netede, curate, îngrijite. Sau, noi mai avem mult pînă vom realiza acest mic, la prima vedere, deziderat.

2. Învățămîntul ar putea contribui la integrarea europeană, dar nu poate, pentru că el depinde direct de starea generală a economiei, de potențialul real al acesteia, dar și de mofturile politicianilor de la Chișinău. Învățămîntul și educația au nevoie de condiții propice pentru activitate. Or, în Republica Moldova condițiile ce ar oferi o calitate înaltă a studiilor lipsesc: în timpul iernii multe școli nu sînt încălzite, se resimte insuficiența manualelor, materialelor didactice etc. Situația politică este în detrimentul învățămîntului și educației: recent autoritățile de la Tiraspol au decis să închidă școlile cu predare în limba română de pe teritoriul controlat de separatiști. Dar nici în școlile aflate în subordinea Ministerului Educației din Chișinău lucrurile nu stau mai bine. În calitatea mea de președinte al Asociației Istoricilor din Republica Moldova pot afirma în cunoștință de cauză că istoria este cel mai “terfelit” obiect de studiu. Guvernarea comunistă încearcă în fel și chip să înlocuiască “Istoria Românilor” și “Istoria Universală” cu așa-numita “Istorie. Curs integrat”. Motivele care stau la baza acestor eforturi sînt false: precum că integrarea noastră în Europa depinde de denumirea acestui obiect școlar. Lucrurile trebuie prezentate clar: în situația în care autoritățile comuniste de la Chișinău afirmă în cadrul forurilor europene, că “Istoria Românilor” ar tensiona atmosfera din Republica Moldova, experții acestor foruri încearcă să sugereze anumite soluții, inclusiv propunerea predării unui curs numit „integrat”. Nici un expert european nu a insistat asupra respectivei denumiri, aceasta fiind o prerogativă incontestabilă a specialiștilor din Republica Moldova, a catedrelor de specialitate, a Institutului de Istorie al Academiei de Științe etc. De aceea noi, istoricii din Republica Moldova, pledăm și vom pleda

pentru păstrarea celor două cursuri: "Istoria Românilor", ca istorie a Neamului din care facem parte, și "Istoria universală" – istoria popoarelor și statelor europene cu care dorim să ne unim.

P. S. Mulțumesc redacției prestigioasei reviste "Didactica Pro..." pentru posibilitatea de a-mi expune punctul de vedere într-o problemă mult mediatizată de oficialitățile de la Chișinău.

Constantin RUSNAC,
profesor, doctor honoris causa al Academiei de
Muzică "Gheorghe Dima", Cluj-Napoca,
Secretar General al Comisiei Naționale a
Republicii Moldova pentru UNESCO

1. O analiză a țărilor europene denotă, sub toate aspectele (trai, cultură, învățământ), un nivel avansat, pe care ni-l dorim și noi, spre care tindem. A te integra înșă nu înseamnă doar a veni și a profita, aceasta mai înseamnă și a veni cu ceva al tău, cu partea ta de contribuție. Noi avem cu ce veni în Europa: cu muzica, cu arta, cu poezia, cu dramaturgia noastră. Tînărul regizor Petru Vutcăru montează spectacole în Europa, teatrul "Satiricus Ion Luca Caragiale" colindă întreaga lume. Sîntem cunoscuți prin intermediul orchestrelor de muzică populară, grație faimosului ansamblu „Joc”, sub conducerea maestrului Vladimir Curbet, și ansamblului „Lăutarii”, dirijat de Nicolae Botgros. Avem o școală de vioară, o școală de pian, o școală de pictură foarte bune. Imaginea pozitivă a țării este definitorie pentru un stat care pășește în civilitate.

Tineretul nostru este extraordinar de talentat – el este viitorul țării. O țară care investește în copii, învățământ și cultură are un mare viitor. Să conștientizăm că societatea de mîine o reprezintă copiii de azi; ceea ce vom semăna în sufletul lor azi, vom culege mîine. E oportun să ne gîndim la sănătatea morală a societății noastre de mîine. Dacă se face greșeala și se uită acest lucru, neinvestindu-se în tînăra generație, atunci viitorul este incert. Pentru că toți acești tineri talentați vor pleca în alte părți, în căutare de locuri mai călduțe, cum o fac în prezent.

Fiica mea, bunăoară, cîntă în Orchestra Simfonică Națională a Belgiei, la Bruxelles, și nu la Chișinău, iar fiul – în Orchestra Simfonică din Rîmnicu-Vîlcea, România. M-aș bucura să-i știu în Moldova, dar condițiile nu sînt tocmai prielnice pentru a se manifesta plener aici. Sper înșă că situația se va ameliora și noi într-adevăr ne vom integra în Europa, simțindu-ne acasă, la fel de bine, și moral, și financiar.

Într-o familie, fiecare îl ajută pe celălalt. De aceea, dacă ne integrăm în Europa, fiecare țară, membru al acestei familii europene, va ajuta Moldova, la fel cum

Lilia SNEGUREAC,
directorul Biroului de Informare
al Consiliului Europei din Republica Moldova

1. Integrarea europeană este un deziderat major nu doar pentru Republica Moldova, ci și pentru toate statele aspirante atît la calitatea de membru al Consiliului

și Moldova va pune umărul la soluționarea anumitor probleme.

2. Învățămîntul și educația constituie cel mai important element în dezvoltarea unei societăți. Copilul are nevoie de educație, începînd din familie și continuînd în școală. Dacă avem un sistem de învățămînt sănătos, bine chibzuit, atunci, sigur, putem miza că vor crește copiii, cetățeni de o înaltă cultură, de o cultură lăuntrică profundă.

Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO acordă o atenție deosebită învățămîntului și educației. Conlucrăm cu ministerele de resort, cu Academia de Științe a Moldovei, cu diferite organizații nonguvernamentale interesate în dezvoltarea sistemului educațional din Republica Moldova. Integrarea europeană presupune racordarea acestuia la standardele occidentale. În acest sens, deciziile și recomandările *Cadrului de Acțiuni Dakar* (2000) sînt relevante și extrem de actuale pentru factorii implicați în dirijarea și dezvoltarea învățămîntului. Conferința Națională *Educație pentru toți* (decembrie 2001, Chișinău) a stabilit domeniile prioritare ale educației în contextul Republicii Moldova și a creat *Forul Național Educație pentru toți*, ca prim pas în implementarea obiectivelor de la Dakar. Agențiile ONU au inițiat proiectul *Educație pentru toți* și au elaborat atît *Strategia Națională Educație pentru toți* cît și *Planul Național de Acțiune* în acest domeniu. *Strategia Educație pentru toți* a fost aprobată de Guvernul Republicii Moldova la 4 aprilie 2003, scopul ei constînd în asigurarea accesului la educație de calitate pentru toți copiii, indiferent de locul de trai, nivelul de dezvoltare, veniturile familiei, sex, origine etnică etc., respectîndu-se următoarele principii: drepturi egale și valorificarea potențialului fiecărui copil; abordare holistică/integrată a tuturor aspectelor educaționale; parteneriat social, intervenție multisectorială și interdisciplinară; modernizarea programelor educaționale; integrarea persoanelor cu necesități speciale în sistemul de învățămînt general; descentralizarea serviciilor educaționale; integrarea învățămîntului național în sistemul educațional din Europa.

Europei cît și la cea de membru al Uniunii Europene.

Pentru Republica Moldova aceasta ar însemna continuitatea angajamentului ferm, asumat o dată cu aderarea la Consiliul Europei, pe calea reformelor democratice și a cooperării europene.

Nu mă voi referi la avantajele economico-comerciale și la sporirea volumului de investiții europene de

care ar beneficia Republica Moldova în cazul aderării la UE. Cert este faptul că acestea sînt în corelație directă cu realizarea reformelor politice, economice și sociale, deoarece, într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, Republica Moldova urmează să devină vecin al Uniunii Europene. Intenția autorităților de la noi de a-și manifesta voința politică de dezvoltare a relațiilor cu Uniunea Europeană este una extrem de importantă.

Această voință politică însă trebuie susținută consecvent prin construirea în continuare a unei societăți fondate pe anumite valori și principii – pluralismul politic, drepturile fundamentale ale omului, respectarea normelor de drept și acceptarea comună a unui control colectiv (juridic și politic) al respectării lor de către toți și în orice împrejurări.

Un aport esențial l-a avut și evenimentul politic al anului 2003 – preluarea și exercitarea cu succes de către Republica Moldova a Președinției Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei.

A fi membru al unui organism european nu înseamnă recunoașterea eforturilor angajate pe calea democrației pluraliste, ci, în primul rînd, asumarea unor obligațiuni și responsabilități.

Ștefan URÎTU,
președintele Comitetului Helsinki
pentru Drepturile Omului

1. Pentru Republica Moldova integrarea europeană înseamnă aspirație spre democrație și civilizație, înseamnă păstrarea înfăptuirilor atinse pînă în prezent și îmbinarea acestora cu oportunitățile oferite de Europa. Deși deseori se afirmă ca sîntem în Europa, se are în vedere aspectul geografic. Pentru integrarea europeană este necesar să realizăm anumite transformări, care ar apropia economia, legislația, practica de standardele occidentale. Trebuie să menționez că Moldova a beneficiat și beneficiază în urma aspirațiilor europene: a fost esențial îmbunătățită legislația, populația își poate manifesta drepturile civile și politice (protejate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului), se face un important schimb de experiență cu statele a căror democrație este mai avansată. Un singur exemplu. Cazurile de neexecutare a hotărîrilor instanțelor judecătorești, trăgănite ani la rînd (indexarea depunerilor bănești la Banca de Economii, achitarea rației alimentare pentru polițiști, restituirea averii victimelor regimului totalitar-comunist ș.a.) au fost soluționate de îndată la solicitarea CEDO. Se schimbă atitudinea statului față de această problemă importantă. Zic importantă, pentru că, pe de o parte, hotărîrea instanței de judecată este lege, adică obligatorie, și, pe de altă parte, în 2003 rămîneau peste 50 de mii de decizii judecătorești neexecutate. Mecanismul euro-

Principiile și valorile pe care se bazează atît Consiliul Europei cît și Uniunea Europeană nu sînt nici de dreapta, nici de stînga, ele constituind temelia oricărui proiect european. În 1995, prin aderarea la Consiliul Europei, Republica Moldova și-a afirmat încrederea în acest proiect. Și dacă acest proiect este încă actual pentru noi, cu siguranță, nu vom fi lipsiți de solidaritatea și susținerea partenerilor europeni.

2. Comunitatea educațională europeană a fost totdeauna preocupată de factorul uman. În acest context, pentru a răspunde la întrebarea cum ar putea contribui învățămîntul și educația la realizarea integrării europene, aș afirma cu certitudine că punctul de plecare ar fi educația pentru o cetățenie democratică care presupune studiarea drepturilor omului și a principiilor de bază ale democrației. Or, aceasta ar trebui, în opinia mea, să însoțească procesul de instruire din cea mai fragedă perioadă a vieții.

Acest tip de educație este o dimensiune majoră a politicilor educaționale pe tot cuprinsul Europei, fiind inclusă în multe programe de reformă și reprezentînd un obiectiv prioritar al tuturor organizațiilor europene și internaționale.

pean de protecție a drepturilor omului începe să dea roade. Sancțiunile aplicate statului pentru nerespectarea obligațiilor asumate pot fi mult mai mari decît beneficiile pe care o structură sau alta, un funcționar public sau altul ar dori să le obțină prin violarea drepturilor omului.

2. Pentru integrarea europeană învățămîntul este piatra de temelie. Dacă nu vom educa tînăra generație în spiritul european, adică al democrației și libertății, al toleranței și umanismului, nici peste zece sau peste cincizeci de ani nu vom fi admiși în Europa, adică vom fi considerați în continuare oameni de “mîna a doua”, oameni care nu au și nici nu doresc să aibă drepturi. Doar investind în tînăra generație vom putea schimba mentalitatea populației. Destul de frecvent auzim afirmațiile unor funcționari de stat, de rang înalt, care declară: “da, aveți dreptate, dar nu uitați că nu sîntem în Europa”. Și nici nu vom fi acolo ațta timp cît vom aștepta mai întîi să intrăm în Europa și apoi să respectăm standardele stabilite acolo.

O problemă durută pentru integrarea europeană o reprezintă autoproclamata republică moldovenească nistreană, autoritățile căreia intenționat țin în neștiință populația din regiune. Cei circa 600 de mii de locuitori ai Transnistriei sînt, de fapt, ostatici ai regimului totalitar-separatist. Prin implementarea unor proiecte în învățămînt și educație putem salva generația în creștere din Transnistria, astfel încît acești tineri să nu rămînă în urmă de semenii lor din celelalte zone ale republicii.

Tinerii pledează pentru Europa

“Avînt economic, o speranță pentru noua generație într-un viitor mai bun, creșterea nivelului de trai, emancipare culturală, recunoaștere internațională, o fereastră spre o nouă lume”, spun elevii asachieni care, întruniți la o masă rotundă, au luat în dezbateri problematica integrării europene. Majoritatea lor consideră că o societate modernă și democratică, cum de altfel se vede și Republica Moldova, ar trebui să tindă spre integrarea în spațiul european.

Integrarea europeană înseamnă studii peste hotare, schimb de cadre calificate, posibilitatea promovării unei imagini a țării la diferite forumuri și conferințe. Integrarea europeană înseamnă salvarea noastră nu numai din

punct de vedere economic, ci și ca neam; integrarea europeană ține de dorința obținerii unei independențe politice reale, de aplanarea conflictelor existente.

Sistemul educațional ar putea contribui la realizarea acestui deziderat prin modelarea unei generații inteligente, competente, a unor minți lucide. Școala este fundamentul societății, coloana vertebrală a personalității în formare.

Cunoașterea înseamnă conștientizare... a ceea ce sîntem, a ceea ce vrem.

Ecaterina ȘOITU,
director adjunct, Liceul Teoretic “Gheorghe
Asachi”, mun. Chișinău

Prezentăm cîteva secvențe de la această întrunire, gînduri ce reflectă opinia generației în creștere.

“Integrarea europeană reprezintă pentru Republica Moldova o punte de ieșire din situația deplorabilă în care se află la momentul dat. Numai orientarea prooccidentală ne poate salva de ceea ce sîntem acum: o urmă vagă sovietică ce tinde spre independență și care, de fapt, este condusă și manipulată de unele state sub “tutela” cărora ne aflăm. Integrarea europeană presupune educarea tinerilor în spiritul progresului, după modele care cu adevărat dau rezultate, acordîndu-li-se șansa de a alege ceea ce vor să facă în viață. Ceea ce învățăm astăzi ne va servi ca exemplu de viață. Fiecare dorește să aibă un trai decent, deci studiul de azi va reprezenta o cale de pătrundere în lumea civilizată – cea europeană”.

“Integrarea europeană reprezintă pentru țara noastră un vis feeric, luînd în considerație conjunctura politică și economică în care este plasată. Nu cred că ar fi cazul să ne atribuim astfel de scopuri, dat fiind faptul că un sistem funcțional ca UE nu și-ar știrbi eficacitatea pentru a anexa o mică tumoră. Este cazul să apreciem obiectiv mediul în care activăm, învățămîntul avînd o pregnanță notorie în edificarea conștiinței europene, a cărei formare coerentă ar putea da startul unei mișcări de ascensiune”.

“Integrarea europeană ar fi un pas hotărîtor pentru soarta acestei țări mici, dar cu probleme atît de mari. S-ar deschide noi porți spre o lume la care visează fiecare dintre noi, o lume în care viața noastră ar fi mai ușoară, în care n-ar exista atîtea bariere economice și sociale, deoarece poporul nostru nu merită să îndure atîtea suferințe”.

“Integrarea europeană ar însemna o ameliorare din toate punctele de vedere: politic, social, economic, cultural. Moldova ar deveni un stat democratic, ceea ce i-ar permite să evolueze pe plan internațional. Integrarea europeană nu înseamnă numai aderarea la UE și “deschiderea granițelor”, dar și o responsabilitate ce și-o poate asuma un stat conștient, deci cult”.

“Integrarea europeană ține mai mult de respectul de sine. Dacă nu ne vom integra, ne vom simți ratați. Dar nu sîntem niște ratați! Mai devreme sau mai tîrziu oricum ne vom integra. Dacă ar fi să-l parafrazez pe Alexandru Lăpușneanu: “Dacă voi nu ne vreți, noi vă vrem!”. Integrarea europeană va constitui un avantaj atît pentru noi cît și pentru Europa. Întreaga Europă va înțelege că un popor poate exista nu doar prin economie, ci și prin voință, dragoste de patrie și neam. Noi, cetățenii Republicii Moldova, “am învățat libertatea nu de la Marx, ci din mizerie” (A. Camus). Dacă sîntem urmașii lui Ștefan cel Mare, trebuie să răzvim în Europa”.

“Integrarea europeană ar putea scoate Republica Moldova din impasul în care s-a pomenit. Nu știu în ce măsură țărilor europene le pasă de noi, dar, decît orientarea în direcția opusă, CSI, integrarea europeană este o soluție mult mai bună. Nu cred că va salva situația, dar, poate, cu trecerea anilor, vom putea afirma și noi că inflația a scăzut, numărul șomerilor s-a micșorat, nivelul de trai a crescut”.

“Omul educat este un om cu viitor. Pentru a avea o Europă prosperă toți cei ce fac parte din această comunitate trebuie să aibă o cultură înaltă, să poată concura cu celelalte puteri economice ale lumii. Europa unită este o putere, dar pentru a o consolida este nevoie de un țel comun și o gîndire comună privind orientarea politică, economică și socială de viitor”.

“Probabil, o dată cu integrarea europeană vom fi mult mai liberi în tot ceea ce facem. Sperăm la ceva mai bun, dar “bunul” se află în mentalitatea omului. Integrarea ar permite populației să se dezvolte, să cunoască lumea”.

“Republica Moldova vede integrarea în Europa ca un fruct interzis și se teme chiar să aspire la el. De ce? Fiindcă toți așteaptă ca ușa să se deschidă singură, uitînd că, de fapt, cheia se află la noi”.

Vlad PĂSLARU

Institutul de Științe ale Educației

Re-integrarea europeană a învățămîntului din Moldova

Învățămîntul din Republica Moldova își construiește identitatea sub semnul unor probleme definitorii, naționale (interne) și globale (G. Văideanu, 10). Planul intern este marcat de criza identității și criza proprietății populației (Vl. Păslaru, 9). Planul extern este reprezentat de problemele lumii contemporane. Speranța pentru valorificarea/re-edificarea identității învățămîntului pe cele două planuri este legată de *ideea europeană* (Duroselle J.B., 2; Husar Al., 6; Voyenne B., 12 etc.), concretizată de termenul generic *integrarea europeană*. Așa cum deseori se întîmplă în cazul suprasolicitării unor valori, și termenul *integrare europeană*, inclusiv derivata sa *integrare europeană a învățămîntului*, este suprauzitat și uzat, nu atît prin frecvența solicitării cît prin diversitatea sensurilor acordate, denotația termenului fiind astfel convertită în conotații denaturante ideii însăși și, deci, dăunătoare acesteia. Or, acțiunea de discriminare a aparențelor de esențe este una la zi și în raport cu ideea și procesul de re-integrare europeană a învățămîntului.

Ideea europeană. Considerații terminologice și conceptuale

Sintagma *ideea europeană* este o metaforă, și doar decodarea semnificațiilor sale îi denunță valoarea încifrată. Metafora *ideea europeană*, care a dat și titlul unei valoroase cărți (Al. Husar, 6), este sugestivă la conotațiile implicite de formă poetică, prin idee înțelegîndu-se *conceptul, viziunea, determinativul europeană* indicînd

spațiul îndumnezeit (Heraclit, Heidegger) de activitatea celor peste 510 mln. de europeni, care-și denunță identitatea social-istorică, economică, militară, cultural-spirituală, precum și aspirația pentru consolidarea identității de europeni prin echilibrarea sistemelor politice, juridice, economice, financiare, militare și educaționale.

Demersul pentru integrarea europeană a învățămîntului este parte a demersului pentru integrarea europeană a țărilor și popoarelor, iar acesta din urmă reprezintă dimensiunea europeană a globalizării. *Ideea europeană* este poate cel mai important, mai amplu și mai valoros fenomen al globalizării, conceptul care guvernează lumea contemporană.

Demersul (speranța, tendința, conceptul, acțiunea) pentru integrarea europeană are titlul generic de *idee europeană*, termen care se găsește în denumirea și/sau implicit în mai multe studii, ediții periodice, curente de idei¹.

Ideea europeană se identifică cu Europa și europenii, cu istoria devenirii lor ca entitate social-politică și cultural-spirituală, cu „conștiința europeană” (*Gîndirea*, p. 22), căci „în secolul XX Europa a devenit un concept cultural” (Al. Husar, p. 366); *ideea europeană* presupune „un ansamblu de fenomene de civilizație, de cultură, de viață socială, de situații politice” (Duroselle J. B., p. 22); este idealul și însuși procesul unificării Europei, un proces permanent, determinat de principiul schimbării.

Ideea europeană s-a autoconstituit de-a lungul secolelor din interacțiunea permanentă a trei dimensiuni ale culturii spirituale a europenilor: „1) tradiția științifică și filozofică, morală etc. de sursă elenică, 2) tradiția juridică și politică, de sursă romană și 3) tradiția religioasă, de sursă creștină, care caracterizează, pe rînd, ceea ce s-a numit tradiția europeană” (Al. Husar, p. 365).

Pentru toate popoarele Europei procesul de unificare europeană reprezintă o unitate dialectică a *ideii naționale* și a *ideii europene*, în care constituirea identității

¹ Berindei D., *Constituirea statului național român în context european*. În: *Cuza Vodă în memoriam*, Iași, 1973; Bowle Jh., *The Unity of European History*, London-Oxford-New York, 1970; Dawson Ch., *Le moyen âge et les origines de l'Europe*, Bellegarde, 1960; De Launay, J., *Titulescu et l'Europe*, Nyon, Suisse, 1972; Delmas C., *Histoire de la civilization européenne*, Paris, 1969; *Die Europa-Idee Begriff und Geschichte*. În: *Friedrich Schneider, Europäische Erziehung, Pédagogie Européenne, European Education*, Wien, 1959; Duroselle J.B., *L'idée de l'Europe dans l'histoire*, Paris, 1965; Ghișe D., *Dimensiunea umană*, București, Editura Eminescu, 1979; Gusti D., *Opere, Vol. IV*, București, 1970; Halecki O., *Das europäische Jahrhundert*, Salzburg, 1966; Husar Al. *Ideea europeană*, Iași: Polirom, 1993; *Ideea europeană*, revistă; Marinescu P. *Românismul în perspectiva eternității*//*Meșterul Manole*, A.IV, nr.1-4 ianuarie-aprilie, 1942, p.29-31; Mărgineanu N., Nicolae Titulescu. În: *Sub semnul omeniei. Particular și universal în cultura românească*, București, 1969; *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, I, București, 1982; Paklous L., *Bibliographie européenne, European Bibliography*, Burges, 1964; Remond R., *Introduction à l'histoire de notre temps*, III, Le XX-eme siècle: 1914 f nos jours, Paris, 1974; *Românism-europeism //Ideea europeană*, Anul VI, 1924, 11 iunie 1924, p.1-2; Voyenne B., *Historia de la idea europea*, Barcelona, 1970 etc.

naționale este însoțită de mișcarea pentru o Europă unită, iar procesul de unificare a Europei este însoțit de constituirea și dezvoltarea națiunilor europene și a statelor naționale care le protejează identitatea.

Pentru români, spațiul de existență al cărora se află la hotarul geografic al celor două tipuri dominante de cultură – europeană și orientală – *ideea europeană* se manifestă diferit de alte țări și popoare europene, ei având și misiunea de a fertiliza cultura europeană cu valorile perene ale culturii orientale. Misiune deloc ușoară căci este mereu însoțită de riscul diminuării specificului național, lucru care s-a întâmplat românilor basarabeni în urma separării lor de matricea națiunii române prin anexarea spațiului lor de existență (congenital) la un spațiu străin (efemer).

În țările românești *ideea europeană* s-a instalat stabil la începutul mileniului doi, în forma embrionară a *ideii latinității* (starea latentă, implicată), care justifica năzuința de eliberare de sub despotismul oriental, reprezentat atât de suzeranitatea Porții Otomane cât și, mai târziu, de protectoratul Rusiei (Al. Husar, p. 7), situație care ne-a dominat pînă la sf. sec. XIX (la 13 iulie 1878 Tratatul de pace de la Berlin recunoaște pe plan internațional independența deplină a României) – înc. sec. XX (la 1 decembrie 1918 finisează constituirea Statului Național Român, recunoscut prin Tratatul de la Versailles, 1919/1920 (starea explicită a conștiinței de sine a națiunii române)).

După primul război mondial, în Europa se construiește un nou tip de stat: „Statul vechi, veșnic agresiv și cuceritor, bazat, înăuntrul și în afară, pe simpla putere brutală, a murit, iar statul nou, întemeiat pe o idee, ideea națională și democratică, i-a luat locul. ... Astfel s-a născut Europa nouă” (D. Gusti, p. 11). Între noile state se stabilesc, în locul relațiilor de subordonare, raporturi de coordonare. Noua ordine internațională este definită de T. Vianu drept „un mare suflet european” (*Sburătorul*, 4 iunie 1919; apud Al. Husar, p. 341), definiție care este un sinonim poetic al ideii europene.

Unitatea și contradicția celor două idei – *ideea națională-ideea europeană* – amplu disputată în perioada interbelică, a fost pînă la urmă conștientizată ca manifestare a dialecticii și ca principiu al epistemologiei. Polemica a discriminat fenomenul în *civilizație* (valorile intelectului), care reprezintă universalizarea prin europe-

nizare, și *spiritualitate* (valorile spiritului), care constituie manifestarea autohtonizării, a consolidării specificului național. Civilizația uniformizează, cultura diferențiază (*Gîndirea*, nr.1, 1924). Rîvna pentru universalitate era înțeleasă „nu prin pasiunea morbidă a imitației, ci prin valorificarea dinamică a izvoarelor din noi înșine” (*Gîndirea*, Anul VII, nr.7, p.377), căci se considera pe bună dreptate că românii sînt creatorii unor importante valori, și că doar prin propriile valori ne putem integra în Europa, „nu prin posibilitatea de a îngurgita, ci prin aceea de a impune ca europene propriile sale valori” (10, p. 66-67). Ilustrul istoric al pedagogiei românești Șt. Bîrsănescu scria în revista *Ethos* că „dintre toate popoarele vecine nouă, cu care am luat odată contact cu știința Apusului, noi Românii am produs cele mai mari și cele mai însemnate contribuții în știința universală”, exemplificînd cu numele lui H. Hulubel (creatorul microfizicii), E. Racoviță (fondatorul speologiei), C. Paulescu (descoperitorul insulinei), Gh. Marinescu (în neurologie), Gr. Moisil (în logică) etc. (apud Al. Husar, p. 358).

Reprezentanții de vîrf ai culturii românești din perioada interbelică avertizau împotriva pericolului de a ne plasa abuziv exclusiv în Orient sau exclusiv în Occident, această acțiune fiind considerată distructivă ființei naționale a românilor, deoarece „sufletul românesc este o simbioză echilibrată între cele două mari spații spirituale”, afirma Z. Ornea cu referire la M. Ralea (7, p. 404), idee foarte actuală și azi în Republica Moldova.

Or, pentru învățămîntul din Republica Moldova, ca și pentru cel românesc în general, este corect să se afirme despre **re-integrarea europeană**, căci *ideea europeană* ne este congenitală atît ca origine într-un spațiu existențial congenital cît și prin rolul nostru peren de subiecți creatori ai culturii și civilizației europene, adică prin spațiul educațional și prin valorile culturii/valorile educației pe care le creăm continuu în acest spațiu. Noi nu aderăm la *ideea europeană*, noi existăm în și prin *ideea europeană*. Experiențele educaționale și numeroase studii de istorie și teorie a educației, de exemplu, demonstrează cu prisosință că în perioada interbelică învățămîntul românesc a fost unul european prin definiție², această calitate a sa, în Basarabia, fiind diminuată în urma încorporării ținutului în URSS.

² Acte legislative: *Buletinul Institutului Social Român din Basarabia*, 1937; *Decret-Lege pentru organizarea și funcționarea învățămîntului secundar teoretic*, 1939; *Decret-Lege. Organizarea educației tineretului român*, 1941; *Lege pentru învățămîntul primar al Statului și învățămîntul normal-primar*, 1924; *Lege pentru învățămîntul secundar*, 1928; *Legea Bacalaureatului*, 1937; *Norme și Directive pentru Educația tineretului extrașcolar 1941-1942*; *Regulament pentru aplicarea legii învățămîntului al Statului și Învățămîntului Normal-Primar*, 1926.

Periodice: *Armonia*, *Cuvîntul Școlii*, *Ghiocelul*, *Izvor de viață*, *Izvoarașul*, *Licurici*, *Năzuința*, *Revista Asociației învățătorilor din orașul și județul Bălți*, *Revista de pedagogie și psihologie*, *Revistă de pedagogie*, *Solidaritatea*, *Speranța*, *Școala Basarabească*, *Școala Basarabiei*, *Școala moldovenească*, *Școala Noastră*, *Școala și viața*, *Școala*, *Unirea*, *Voința Școlii*, *Vulturul Basarabiei*, *Наука школы*, *Голос Беcарабии*.

Studii: Antonescu G. G., *Pedagogia generală*, 1930; Antonescu G. G., *Istoria pedagogiei. Doctrinile fundamentale ale pedagogiei*

Pe plan mondial, disputele cu privire la globalizare și europenizare mai continuă și azi.

Adepii europenizării avansează valorile pe care le vor achiziționa oamenii și popoarele în cadrul unei Europe unite: soluționarea problemelor lumii contemporane³; o mai bună economie, deci și un nivel de trai mai înalt; instaurarea democrației în toate sferele vieții; comunicare culturală nelimitată și deplasare nestingherită; îmbunătățirea cadrului social-politic, cultural, științific, juridic, medical, educațional al propriei țări etc.

Adversarii proceselor de europenizare/globalizare sînt motivați de doi factori: teama de a-și pierde identitatea național-culturală și interesul economic (militar) de moment. Este paradoxul tuturor alianțelor și asociațiilor: dorim să ne asociem pentru o viață mai bună, o viață mai bună presupunînd și un plus de siguranță pentru menținerea și chiar consolidarea identității; dar ne și temem să ne asociem, căci asocierea cu unul (unii) mai puternic(i) sau cu alții la fel ca noi, ar putea să ne diminueze identitatea sau chiar să provoace pierderea ei prin diluarea spiritului național în cazanul comun al unor valori omogenizate.

Abordarea pedagogică a fenomenului „anxietatea entității” îi descoperă criza în identitatea însăși: cu cît aceasta este mai slabă cu atît este mai puternică acțiunea de autoconservare, însoțită de respingerea asocierii. Și invers, cu cît identitatea este mai puternică, mai bogată, cu atît mai mică este teama de a o pierde. Or, conștiința identității este și asociativă și tolerantă; și o conștiință diminuată a identității este conservatoare și intolerantă. Problema constă în dezvoltarea conștiinței identității, orice chestiune de formare/dezvoltare a trăsăturilor de conștiință fiind prin definiție o chestiune de educație. Astfel, atitudinea refractară a intelectualității tehnocrate de la noi (intelectuali prin statut) față de reintegrarea în românită este cauzată de teama de a nu fi asimilată/înlăturată de intelectualitatea din România, pe care o recunoaște ca superioară. Dimpotrivă, intelectualii adevărați (intelectuali

prin definiție) sînt lipsiți de astfel de temeri datorită unei conștiințe a identității mai dezvoltate, care îi face chiar să fie promotori ai reintegrării națiunii române.

Se stabilește astfel că integrarea europeană a învățămîntului nu este doar o chestiune internă a domeniului, soluționarea pozitivă și eficientă a căreia ar spori calitatea și eficiența domeniului însuși, ci reprezintă o chestiune de entitate și identitate națională, cuprinzînd toate aspectele existențiale ale poporului Republicii Moldova – social, politic, economic, cultural, educațional – educației revenindu-i rolul principal în menținerea și dezvoltarea atît a entității și identității poporului cît și în conștientizarea, conceptualizarea, promovarea și realizarea efectivă a ideii europene.

PREMISE PENTRU INTEGRAREA EUROPEANĂ A ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

1. Noile realități politice

Re-integrarea europeană a învățămîntului a devenit posibilă datorită, întîi de toate, noii hărți politice și noilor realități social-politice care s-au stabilit după destrămarea URSS și a lagărului socialist. A fost demolată cortina de fier dintre Vestul și Estul Europei, țările din spațiul ex-comunist obținînd ample deschideri către toate valorile omenirii. De asemenea, crearea statului Republica Moldova a impus cu necesitate și re-conceptualizarea învățămîntului, care acțiune, fiind realizată într-un context social-politic prielnic, s-a produs ca un proces firesc de re-integrare a acestuia în ideea europeană.

2. Noua filozofie a educației

Lumea contemporană este marcată de o nouă filozofie a educației, adică de noi sensuri conceptuale, acestea trebuind să răspundă semnelor caracteristice ale unei lumi noi. Omul contemporan se identifică cu ideile de libertate și democrație, realizate în sens pozitiv. În acest context, au fost marcate problemele lumii contemporane, teoria și practica educațională răspunzînd acestora cu noi demer-

moderne, 1936; Antonescu G. G., *Pedagogia contemporană*, 1943; Barbu D., *Organizarea rațională a învățămîntului primar rural*, 1938; Bîrsănescu Șt., *Unitatea pedagogiei ca știință*, 1976; Cîmpoieș M., Ionescu O., *Probleme de pedagogie în presă de la unirea principatelor pînă la cucerirea independenței României*, 1967; Ciobanu Șt., *Cultura românească în Basarabia sub stăpînirea rusă*, 1992; Ciubotaru T., *Istoria învățămîntului și a gîndirii pedagogice în Moldova*, 1991; Culea Ap. D., *Temelia educației naționale//Școala Basarabiei*, Chișinău, 1919, nr. 6; Ermona Z., *Pedagogia românească interbelică*, 1971; Ghibu O., *Doisprezece ani de pedagogie românească 1919-1930*; Goraș I., *Contribuțiuni la orientarea națională a școlii românești*, 1937; Narly C., *Istoria pedagogiei*, 1935; Stanciu I., *Școala și pedagogia în secolul XX*, 1983; Stoian S., *Clasici ai pedagogiei universale și gîndirea pedagogică românească*, 1966; Tăbăcaru G., *Psihologia pedagogică*, 1929; Theodosiu D., *Pedagogie*, 1920; Zăharia E., *Pedagogia românească interbelică*, 1971.

³ Pericolul distrugerii vieții planetare printr-un război nuclear și pacea mondială; dezechilibrarea tot mai mare a sistemului ecologic planetar și pericolul distrugerii naturii prin intervenția nechibzuită și iresponsabilă a omului; sănătatea umană și maladiile incurabile (SIDA, cancerul etc.); viciile distrugătoare ale ființei umane (narcomania, tabagismul, alcoolismul etc.); sărăcia, mizeria, subalimentarea a mai mult de o treime din populația planetei și supraproducția în țările superdezvoltate; exploziile demografice în țările lumii a treia și creșterea numărului persoanelor handicapate în țările înalt dezvoltate; războaiele interetnice; războaiele pe teme religioase; fascismul, rasismul și totalitarismul; sectarismul religios; migrația nereglementată a populațiilor sărace spre țările înstărite; șomajul; sclavia camuflată etc.

suri educaționale, numite *noile educații* – orientări de principiu pentru globalizare și europenizare, pentru libertate și democrație în educație. Educația este responsabilă, în măsura și în termenii adecvați esenței sale, de tot ce se întâmplă în viața umană și în cea a popoarelor.

Noua filozofie a educației (în termeni mai simpli – noul concept al educației):

- prefigurează o nouă viziune asupra ființei umane – integrată moral, național și social; desăvârșită conceptual, teleologic, spiritual, teosofic, estetic; echilibrată ecologic și sănătoasă fizic; tolerantă național, cultural și religios; liberă prin conștientizarea propriei valori și a valorilor și problemelor lumii contemporane, a valorilor și problemelor celor din alteritate; conștientă de propria identitate și de identitatea lumii în care trăiește; deschisă la schimbare și adaptabilă schimbărilor;
- elaborează un model de educație centrat pe ființa celui educat, în baza principiului libertății în educație și al identității ființei sale;
- identifică teleologia educației cu ființa celui educat;
- acceptă ideea că educația este omniprezentă și universală, continuă și perenă;
- preconizează principiul pozitiv al educației;
- recunoaște că educația se realizează preponderent în dimensiunea suprasensibilului, a metafizicului, în interacțiune cu dimensiunea fizică a existenței umane;
- acceptă educabilitatea ca principiu fundamental al existenței umane.

Noua filozofie a educației răspunde oportun la întrebarea cum este, cum poate și cum trebuie să fie ființa umană într-o lume a schimbării, a comunicării interumane și interculturale, într-o lume a consumului și a creației, într-o lume amenințată de pericole și cataclisme sociale și naturale la scară planetară, și totuși încercătoare în ideea pozitivă a lumii și a ființei umane. Prin aceasta filozofia educației oferă un temei peren educației ca activitate umană și ființei umane ca o *axis mundi*, sugerează soluții eficiente, motivate ontologic și existențial, problemelor lumii contemporane (Cf. Vl. Pâslaru, "Demersul pentru integrarea în învățământul european". În: 9, p. 124-159).

3. Elaborarea cadrului conceptual, normativ și instrumental al învățământului

Intellectualitatea pedagogică a Republicii Moldova a reușit să conceptualizeze, să proiecteze și să realizeze reforma în învățământ la parametri pe care n-a reușit să-i atingă nici un domeniu al vieții publice. Au fost elaborate *Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova*, *Programul național de dezvoltare a învățământului în Republica Moldova*, *Concepția evaluării rezultatelor școlare în instituțiile de învățământ preuniversitar*, *Curriculumul de bază*, concepțiile tuturor disciplinelor școlare, curricula pentru toate disciplinele

școlare, ghidurile de implementare a curricula, manuale noi pentru toate clasele; a evoluat cu succes cea mai importantă perioadă de formare a cadrelor didactice pentru activitatea cu noile documente normative – curricula, au fost elaborate *Concepția Formării Personalului din Învățământul Preuniversitar* și *Strategia Formării Personalului din Învățământul Preuniversitar*.

4. Reconsiderarea axiologică a învățământului și educației

Toate documentele conceptuale și normative, instrumentarul didactic-metodologic nou elaborat al învățământului (curricula, manuale, ghiduri metodologice etc.) teaurizează și promovează ideile moderne ale culturii și civilizației, integrante *ideii europene*. Practica educațională este în totalitate pătrunsă de valorile lumii moderne. Appreciate după calitatea pieselor curriculare, în care sînt proiectate valorile, educația și învățământul din Republica Moldova sînt prin definiție europene, și-au re-obținut calitatea de domenii integratoare a ideii naționale cu ideea europeană.

Astfel, *Curriculumul de bază* (1) proiectează și promovează într-un sistem bine echilibrat un sistem de obiective pentru educația toleranței și educația în context multicultural, care reprezintă cea mai importantă deschidere a învățământului nostru pentru re-integrarea europeană, acestea găsindu-se în fiecare componentă a teleologiei generale a educației:

- *obiective educaționale generale*: cultivarea respectului pentru drepturile și libertățile omului, indiferent de apartenența etnică, de proveniența socială și atitudinea față de religie – principii consemnate de Carta Națiunilor unite; pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, egalității între sexe și colaborării între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase; educarea stimei față de părinți, față de identitatea, limba și valorile naționale ale țării în care trăiesc, ale țării din care poate fi originar și ale civilizațiilor diferite de a sa;
- *obiective pe trepte de învățământ*:
 învățământ primar: ascultarea atentă a partenerului; învățământ gimnazial: cunoașterea și autoaprecierea, ca subiect al unor activități diverse, ca partener de colaborare și comunicare; inițiativă și receptivitate în relațiile interumane; cooperare constructivă cu persoane de vîrstă și profesie diferită; toleranța și capacitatea de soluționare a conflictelor; flexibilitatea în raport cu dinamica lumii înconjurătoare; conștiința apartenenței la neam și la comunitatea umană; conștientizarea individualității umane ca valoare supremă; conștientizarea drepturilor și obligațiilor în calitate de membru al unei colectivități; respectarea valorilor general umane, sociale, culturale, morale, naționale;

învățămînt liceal: adoptarea punctelor de vedere diferite și orientarea în vederea formării propriei viziuni; inițierea și analizarea unor contacte constructive în cadrul activității și a relațiilor interpersonale; flexibilitatea în raport cu lumea înconjurătoare;

- *obiective pe arii curriculare:*

obiectivele educației lingvistice: interiorizarea valorilor democratice ale toleranței și ale dialogului intercultural;

obiectivele științelor socio-umane: conștientizarea apartenenței la un spațiu istoric și geografic – la comunitatea locală, la națiune, la Europa, la întreaga lume; optimism, toleranță; aderarea activă la viața democratică; contribuția la ocrotirea mediului înconjurător, la înțelegerea reciprocă pe plan internațional și la cea între comunități; respectul față de drepturile omului; acceptarea diferențelor etnice, culturale, naturale; respect pentru valori, toleranță față de rase, religii, moduri de viață, prin cultivarea interesului pentru calitatea vieții sociale, pentru cooperare și echitate;

obiectivele științelor – matematică, fizică, chimie, biologie, informatică: cooperarea în calitatea de membru al unui grup;

obiectivele studiului limbilor străine: depășirea cadrului etnolingvistic și cultural, în formarea unor valori noi, ca membru al unor comunități mai largi;

- *obiectivele generale ale disciplinelor:*

Limba și literatura română/limbile materne ale alofonilor: înțelegerea semnificației limbii române/limbii materne în conturarea identității naționale și în integrarea acestora în contextul culturii universale;

obiectivele educației literare: cultivarea identității național-culturale, interesul și toleranța pentru valorile literaturii altor popoare; evaluarea critică a textelor literare citite; evaluarea activității proprii de lectură și celei a colegilor;

Biologia: educarea toleranței și atitudinii grijulii față de orice ființă vie și față de natura ne-vie – locaș al vietăților;

Istoria: aprecierea diferitelor puncte de vedere; cultivarea interesului pentru calitatea vieții sociale, pentru cooperare și echilibru; acceptarea diferențelor etnice și culturale; toleranța, onestitatea și echilibrul; promovarea valorilor democratice și a toleranței; manifestarea respectului față de alte rase, religii, moduri de viață;

Limba română în școlile alolingve: cunoașterea regulilor și normelor sociale de comportament a vorbitorilor limbii, tradiției, istoriei, culturii statului habitat; perceperea mesajului de pe poziția comunicării intraculturale; motivarea oportunității de a poseda limba română ca factor cultură-

comunicare în spațiul habitat; aderarea la valorile materiale și spirituale ale poporului a cărui limbă se învață; depășirea cadrului propriei culturi prin însușirea celei de a doua, a treia limbă;

Psihologia: soluționarea unor conflicte prin aplicarea metodelor speciale; priceperea de a asculta; empatie; conștientizarea personalității ca valoare supremă; loialitate; acceptarea unicității și diversității personalității umane.

Este semnificativ sub aspectul re-integrării europene și modul de structurare a valorilor în cadrul disciplinei școlare. Pentru educația literar-artistică, de exemplu, este recomandată următoarea structurare a valorilor:

Valori fundamentale ale humanitasului (Adevărul. Binele. Frumosul. Dreptatea. Libertatea) – Valori specifice creației artistice (estetice, morale, religioase, teoretice) – Valori contextuale (valorile imanente și valorile in actu ale operei literare) ale operelor de literatură și artă (8).

5. Ratingul înalt al învățămîntului în sistemul de valori al societății moldovenești

În pofida faptului că Republica Moldova este apreciată drept cel mai sărac stat din Europa, majoritatea populației adulte are convingerea că factorul cel mai sigur de ieșire din criză este educația și învățămîntul, nu redresarea economică, cum se crede în mediul politicienilor. Această convingere este confirmată de o tendință generală foarte puternică a tineretului pentru studii.

Opțiunile pentru tipul de studii este de asemenea semnificativ re-integrării europene: tinerii acordă prioritate studiului limbilor moderne europene (acceptă să comunice în sistemul de valori europene), jurisprudenței (doresc edificarea unui stat bazat pe drept și echilibrarea cadrului legislativ național cu cel european), științelor economice și finanțelor. N-a scăzut interesul pentru profesiile domeniului artistic, filozofic, istoric, deci își revendică dreptul la istorie și spiritualitate, mulți dintre ei studiind aceste discipline chiar în universități din Europa, SUA și Canada.

6. Competitivitatea tinerilor studioși moldoveni pe plan mondial

Un număr enorm de tineri moldoveni au câștigat prin concurs burse de studii universitare și postuniversitare în universitățile din Occident; la concursurile internaționale elevii și studenții din Moldova demonstrează constant performanțe semnificative alături de colegii lor din țările înalt dezvoltate.

7. Compatibilizarea sistemelor de învățămînt

Republica Moldova și-a reconstruit sistemul de învățămînt, care a funcționat în perioada interbelică, l-a dezvoltat cu valori ale sistemelor de învățămînt european modern. În mare, avem un sistem de învățămînt preuniversitar deschis oricăror transferuri academice, la nivel conceptual (ne-am re-integrat în învățămîntul formativ, edificat în perioada interbelică), curricular (teleologic,

conținutul, tehnologic, Republica Moldova fiind pe primul loc în topul țărilor est-europene în construcția și dezvoltarea curriculară) și la cel al finalităților educaționale, elevii noștri putând să se integreze în orice unitate de învățământ din orice țară europeană, la orice treaptă de învățământ general.

Cedăm însă foarte mult la compartimentul dotare material-financiară (care nu este o problemă a învățământului ci a economiei), acest impediment fiind mereu depășit datorită martirajului intelectualității pedagogice.

Noul sistem de învățământ asigură educația interculturală, comunicarea interumană și interculturală, contribuie esențial la soluționarea problemelor lumii contemporane, face educația și învățământul mai accesibile și mai productive; favorizează stabilirea unei economii rentabile; aplanează/elimină conflictele interetnice și religioase etc.

CONDIȚIILE RE-INTEGRĂRII EUROPENE A ÎNVĂȚĂMÎNTULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Pentru o re-integrare europeană deplină și firească a învățământului ar trebui să fie repusă în actualitate experiența interbelică a învățământului românesc, care a angajat factorii social-politic (unificarea statului național român, consolidarea identității națiunii românești), economic (dotarea material-financiară a școlilor în funcție de gradul de integrare în românitate a comunității locale), conceptual (s-a constituit, în procesul unei polemici științifice libere, un concept educațional unic, de factură național-universală, pentru întreg învățământul românesc) etc. Or, *ideea europeană* în învățământul din Republica Moldova ar trebui asociată cu acțiuni strategice cum ar fi:

1. Recunoașterea Republicii Moldova drept al doilea stat românesc.
2. Elaborarea unei doctrine politice a educației, adecvate conceptului de stat național românesc și *ideii europene*.
3. Re-obținerea, re-edificarea identității românești a populației băștinașe majoritare prin educație și învățământ: atîta timp cît sîntem marcați de criza identității și de criza proprietății, deci atîta timp cît nu avem conștiința identității, voința noastră politică pentru re-integrarea europeană este încă slabă.
4. Re-integrarea culturală: majoritatea părinților și bunilor copiiilor, elevilor și studenților moldoveni reprezintă generațiile de oameni formați preponderent în contextul variantei sovietice a culturii ruse, care nu ne recunoaște identitatea românească. În acest sens, tendința guvernanților de a elimina din învățământ românismul, inclusiv prin distrugerea și/sau obstrucționarea disciplinelor școlare *Istoria românilor; Limba și literatura română*, este și o acțiune de obstrucționare a identității poporului Republicii Moldova, iar prin aceasta – și o acțiune antieuropeană, căci *ideea europeană* presupune activitatea social-politică, economică și cultural-spirituală a unor

comunități naționale, grupuri sociale și indivizi constituiți ca entități umane.

5. Fertilizarea tuturor structurilor învățământului, cercetării și dezvoltării cu elementul tînar, format în universitățile din Europa, SUA și Canada.
6. Unificarea sistemului național de învățământ, fiind desființat sistemul de învățământ cu predare în limba rusă, care este opozant re-integrării europene prin nerecunoașterea identității românești a populației majoritare și a învățământului în limba română pentru toți cetățenii țării.
7. Deoarece realizarea primelor condiții sînt dependente de factorul politic, iar acesta, în calitatea și configurația sa de azi, nu se arată favorabil re-integrării europene, cea mai importantă și poate unica condiție a re-europenizării învățământului este menținerea și dezvoltarea valorilor achiziționate și produse în perioada de constituire a școlii naționale în Republica Moldova.

Încheiem acest studiu printr-o definiție a *ideii europene* dată de Al. Husar, exegetul contemporan al europeanizării: *Astfel, ideea europeană prinde contur, se imunează o idee-forță în cultura noastră, se leagă de ideea națională, face corp comun cu ea, o consolidează. Ideea românească devine ea însăși un corelat al ideii europene și nu poate fi concepută altfel decît în același larg context. Cele două idei nu sînt exclusive sau exclusiviste. În gîndirea celor mai avansate minți ale vremii, se presupune, se absorb reciproc. Ideea europeană nu e decît ideea românească afirmată în plan european. Iar ideea românească devine ea însăși o idee europeană prin perspectiva ce și-o deschide pe acest plan* (p. 362).

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Curriculum de bază. Documente reglatoare*, Chișinău, 1997.
2. Duroselle, J. B., *L'idée de l'Europe dans l'histoire*, Paris, 1965.
3. *Ethos*, Anul I, nr.1, (1944), p. 127-128.
4. *Gîndirea*, Anul III, nr. 1-2 (1924).
5. Gusti, D., *Opere*, Vol. IV, București, 1970.
6. Husar, Al., *Ideea europeană*, Editura Polirom, Iași, 1993.
7. Ornea, Z., *Studii și cercetări*, Editura Eminescu, București, 1972.
8. Pâslaru, Vl., *Introducere în teoria educației literar-artifice*, Editura Museum, Chișinău, 2001.
9. Pâslaru, Vl., *Principiul pozitiv al educației*, Editura Civitas, Chișinău, 2003.
10. Văideanu, G., *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Politică, București, 1988.
11. Vintilă, H., *Delimitări//Meșterul Manole*, Anul I, nr. 1, p. 3-4.
12. Vuyenne, B., *Historia de la ideea europeană*, Barcelona, 1970.

SIECLA ACADEMIA

Michel Minder, Didactica funcțională. Obiective, strategii, evaluare

Ediția: CARTIER 2003. traducere din limba franceză: Dorin Onofrei

Realizând o sinteză a curenților mentalist și behaviorist și propunând un nou concept, cel de **cognitivism operant**, autorul intenționează să depășească deșeurile școlare sterile, care îi dezbănă atât pe psihologi cit și pe pedagogi. Dacă întotdeauna comportamentul este o realitate integrată, menționează Michel Minder, nu este mai puțin adevărat că acesta se constituie din două aspecte complementare indisolubile: *aspectul mental* (competențele, capacitățile) și *aspectul material* (performanțele), alături de și celălalt meritând interesul și atenția educatorului.

În această perspectivă, autorul dezvăluă un

tratut al **practicii pedagogice**, care oferă un răspuns coerent și realist la o întrebare fundamentală: **cum trebuie să se predea azi?**

Michel Minder prezintă o didactică globală, adaptabilă la toate nivelurile învățământului, procesele de învățare fiind descrise aici în mod sistemic: de la intenții la retroacțiune, trecând prin strategiile de motivare, de apropiere diferențiată, de reglare și de structurare.

Această didactică este axată pe o concepție funcțională, participativă și interdisciplinară a învățământului și conciliază într-un mod original **pedagogia interesului și pedagogia prin obiective**, care, dincolo de modele și de "demodări", regăsește aici un nou sens.

Didactica funcțională, concepută în mod deliberat în vederea unei utilizări practice de către profesori și viitori profesori, constituie, în același timp, o metodă de formare continuă și un manual de referință.

SIECLA PLURALIA

Limba română - mijloc de integrare socială în Republica Moldova. Ediția ARC 2004

Volumul include rezultatele unei cercetări și lucrările Conferinței "Limba română - mijloc de integrare socială", organizată din inițiativa Centrului Educațional PRO DIDACTICA, în colaborare cu Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică "Ion Creangă" și Academia de Studii Economice din Moldova, în cadrul Proiectului "Toleranță și integrare socială. Informare și formare". Sprijinit de Fundația SOROS-Moldova, proiectul are ca *obiectiv general promovarea*

unei culturi a toleranței prin cunoașterea reciprocă și promovarea spiritului de acceptare a diversității, ca element esențial al unei societăți deschise.

Prin rezultatele obținute în timpul cercetării și prin dezbaterile de la conferință, s-a urmărit sensibilizarea opiniei publice și a politicienilor privind importanța și prioritatea funcționării limbii române, propunerea unor soluții eficiente pentru problemele existente (legislația și atitudinea factorilor de decizie, funcționarea limbii române în diverse sfere sociale; atitudinea vorbitorilor moldoveni, dar și a unor nativi față de funcționarea limbii române; nerecunoașterea posesorii limbii literare ca dimensiune culturală a personalității).

SIECLA AUXILIA

Manualul Să ne cunoaștem mai bine

La sfârșitul lui decembrie 2003, Biblioteca "Pro Didactica" s-a completat cu o nouă serie "Auxilia", primul volum fiind ediția experimentală a manualului "Să ne cunoaștem mai bine" (variantele română și rusă), elaborat pentru Cursul opțional de literatură a etniilor conlocuitoare din Republica Moldova "Educație pentru înțelegerea altității".

Concepția cursului opțional se edifică pe cultivarea toleranței și a respectului reciproc între reprezentanții diferitelor etnii, prin învățământul liceal și prin pregătirea profesională a studenților de la colegiile pedagogice și universitățile. Cursul, conceput ca unul transdisciplinar, de istorie - geografie - antropologie culturală - etnografie - folcloristică - literatură, include studiul de texte relevante pentru literatura etniilor

conlocuitoare (română, rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză). În acest context, obiectivele cognitive vor viza, în principal, informarea asupra specificului cultural al fiecărei dintre etniile menționate, iar obiectivele atitudinale vor modela comportamentul tolerant.

Spectrul larg de tehnici de abordare a textelor literare în demersul educațional, raportat la specificul acestui curs, orientează demersul didactic spre discuție și dialog, spre exprimare de opinie argumentată. Principiul psihologic dominant recomandat pentru orele respective este asertivitatea, acceptarea unui mod de viață diferit, a altor tradiții și recunoașterea valorilor spirituale ce derivă din sferă mentală specifică.

Pe parcursul semestrului doi al anului de studii 2003-2004 manualul se experimentează în 16 instituții educaționale din republică de către 24 de profesori care au frecventat un program de instruire pentru abilitare în domeniu.

Notă: Cărțile prezentate vor fi oferite ca donație cadrelor didactice încadrate în diverse programe de instruire organizate de Centrul Educațional PRO DIDACTICA și bibliotecilor școlare și publice din republică.

Coordonator Program: dr. Horiaș GORAS-POSTICĂ

Limba Română în școală

www.lromana.proeducation.md

Căutare

Limba română
în școala națională

Concursuri
Proiecte didactice

Limba română
în școala challenge

Strategii didactice
Sugestii de evaluare

Contactați-ne
lromana@proeducation.md

Nou pe site

[2013.2014] - CONCURS de eseuri pentru elevii de liceu din România și Republica Moldova

Scenarij de opțiune

Cum apreciați actualul mijloc de informare și comunicare prin intermediul site-ului Limba Română în școală?

- Foarte necesar și util
 Necesar și util
 Nu este necesar și util
 Nu pot aprecia

Votează!

Spune-ți părerea pe Forum >>>

Număr comentarii: 12

Total vizitatori
803

- Concurs de eseuri pentru elevi
- Proiecte didactice
- Strategii didactice pentru producerea eseurilor
- Sugestii de evaluare a eseurilor
- Algoritmi pentru scrierea diverselor texte (eseuri, texte argumentative și de ficțiune)
- O listă de subiecte pentru exerciții
- Maxime, proverbe și zicături pe cicluri tematice etc.
- Circa 40 de link-uri utile aranjate pe domenii de interes
- Consultări on-line (lromana@proeducation.md) etc.

Vizitați *Limba Română în școală!*

- Un site pentru profesorii de limba română și elevii acestora din școala națională și cea alolingvă.
- O nouă surșă informațională interactivă care se înscrie în suita de site-uri educaționale lansate de Centrul Educațional PRO DIDACTICA:

Pro Education (<http://www.proeducation.md>) și
Spațiul Psihologic (<http://psiholog.proeducation.md>)

Gheorghe RUDIC

Institutul de Instruire Continuă

În decembrie 2003, Președintele Republicii Moldova a indicat, în sfârșit, încotro se va orienta țara – spre EUROPA. Întregii “flote” a țării i-a fost arătată calea – din apele Bîcului, Răutului, Prutului și Nistrului a trece și a brăzda EUROPA!

Să încercăm să determinăm unde se găsesc corăbiile “flotei noastre – Învățămînt” în timpul de față și în ce stare sînt pînzele lor (cele mai eficiente fiind recunoscute pînzele în formă de triunghi echilateral „puterea legislativă – puterea executivă – știința și sociumul”).

Corabia nr. 1 – Învățămîntul primar-gimnazial și cel liceal. Această corabie se află deja în ecluza europeană. Ea este cea mai aproape de țintă datorită, în mare parte, reformei învățămîntului general, realizată în cadrul proiectului cofinanțat de Banca Mondială.

În ce stare sînt pînzele?

Tiparul lor a fost proiectat corect, însă nu s-a croit tocmai un „triunghi echilateral”:

- curriculumurile pe discipline, elaborate sub lozinca obiectivelor, au un conținut mai mare decît cele precedente (matematica pentru clasele primare);
- noile manuale școlare (alese în bază de concurs și recomandate de Minister) la unele discipline nu rezistă nici unei critici („Științe”, cl. V; „Biologia”, cl. IX ș.a.);
- funcția elaborării hărților de navigație au luat-o în mîinile lor timonierii (lucrătorii Ministerului), exercitînd la maximum puterea și stilul autoritar, satisfăcîndu-și astfel ambițiile și chiar comenzile politice (de exemplu, experimentul privind implementarea noului obiect de studiu: “Istorie. Curs integrat”).

Corabia nr. 2 – Învățămîntul mediu profesional tehnic (ÎPT). În anul 2003 această corabie a fost remorcată în uitatul port sovietic al anului 1960: modificările Legii învățămîntului (2003) i-au privat pe absolvenții ȘPT de dreptul de a-și continua studiile (anual circa 20000 de adolescenți!).

O cursă mare spre Europa

În ce stare sînt pînzele?

- Știința a făcut ceea ce trebuia să facă – cam zece teze de cercetare științifică despre dezvoltarea ÎPT în perioada de tranziție; în anul 2003 au fost elaborate și propuse Parlamentului Concepția privind dezvoltarea învățămîntului profesional și pregătirea profesională, proiectul Legii cu privire la învățămîntul profesional. A fost creat întreg setul de hărți de navigație!
- Puterea legislativă a ignorat hărțile de navigație elaborate de savanți și reprezentanții sociumului și a ordonat corabiei nr. 2 să manevreze în îndepărtatul port al anilor 60!
- În anii 1995-2002 puterea executivă și-a îndreptat acțiunile nu asupra realizării Legii învățămîntului (1995), ci asupra activității pirateresti desfășurate sub drapelul „puterea ne-a fost dată doar pentru binele nostru!”, adică pentru atragerea și însușirea investițiilor străine, destinate ÎPT:
 - pe banii contribuabililor germani, pe parcursul a cîțiva ani, “piraiții” moldoveni, din numele ÎPT, i-au însoțit pe funcționarii de stat și administratorii școlilor profesionale pe pămînturile Germaniei, fără a lăsa în ÎPT nici o urmă!
 - Proiectul TACIS (în valoare de 1,5 mln. euro, mijloace alocate reformării sistemului ÎPT), a fost „monopolizat” de Minister. Produsul invizibil al acestui proiect – circa 80% – aparține experților-funcționari de stat din Moldova!
 - actualmente finisează „realizarea cu succes” a proiectului suedez, în cuantum de 10 mln. coroane. În loc de module pentru pregătirea profesională a adulților se fac tentative de a propune un „produs novator” – programe compilate!

Funcționarii de stat nu au nevoie de hărțile de navigație elaborate, ci de altele și sînt gata să le conceapă singuri.

Corabia nr. 3 – Învățămîntul superior. Din anul 1995 această corabie, conducîndu-se de hărți de navigație din anii 70, se deplasează într-un perimetru restrîns, mai mult staționînd.

Din 1995 și pînă în iulie 2003 pe această corabie a fost efectuată o debarcare – *tehnicumurile* moștenite s-au transformat în *colegii* cu statut de învățămînt superior de scurtă durată! Opt ani nimeni nu a știut ce prezintă respectivele instituții de învățămînt și ce-i de făcut cu ele? În sfârșit, nodul a fost dezlegat – s-a decis ca acestea să revină în sistemul învățămîntului profesional, reparti-

zîndu-li-se teritoriul școlilor profesionale polivalente, iar școlile profesionale polivalente să fie numite școli de meserii, fiind „aruncate” în secolul trecut! (Amendamentele la Legea Învățămîntului din 2003).

Astfel, din 2003 pe corabie s-au instalat doar instituții de învățămînt superior.

În ce stare sînt pînzele?

În prezent în republică se resimte o serioasă insuficiență de specialiști în domeniul elaborării hărților de navigație pentru învățămîntul superior – nu dispunem de potențial științific. Acest vacuum profesional este umplut de persoane cu spirit de inițiativă, stimulate de investițiile diferitelor proiecte – TEMPUS, SOROS etc.:

- unii savanți-pedagogi se grăbesc să copieze hărțile de navigație pentru învățămîntul superior analogic învățămîntului gimnazial;
- profesorii universitari (savanți în diferite domenii – istorie, tehnică, biologie etc.) la fel încearcă să elaboreze noi hărți de navigație.

Lasă de dorit și situația la capitolul „pînze” cu componentele sale legislative, deoarece în Republica Moldova:

- funcționează învățămîntul superior de o singură treaptă, ceea ce nu este în consonanță cu Procesul de la Bologna, care prevede învățămîntul superior de două trepte;
- Legea stabilește „suprastructura” învățămîntului superior – învățămîntul postuniversitar (învățămînt mai superior decît învățămîntul superior!), cu un element birocratic pe fundalul învățămîntului superior național – Comisia Superioară de Atestare.

Pentru integrarea în Europa „flotila” noastră are nevoie de încă o corabie – **Corabia nr. 4 – Sistemul învățămîntului continuu**. Această navă este deocamdată în stadiu de proiectare, la care participă mai multe grupuri, dar amiral poate fi numit Institutul de Instruire Continuă (Însuși Creatorul i-a hărăzit să se ocupe de aceasta!). În anul 2004 la Institutul de Instruire Continuă, prin concursul Ministerului Educației, Universității Pedagogice de Stat „I. Creangă” și al unor instituții de învățămînt superior din Spania și Suedia, a apărut prima rîndunică – cursul „Management educațional” în cadrul instruirii continue a directorilor de școli, cu utilizarea tehnologiilor pedagogice și informaționale contemporane on-line.

„Poarta în Europa” este acea strîmtoare prin care trebuie să treacă cele patru corăbii ale „flotei naționale” numite „Învățămînt”. Ce-i de făcut? Pentru început – foarte puțin, doar să conștientizăm și să acceptăm cîteva idei înțelepte:

1. Leonardo da Vinci:

- *„Știința este comandantul de oști, iar practica sînt soldații”.*

În mod evident, este necesar un puternic centru științific pentru elaborarea hărților de navigație în perioada de tranziție, care ar funcționa nu în baza „colaboratorilor titulari”, ci a „grupurilor de creație”.

- *„Cel îndrăgostit de practică, însă fără știință, este aidoma cîrmaciului, urcat pe corabie fără cîrmă și compas: el nicicînd nu este sigur încotro plutește”.*

Pentru aceasta, trebuie eliminate prioritatea practicii și diletantismul:

- pe de o parte, pericolul îl constituie pretenșii experți din rîndul ex-funcționarilor de stat sau al celor în exercițiu, care reprezintă republica în organizații și structuri internaționale, în proiecte și comisii;
- pe de altă parte, să fie supuse unei riguroase expertize științifice ideile unor savanți din diferite sfere (extrapedagogice), care, abandonînd investigațiile în propriul domeniu, încearcă să propună strategii educaționale pentru țară! Ei sînt siguri de faptul că în secolul XXI un oarecare dricar Bell poate inventa telefonul cu disc. Pentru Dumnezeu! Lumea e plină de telefoane mobile... sau poate „cizmarul trebuie să repare aceleași cizme?!”

2. Diderot:

- *„A spune unor oameni adevărul e ca și cum ai îndrepta o rază de lumină într-un cuib de bufnițe. Lumina le va orbi, stîrnind un țipăt de indignare. Dacă oamenii ar fi ignoranți doar pentru că nu au învățat, atunci, posibil, ei ar mai putea fi învățați; însă orbirea lor înseamnă sistem și putere.”*

Este imperios ca aparatul executiv să treacă de la forma veche de dirijare la cea nouă, bazată pe un management eficient (un diriguitor de formație veche găsește o sută de cauze care nu-i permit rezolvarea problemei, managerul găsește o sută de mijloace de rezolvare a acesteia!). Un conducător modern trebuie să aibă studii manageriale și nu doar experiență de administrator sovietic.

3. Seneca:

- *“Corabia care nu-și cunoaște portul de destinație nu va avea vînt prielnic”.*

E timpul să reparăm pînzele și să ne îndreptăm cu toată viteza spre Europa! Fie ca Destinul să ne zîmbească și să ne ajute Dumnezeu!

Cu mai bine de-un secol în urmă, pe când încă nu se ştia că Europa e de fapt un construct cultural, un vis intelectual cu ochii deschişi, "a heap of broken images", o copie într-o lume fără originale, artiştii încercau să evadeze din marea forţăreaţă acoperită de fân de cărbune şi sfîşiată de războaie, conflicte sociale, mediocritate burgheză. Ce era Europa pentru Rimbaud? O baltă linceedă în care corabia lui beată se-npotolea într-un mil reacţionar şi şovin. Pentru Ganguin? O ţară a cepturilor şi-a lipsei de culoare. Mallarmé îşi dorea "să fugă departe", după ce citise toate cărţile, ca să-şi vindece cunva tristeţea cămii. Chiar şi acel "anywhere out of this world" al lui Baudelaire înseamna, de fapt, "oriunde, dar nu în Europa". Însăpămîntătoarea Europă. Cruda, blazata, bătrîna Europă. Unde puteai fugi, unde mai puteai afla adevărata viaţă, adevărata sevă, adevăratele culori? În Africa, fireşte, în Tahiti, fireşte. În vinul roşu. În haş, în dereglarea sistematică a tuturor simţurilor. Totul era să scapi de emblema Europei acelei vremi: raţiunea mecanicistă, stupidă, uniformizantă a lumii burgheze. Ce coşmar hideos avea să producă acea lume de faş de familie crescuţi în cultul progresului şi al armoniei universale? N-avea să treacă jumătate de secol pînă cînd avea să se vadă că, în definitiv, dacă Rimbaud fugise în Africa, o făcuse alungat de o teribilă profecie: "O, inimă, ce-nseamnă mări de sînge...". Nu-mi pot reprima sentimentul că, în felul lor, toţi aceşti mari artişti ştiau ce avea să fie, în secolul următor, la Ypres şi la Verdun, preinţeau Stalingradul şi coasta Normandiei, viuseră infruntările de tancuri din stepa rusă, îngrozitoarea vinătoare de submarine, răderea de pe faţa pămîntului a oraşe întregi, a mii de monumente istorice străvechi, biblioteci şi catedrale. Ştiau, în felul lor, căci le cunoscuseră *in nuce*, despre "logica" nazistă ce a dus la Holocaust, despre "armonia" sovietică ce a creat ororile lagărului socialist. La fel au ştiut Kafka şi Trakl, Dostoievski şi Unamuno. Crima rece, ştiinţifică, "pentru binele umanităţii", ingineria socială, experimentele pe cea mai concretă piele umană, ca şi cele pe pielea unor mormie populaţi terorizate au dominat pînă de curînd Europa, şi ecourile lor nu s-au stins încă. Pînă nu ne asumăm această faţă a marelui nostru continent spiritual, nu avem dreptul să-i (re)vedem, (re)memoram, (re)construim splendoarea şi măreţia.

Şi chiar înţelegînd că avem în noi, ca europeni, responsabilitatea pentru atrocităţile secolului trecut şi datoria de a nu le uita şi a nu le repeta, încă nu sîntem deplin îndreptăţiţi să ne celebrăm europeanismul. În orice caz, nu oricum. Valorile de relativism cultural, de multiculturalism şi de corectitudine politică din ultimele decenii, produse de ineluctabila noastră alunecare spre o lume postmodernă, ne-au deprins, în ciuda exagerărilor şi aspectelor lor uneori caricaturale, să fim circumspecţi în privinţa afirmării dreptului nostru de înli născuţi într-o marea cultură. Dacă filozoful grec citat de Diogenes Laertios putea spune cu trufie: "Sînt fericit că m-au născut om şi nu animal, bărbat şi nu femeie, grec şi nu barbar", astăzi aceste discriminări par ele însele un atribut al barbariei. Căci, în definitiv, Europa e departe de a fi o insulă izolată a spiritului, asemîni Laputei lui Swift sau Provinciilor Pedagogice a lui Goethe, în care cultura înaltă, "tot ce s-a spus şi s-a gîndit mai elevat de-a lungul istoriei" (după definiţia lui Mathew Arnold), luminează totul cu o lumină orbitoare. Şi nu este nici o utopie poocratică şi joculară, ca în "Jocul cu măgele de sticlă" al lui Hesse. Tradiţia noastră greco-indică e, de fapt, alcătuită din mult mai multe fire întreşute, care duc spre lumile invocate sau aflăte "peste mări şi ţări". Scrierea noastră e fenişiană, calendarul nostru e asirian, "invenţiile" noastre sînt chinezesti, în coşmarurile noastre apare monstrul Humbaba, sîntem toţi copii potopului universal, Europa e un concept pisios şi relaşional, o construcţie mentală complexă, un sentiment contradictoriu, în care dragostea şi ura de sine converg. Dar în acelaşi timp a cădes în relativism total, a naşie că toate culturile au produs echivalenţi valorici ai lui Homer, Shakespeare şi Cervantes e la fel de imatur şi stupid ca şi a fi un europocentrist pur şi dur, care nu jură decît pe amînittele "genii ale spiritului uman".

Sînt mîndru că sînt om pentru că sînt \neq animal; că sînt bărbat fiindcă sînt \neq femeie; că sînt grec tocmai fiindcă barbarul din mine e afil de plin de viaţă. În acelaşi fel sînt mîndru că sînt european. A fi european înseamnă pentru mine nu a fi bun (mai bun decît alţi), ci a fi complex, a fi un personaj complicat, plin de contradicţii interne, dar în stare să le recunoască şi să le concilieze. Marea tradiţie europeană mi-a ghidat întreaga viaţă, la fel ca şi revolta împotriva ei. Dar a vorbi despre Europa e la fel cum vorbeşti despre America sau Asia: ce frază poate să cuprîndă toată realitatea lor? Şi chiar ce carte, ce monumentală enciclopedie? Există multe Europe, diseminate în timp şi în spaţiu, o confederaţie multidimensională de Europe. Cu care dintre ele sînt solidar? Pe care le urăsc? Unele sînt reale ca un pumn de ţînă din care cresc fire de iarbă, altele virtuale, fantomatice, bîntuindu-ne în imaginarii. Chiar a existat lumea antică, în care Europa mi era mai mult decît o nimfă răpită de Zeus pe spanarea eternului taur cretan (poate cel mai durabil simbol al vechiului continent)? A existat strania lume a lui Arthur şi-a fii Lancelot, plină de arabi şi miracole, barbară şi strident colorată ca un joc de strategie pentru computer? Libertina lume a lui Fragonard? Eroica lume a lui Napoleon, populată pînă în urmă de soldaţi de plumb? Lumen de peliculă alb-negru, inecată şi plină de pete, a lui 1900, cu trăsură şi inşi cu jobeni? Cine ştie că lumea nu există decît de cîteva minute, dar că toţi am venit pe lume cu greşe de memorie falsă? N-am să mă răţesc în aceste caverne şi labirinturi, specifice, după Hocke, gîndirii lui Homo Europeanus. Relaşa mea cu Europa este mai ales cea cu Europa de azi, deloc mai reală, de altfel, decît cele precedente, dar în acelaşi timp cea mai concretă pentru mine, căci e singura prin care mi s-a îngăduit să-mi port, în realitate ca şi în vise, paşi.

are forma creierului meu

O Europă cu mai multe viteze, s-a spus. O Europă frântă în două, timp de decenii, de un zid stupefiant din beton și din sârmă ghimpată, s-a spus. Dar când zidul concret (măcar pe porțiunea lui ce despărțea cele două Berlinuri) s-a prăbușit, s-a putut vedea limpede că el nu despărțea zone geopolitice mai mult decât despărțea zone mentale. Dovadă că nici azi Europa nu este una și nu va fi multă vreme, nici măcar când toate statele imaginarii Est vor fi integrate în Vestul imaginar. Căci în fantasmalele minți noastre există și Europele lui Huntington, ciocnindu-se și afirmându-se asemeni unor plăci tectonice de-a lungul graniței catolici/protestantism – ortodoxie, și Europele lui Goethe și Thomas Mann, ce opauem Nordul cerebral și mister unui Sud diabolic.

Trei dișee, trei ficuri verbale, trei fantezii aproape seculare renunțând și azi peste urtașa peninsula ce se naște în Urali. Nu știu dacă le secretăm sau le fabricăm permanent, dacă ele ne închid în alte "lagăre" infantilizante și liniștitoare sau dacă plutim pe ele ca pe niște salvatoare plute ale Meduzei: Europa de Vest, Europa Centrală și Europa de Est. Civilizația, nevroza și haosul. Prosperitatea, cultura și haosul. Rațiunea, subconștientul și haosul. Într-o discuție pe care-am avut-o acum câțiva ani, la Tîrgul de carte din Frankfurt, cu un editor german, acesta mi-a spus că e interesat de autorii din Europa de Est. I-am răspuns imediat că eu, personal, nu mă consider unul dintre ei. "Aveți dreptate", mi-a răspuns editorul, "dumneavoastră, ca român, sînteți din Europa de Sud-Est" – Minunată precizare. Superbă subîmpărțire a unei subîmpărțiri. Rămii la locul tău, lini spunea de fapt, prin aceasta, aflat, editorul. Rămii în gheoiul tău. Exprimă-ți buclăca ta de istorie (Sud-)Est-europennă. (...) Mîndrește-te cu dișidența ta din perioada comunistă. Lasă-ne pe noi să scriem despre dragoste, moarte, fericire, agonie și extaz. Lasă-ne pe noi să facem avangardă, să inovăm, să respirăm normalitate culturală. Singura ta șansă e să exprimi mica ta lume exotice la o mică editură care, eventual, te-ar putea, aici, la noi, accepta. Fiindcă, în definitiv, cui îi pasă? Pe cine interesează? Ai de ales: întărește clișeele noastre dragi sau dispai.

Rețin, aici, răspunsul pe care l-am dat atunci: nu sînt un autor din Estul Europei. Mă recunosc împărțirea Europei în cele trei zone, nici geopolitic, nici cultural, nici religios, nici în vreun alt fel. Visez o Europă diversă, dar nu schizofrenă. Eu nu l-am citit pe Musil vizînd în el un numinativ din Kakania, ci un prinț al spiritului european. Nu-mi pasă în ce țară a trăit și a scris André Breton. Nu știu unde se află pe hartă Kievul lui Bulgakov. Eu nu i-am citit nici pe Catullus, nici pe Rabelais, nici pe Cantemir, nici pe Virginia Woolf de pe vreo hartă, ci din bibliotecă, unde cărțile sînt așezate una lângă alta. Cărțile mele nu sînt străbătute de cine știe ce oțete din folclorul românesc sau de mîlăniile rîului ortodox, ci de stelele dantești, de compasul lui John Donne, de lanca lui Cervantes, de gîndacul lui Kafka, de madelaina lui Proust, de calcanul lui Günther Grass. Nu mă sînt în concurență doar cu autori români sau doar cu bulgarii, rușii, sîrbi, cehii sau polonezii din preajmă, ci cu scriitorii de pretutindeni pe care-i admir și-i iubesc. Sigur, subiectele mele pot fi, prin forța lucrurilor, românești, recuzita românească, limbajul cu inflexiuni ale spațiului meu psiho-lingvistic, dar temele mele nu pot fi altele decât marile teme ale tradiției europene, secează la Euripide și la Joyce. Influențele care mi-au hrănit altă poezia cit și proza (dar în primul rînd *meditativă*, care, scria George Enescu, e principala îndelungată a artistului) au fost mai ales cele ale marii literaturi moderne a secolului precedent, altă strălucire cit și românească, pentru că tradiția modernității românești, din fericire, este la fel de complexă și exuberantă ca oricare alta din Europa. Scriitorii

români care-au reușit să traverseze barierele de mentalitate dintre Vest și Est (confirmându-le, într-un fel, prin aceasta) s-au dovedit stele de primă mîrimă pe cerul culturii europene: Tzara, Ionesco, Ciocan. Dar foarte mulți alții – oțiva în mod sigur mai valoroși – au rămas inclicii în capcana dălea a unei limbă cu o expresivitate infinită, dar tocmai de aceea intraductibilă: Ursuz, Arghezi, Blaga, niște singuri necunoscuți. Cu tot respectul pentru ei, nu vreau să le împărțesc sursa. Nu vreau nici să devin "românul de serviciu", invitat stereotip să-gi reprezinte țara la colocvii și simpozioane. Nu am nimic de reprezentat în afară de mine însumi, de patria scrierilor mele. Aș putea fi portughez, eston sau elvețian. Aș putea fi bărbat sau femeie, grec sau barbar. Textura scrierilor mele ar fi, firește, alta mereu, dar spiritul lor ar rămîne mereu neschimbat. Căci Valéry nu greșea cu totul cînd afirma că toate poemetele scrise vreodată ar putea fi atribuite unui singur poet atemporal, nimeni altul decît spiritul creator. Nu merg chiar așa departe, dar mă se pare limpede că există ceva ce subînțelege (tautologic) toate scrierile ce ar putea fi subsumate culturii înalte, oriunde ar fi ele scrise și orice de contaminare ar fi cu alte tipuri de cultură: spiritul european. Din acest punct de vedere Mărgareta este european. Pynchon este european, Kawabata este european. Poate că nu în altitudine și în ideologie, dar în mod sigur în marele subconștient colectiv al operei de artă, în "filozofia" acestui domeniu al cunoașterii, așa cum a fost el întinsul de auzicii greci. În presupuziți, în ceea ce nu este exprimat dar este determinant pentru o scriere literară.

Gîndirea postmodernă se străduiește să arate, de cîteva decenii încoace, ce nu este în regulă cu arta înaltă: aroganța, autarhia, elitismul ei. Închiderea în muzee, îndepărtarea de viața nemijlocită. Într-un strălucitor eseu, Walter Benjamin urma cum "aura" operei de artă se stinge în epoca în care ea poate fi reproducă mecanic. Toate acestea sînt adevărate. Artă înaltă a meritat "afrounările" de odinioară ale lui Duchamp – urinoarul expus pe un soclu în muzeu și mustățile Giacometti – și merită astăzi agresiunile nemulțumitelor feluri de artă contemporană, din ce în ce mai "populare" și mai randomizată. Dar spiritul european al străvechii tradiții greco-romane nu se alterează prin aceste mezalianțe, ci primește un singur prosopit absolut necesar. Giacometti cu mustăți nu are nici un sens decît prin raportare la adevărata, eterna Giacometti, pe care n-o înșoșește, ci o face să strălucască mai departe. Valul de cultură populară a "americanizării", de care se tem aștia, nu este spiritul artei mari, ci ocazia ei de a face surfing pe crousta acestui val. În ciuda transformării artei în *show-biz*, în spectacol de-o zi, muzic cu încăpăținare că pînă și-n lumea de azi o solidă cultură artistică își dă un avantaj incalculabil asupra amatorilor de artiști mekoci și anonimi care hrănesc un public drogat cu *advertising* și televiziune.

Există un mare număr de Europe în spațiu și în timp, în vise și în amintiri, în real și în imaginar. Eu mi revendic doar una dintre ele, Europa mea, ușor de recunoscut prin faptul că are forma creierului meu. Și are această formă pentru că ea nu l-a modelat chiar de la început, după chipul și asemănarea ei. Pe suprafața lui sînt încrejurii și plini adînci, zone molozii și zone senzoriale, arii ale vorbirii și arii ale înțelgerii. Dar nu sînt nicăieri ziduri de beton, cortine de fier, frontiere.

Rubrică realizată cu sprijinul Fundației SOROS-Moldova și al Guvernului Statelor Unite ale Americii

Guvernul SUA nu poartă responsabilitate pentru conținutul materialelor publicate.

EDUCAȚIE PENTRU TOLERANȚĂ

Vsevolod CIORNEI

publicist

Toleranța, un imperativ al normalității

De fapt, pe niște căi retorice cam întortocheate am ajuns la tema-cheie, la piatra de temelie a democrației: toleranța. Căci secretul toleranței anume în asta rezidă – în capacitatea de a te situa imaginar în locul altuia și a încerca să înțelegi de ce crede ceea ce crede și procedeză cum procedeză. Deocamdată am intrat în democrație prea preocupată de noi înșine pentru a mai observa că mai este niște lume prin preajmă, iar dacă o observăm – o facem doar cu suspiciunea că atentează la libertatea și identitatea noastră.

Probabil că nu prea ne-am lămurit cu principiile de bază ale acestui mod de conviețuire care, deși are și el metehnele sale, este recunoscut drept cel mai bun din câte au existat pînă acum pe glob. Deși, pentru asta nu e nevoie de studii sofisticate și de cunoașterea profundă a filozofiei și politologiei – e suficient să apelăm la sentințele elementarului bun-simț, transmise de secole prin viu grai, iar acum și prin toate mijloacele tehnice ale modernității. “Trăiește și lasă-i și pe alții să trăiască”, “Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face” – ca să le pomenesc doar pe cele mai vehiculate care denotă spiritul de toleranță al poporului și, în consecință, disponibilitatea sa de a se integra în aria democrației occidentale clasice. Dacă mai răscolim prin textele tipărite din lume, mai găsim că “Democrația înseamnă să presupui că și celălalt s-ar putea să aibă dreptate”.

Deocamdată însă chiar și mințile oleacă mai luminate și mai școlite de pe la noi se lasă greu deprinse cu aceste imperative fără de care democrația este doar o lozincă. La noi toate polemicile sînt pe viață și pe moarte, propriul punct de vedere fiind sacru încît nu poate fi atins nici cu o floare, darămite cu o îndoială! Deși, în virtutea feluritelor circumstanțe, de regulă, nu prea ne putem lăuda cu multă carte și experiență de viață, și totuși întîlnim la tot pasul deținători ai adevărului în ultimă instanță care tună și fulgeră împotriva celor care nu că îl contestă, ci măcar afirmă că n-ar strica să fie verificat. Înarmați cu niște fragmente de adevăr, nu încercăm

De la o vreme încoace ne-am pomenit cu toții că trăim – *de jure* – în condițiile democrației. Adică, în linii mari, cadrul legislativ este democratic, formal avem la îndemîna tacîmul democratic tradițional – pluripartitism, alegeri libere, presă liberă, libertatea opțiunii etc. *De facto* însă exercițiul democratic nu ne reușește și izbutim să întoarcem pe dos decanta noastră legislație – și o facem prin simpla ei aplicare. Și nu numai la nivelul cel mai de sus, al clasei politice, care la noi este, în fond, autodidactă și învață din mers alfabetul acestei meserii de la frontiera cu arta. Și noi, cei de jos, cei care îi alegem, învățăm democrația din mers, și trebuie să recunoaștem că mersul acesta nu este chiar cel mai rapid din lume. Și cînd te gîndești că în anii totalitarismului democrația ni se părea un fel de formulă magică, necesară și suficientă pentru ca de la un moment dat, dintr-o bună zi, să începem a trăi mai decent și mai civilizat.

Dar se vede că moștenirea anume aceluia totalitarism ne împiedică să ne integrăm din prima (a doua, a treia...) în circuitul conviețuirii pe principii democratice. Ba chiar, în virtutea etatismului paternalist de atunci, ne resemnăm cu o oarecare satisfacție în a da toată vina pe clasa politică – conform schemei simple: ei, politicienii, sînt răi, de aceea avem probleme. Noi sîntem buni, dar conducătorii sînt răi. Uitînd că, de fapt, conducătorii sînt cei aleși de noi, adică tot un fel de “noi”, și nici nu încercăm să ne punem întrebarea: dar ce-am face noi în locul lor?

într-un mozaic care să reprezinte întrucîtva realitatea, ci pretindem, fiecare cu frîntura lui în calitate de standard, că anume ea o reprezintă.

Purtăm doar o vină relativă pentru acest nărav contraproductiv. Am trăit – mulți dintre noi și multă vreme – într-o societate în care toate adevărurile erau servite de-a gata, definitive, invariabile, incontestabile, și tot ce era altfel era minciună, urzeală dușmănească și tot așa pe aceeași linie. Această convingere că adevărul este numai unul și că tot ce nu seamănă cu el este periculos și dăunător pare să fi intrat dacă nu în codul genetic, apoi cel puțin în rutina gîndirii și comportamentului.

Și cînd afirmăm acum că vrem să ajungem departe, să ne integrăm în comunitatea civilizației mondiale și elaborăm fel de fel de planuri economice, ar fi cazul să ne gîndim că nu ne va reuși mare lucru, dacă nu vom face din toleranță un element de bază al modului nostru de viață și de a fi. Istoria și geografia au îngrămădit pe bucăți asta de pămînt lume foarte diferită din punct de vedere etnic, plus toate celelalte diferențe care se întîlnesc pretutindeni – sex, generație, religie, tradiție, meserie... În aceste condiții putem trăi, în fond, în conformitate cu două scenarii – ori ne tolerăm reciproc, ori luptăm în permanență unii contra altora, adică toți contra tuturor. Ce iese din războiul tuturor contra tuturor se cam știe din istorie, și nu numai din cea antică.

Toleranța este unica alternativă a autodistrugerii. Este chiar o atitudine care armonizează cu tradițiile creștine, preponderente la noi – deși în ultima vreme și creștinismul nostru dă semne alarmante de intoleranță. Și în general, toleranța se înscrie în felul nostru de a fi de-a lungul istoriei, înainte de a ne subordona conștiința unei ideologii care se pretindea atotștiutoare. De veacuri această bucată de pămînt care s-a constituit acum într-un stat a fost un fel de tărîm al interferențelor. Și la fel ca în toate zonele similare, coexistența pașnică se baza pe suportarea reciprocă, adică pe aceeași toleranță. Mai mult decît atît, în aceste zone s-a constituit, înainte de a ajunge la modă în lumea globalizată, identitatea multiplă, cea care îi oferă individului posibilitatea de a aparține concomitent cîtorva comunități. Satele din Moldova sînt toate niște enclave, într-atît de mozaical este desenul etnic pe hartă – localitățile populate de etniile conlocuitoare sînt semănate printre cele populate de moldoveni. Talmeș-balmeșul nostru lingvistic este tot o dovadă a toleranței și a interferențelor necomplexate (și limba vorbită de rușii din Moldova e alta decît cea a moscoviților). Și obiceiurile, și stilurile de comportament denotă înclinarea nativă și firească spre toleranță reciprocă. Firește că există și contradicții, și ciocniri de interese – dar acestea există și în comunitățile omogene (căci orice omogenitate este doar aparentă). Dar esențialul este că acestea nu

predomină ansamblul principiilor de coexistență axate pe toleranța reciprocă. Deci, aici, la noi, cultivarea toleranței n-ar însemna importarea ei de undeva de pe aiurea și adaptarea la condițiile locale, ci doar reamintirea, cristalizarea și modernizarea unor practici existente de multă vreme.

Toleranța noastră nativă pur și simplu ar trebui eliberată de igrasia unor ideologii războinice și “unice”. Fondul toleranței la noi există – poate chiar la nivel de cod genetic. Trebuie doar să-l redescoperim de sub molozul formulelor exclusiviste și al rigidităților categorice. Dar nu este chiar afit de simplu cum ar părea. Pentru că aceste clișee comportamentale au pătruns, totuși, adînc în fibrele mentalității colective și ale celor individuale. Ele s-au substituit cu abilitate principiilor firești și oamenii deseori persistă în eroare cu convingerea că militează pentru o cauză nobilă și dreptă.

Această revenire la toleranță este parcă simplă și totodată complicată. Căci mai există și comoditatea inerției de a exista în niște tipare care, cu toate metehnele lor, au intrat în obișnuință, iar teama de neprevăzut ne împiedică să le spargem. În plus, lupta pentru apărarea adevărului absolut s-a cam profesionalizat – și în politică, și în știință, și în cultură, și în alte domenii există colectivități întregi care își primesc solda pentru că “stau de strajă adevărului adevărat”, cînd, de fapt, doar îi atacă pe cei care au un alt punct de vedere sau măcar pun la îndoială unele aspecte ale realității dintr-un alt unghi de vedere decît cel agreat de finanțator. În fond, este vorba de mercenarii intelectuali pentru care problema adevărului, alternativelor, unicității sau diversității nici nu se pune.

În aceste condiții contează ceilalți, căutătorii “neprofesioniști” ai adevărului. Și miza cea mare se pune pe tinerii, care nu au handicapul acestor inerții psihologice în fața unei lumi care este o paradă a diversităților ce se tolerează reciproc. Ei sînt deschiși spre o asemenea atitudine și este greu de spus dacă cei maturi ar trebui să-i învețe a fi toleranți sau să învețe de la ei toleranța. Tinerii sînt mai mobili, mai deschiși spre lume, mai receptivi la ceea ce e nou și altfel. Ei sînt predispuși spre practicarea toleranței nu ca un principiu învățat la școală, ci ca pe un fel firesc de a exista pe lume – existența fiecăruia fiind în mod inevitabil o coexistență cu ceilalți. Și s-ar putea presupune – cu optimism – că sechelele societății vechi ale luptei permanente nu se vor lipi de conștiințele lor orientate spre dialog și colaborare.

Și atunci acest imperativ al modernității – toleranța – va deveni și la noi un element firesc al vieții cotidiene la toate nivelurile ei, de la prăvălia din colțul străzii la marea politică.

Eudochia BRAȘOVEANU

Școala specială nr. 12, mun. Chișinău

Copilul cu deficiențe de auz și școala de cultură generală

În corespundere cu Programul Național de dezvoltare a învățământului în Republica Moldova, părinții unor categorii de copii cu dizabilități nepronunțate au posibilitatea de a alege forma de studiere. Foarte multe familii în care se educă un copil cu deficiență de auz lejeră preferă școala de cultură generală.

În țara noastră, în lipsa unui program național de integrare pentru elevii cu cerințe educaționale speciale (CES), copiii cu deficiențe de auz lejere frecventează școlile obișnuite, însă fără pregătirea și suportul necesar, ceea ce generează apariția unui șir de dificultăți.

Din concepția „educației integrate” reiese că nu este suficient să susținem copilul cu CES pentru a putea răspunde imperativelor școlii, ci urmează să introducem schimbări în sistemul de predare (metode și forme), în relațiile dintre elevi și profesori, în curriculum, pentru ca, în final, școala să realizeze principiul „educației pentru toți”.

Direcția Învățământ special a Ministerului Educației contribuie la elaborarea, realizarea și perfecționarea concepției dezvoltării învățământului special din republică, fiind înregistrate acțiuni și tentative accentuate de racordare a acestuia la standardele mondiale. Până în prezent însă nu sînt elaborate principiile, formele, metodele de integrare a copiilor cu anomalii nepronunțate în sistemul școlar de cultură generală. Astfel, procesul de integrare creează situații dificile atît pentru copiii cu CES cît și pentru profesori. Există totuși șanse reale pentru a aplica învățământul integrat în condițiile țării noastre în pofida tuturor impedimentelor în derularea procesului de implementare și susținere a acestui tip de învățământ. Este oportun ca Ministerul Educației, susținut de Guvernul Republicii Moldova, să elaboreze un program național de promovare a integrării școlare și sociale în comunitate a copiilor cu CES.

Deficiența auditivă este gravă nu atît prin tipul, forma de manifestare cît, mai ales, prin influențele negative asupra proceselor de percepere a sunetelor necesare formării și dezvoltării normale a vorbirii, limbajului,

gîndirii copilului. Ceea ce-l caracterizează, în primul rînd, pe copilul cu deficiențe de auz este vorbirea: bogăția vocabularului, intensitatea vocii, expunerea etc. Copilul cu deficiențe de auz folosește simboluri verbale saturate cu elemente vizuale; operațiile logice (analiza, sinteza, abstractizarea, generalizarea, comparația) se desfășoară în prezența suportului intuitiv. Memoria cognitiv-verbală se dezvoltă mai lent, în timp ce memoria vizual-motrică și afectivă – mai repede.

Imaginația și capacitatea de a crea noi reprezentări dovedesc, la rîndul lor, evidente influențe ale dominanței vizual-motorii în asimilarea informației.

Succesul instruirii unui copil cu deficiențe de auz în școala obișnuită depinde de cunoașterea de către profesor a particularităților psihofiziologice, a personalității în ansamblu, și de elaborarea unui program de intervenție individualizat. Cunoașterea particularităților psihofiziologice ale copilului cu CES, precum și stabilirea diagnosticului diferențial, au la bază (pe lîngă indicii de natură etiologică) și o serie de metode științifice.

În categoria metodelor și mijloacelor accesibile tuturor categoriilor de cadre didactice pot fi incluse următoarele:

1. Observația

În momentul observației, accentul trebuie pus pe:

- manifestările de conduită, inclusiv cele implicate în variate activități de joc, învățare sau muncă;
- manifestările de comunicare (conduitele verbale și scrise);
- manifestările neurovegetative sau rezonanțele vegetative ale activității psihice (modificarea bătăilor inimii, respirației, înroșirea feței, paloarea, tremurul vocii etc).

Irina VOLCINSCHI

Școala specială nr. 12, mun. Chișinău

2. Convorbirea, prin intermediul căreia se pot obține informații despre motivele, aspirațiile, interesele, trăirile interlocutorului.

Reușita convorbirii depinde de gradul de sinceritate stabilit între interlocutori, iar valoarea informațiilor culese este asigurată de climatul de securitate și încredere în care se desfășoară discuția.

3. Analiza produselor activității oferă date cu privire la interesele, aptitudinile și capacitățile elevului, concretizate în ceea ce produce în cadrul activităților școlare și extrașcolare, informații despre viața psihică, despre imaginația și creativitatea acestuia.

Pot fi considerate produse ale activității: creațiile literare, desenele, modalitățile proprii de rezolvare a unor probleme, compozițiile sau obiectele realizate la orele practice. În analiza acestora se urmărește, în special, spiritul de independență, bogăția vocabularului, capacitatea de reprezentare și de aplicare a cunoștințelor teoretice, stilul realizării, originalitatea, concentrarea atenției, inițiativa.

4. Analiza documentelor școlare oferă informații despre parcursul școlar, randamentul și nivelul învățării, atitudinea și interesul față de actul învățării și față de muncă.

5. Metoda biografică urmărește culegerea de informații cu privire la:

- mediul social de origine și condițiile materiale (structura familiei, relațiile dintre părinți, climatul afectiv din familie etc.);
- pregătirea generală (parcursul școlar, rezultatele obținute, disciplinele preferate);
- atitudine și conduită (față de muncă, de propriile calități și defecte).

6. Metode sociometrice

Aceste metode oferă informații și permit evidențierea unor interese comune care pot constitui un pretext pentru introducerea învățării pe grupe în cadrul activităților didactice.

Orice profesor poate recurge și la chestionare, teste ce furnizează date utile pentru cunoașterea elevilor unei clase. În vederea întregirii informațiilor necesare elevilor, cadrul didactic va fi nevoit să apeleze la ajutorul unui specialist autorizat și competent în aplicarea unor metode recunoscute pentru validitatea și fidelitatea rezultatelor (cum ar fi chestionarele și testele psihologice).

Cunoașterea reală și obiectivă a elevilor cu CES:

- solicită din partea cadrelor didactice și a specialiștilor o muncă în echipă;
- este primul pas spre ameliorarea procesului instructiv-educativ;
- favorizează comunicarea și relațiile cu profesorii.

Acest amplu demers de cunoaștere a elevilor (în *Anexă* prezentăm un model orientativ de Fișă de cunoaștere psihopedagogică și socială a elevului) are însemnătate în stabilirea obiectivelor didactice, în structurarea

conținuturilor lecției, în alegerea celor mai potrivite metode și mijloace de instruire pentru nivelul și particularitățile psihopedagogice ale clasei, în selectarea modalităților și strategiilor de evaluare, care să evidențieze cât mai exact nivelul de pregătire al elevilor prin raportare la potențialul lor intelectual și aptitudinal.

Integrarea școlară a copilului deficient de auz impune anumite cerințe privind modul de organizare a clasei, metodele de prezentare a conținuturilor, strategiile de comunicare (între profesor și elev, dar și între elevi).

Aceste aspecte pot fi sintetizate astfel:

Organizarea clasei se face în așa fel încât fiecare copil să poată vedea atât profesorul cât și colegii. Maniera cea mai eficientă de organizare spațială a clasei este așezarea băncilor în semicerc, scaunul profesorului fiind situat la aceeași înălțime cu scaunele elevilor, ceea ce permite citirea labială pe fața interlocutorului (pentru deficienții de auz este specific a sesiza mișcările buzelor și feței interlocutorului, fapt ce îi ajută să compenseze lipsa de intensitate a sunetului perceput – labiolectura).

Labiolectura are un rol important în înțelegerea mesajelor verbale de către copilul cu deficiențe de auz și este destul de dificilă dacă profesorul, în timp ce vorbește, se plimbă prin clasă. Dacă organizarea spațială a clasei nu este posibilă după cum s-a arătat mai sus, profesorul găsește locul potrivit, asigurându-se că poziția copilului în sală determină integrarea sa în activitatea clasei și nu izolarea de ceilalți elevi.

Este recomandabil ca elevul cu deficiențe de auz să fie plasat alături de un copil care se comportă bine și are deprinderi de muncă dezvoltate.

Pentru realizarea comunicării educaționale din timpul activităților de predare-învățare, profesorul trebuie:

- să evite comunicarea dacă se află cu spatele la elevi sau atunci când elevii nu-l privesc;
- să utilizeze modalități de ilustrare vizuală a conținutului prezentat atunci când condițiile îi permit acest lucru;
- să ajute elevii cu deficiențe de auz să conștientizeze mereu în timpul dialogului cine este persoana care comunică în clipa respectivă și să repete comentariile, întrebările sau răspunsurile unui anumit copil, astfel încât toți elevii să beneficieze de conținutul celor expuse;
- să le solicite elevilor deficienți să pună în discuție subiectele sau problemele ce-i interesează, chiar dacă există situații când limbajul nonverbal nu le permite să exprime anumite nuanțe sau înțelesuri ale mesajului.

Pentru dezvoltarea deprinderilor practice și a cunoștințelor despre lumea înconjurătoare elevii cu deficiențe de auz trebuie să participe la activități/programe destinate învățării limbajului, percepției timpului, familiarizării cu mediul prin lecții și excursii desfășurate în afara școlii și comunității din care fac parte.

Vorbirea profesorului trebuie să fie clară și să decurgă într-un ritm normal (de obicei, profesorii din școlile de cultură generală au un ritm rapid de predare). Copiii cu deficiențe de auz au abilități de ascultare reduse și deci este important ca profesorul să știe cum să le dea instrucțiuni. Acestea trebuie să fie simple și concise. Profesorul se va asigura că elevul a înțeles sarcina înainte de a începe activitatea.

Ar fi binevenită folosirea la lecție a unui radio-transmițător cu ajutorul căruia i s-ar re-transmite copilului deficient de auz răspunsurile colegilor.

Copiii deficienți de auz poartă o proteză auditivă individuală care le permite îmbunătățirea capacității de ascultare. De aceea este necesar să se țină cont de faptul că proprietățile acustice ale sălii de clasă să corespundă protezelor auditive – nivelul zgomotului să nu fie prea ridicat, iar ecoul – prea puternic. Copilul trebuie să poarte sistematic proteza auditivă individuală, cu excepția bazinului de înot.

Integrarea acestei categorii de copii depinde și de atitudinea profesorilor din școlile obișnuite față de nevoile lor specifice. Anume profesorul este acel ce creează un climat psihologic pozitiv în clasă, orientează elevii să-și încurajeze și să-și ajute colegul cu cerințe educative speciale, devenindu-i semeni de încredere. Un elev cu CES se va simți bine alături de un profesor care dă dovadă de:

- capacitate de analiză;
- afectivitate;
- spirit de observație;
- răbdare și tact;
- creativitate și inventivitate;
- perseverență;
- spirit tolerant;
- adaptabilitate și flexibilitate;
- echilibru emoțional;
- spirit organizatoric;
- deschidere spre nou.

Și dacă din cei aproximativ 3915 copii cu deficiențe de auz din țară, cel puțin o parte dintre ei vor fi integrați în învățământul general, se vor afla alături de semenii lor avansând în școlaritate împreună cu aceștia, având un climat favorabil dezvoltării armonioase și cât mai echilibrate a personalității lor, credem, că vom avea o societate mai sănătoasă.

Un profesor care are în clasă copii cu deficiențe auditive ar putea să-i cunoască mai bine, contactând sistematic un surdopedagog ce l-ar iniția în problemele specifice corecțional-recuperatorii.

Succesul unui copil cu deficiențe de auz în școala de cultură generală depinde mult și de familia acestuia care trebuie:

- să participe activ la toate activitățile școlii;
- să sprijine profesorii în alegerea unor strategii adecvate cu privire la evoluția și formarea copiilor în școală;

- să colaboreze în cadrul grupelor de suport ale părinților.

În proiectarea activităților educative de către profesorii școlilor de cultură generală, în clasele unde sînt integrați copii cu deficiențe de auz, o mare importanță o are aplicarea metodelor activ-participative, deoarece stimulează și dezvoltă învățarea prin cooperare (lucrul în perechi sau în grupe mici de elevi. Copilul cu deficiențe de auz se poate orienta mult mai ușor într-o activitate cu profesorul și un mic grup de copii decît în cadrul unei activități frontale, întrucît poate beneficia de un ajutor sporit din partea colegilor săi).

Folosirea acestor metode conduce la:

- creșterea motivației elevilor pentru activitatea de învățare;
- încrederea în sine bazată pe acceptarea de sine;
- atitudinea pozitivă față de personalul didactic;
- relații mai bune, mai tolerante cu colegii, indiferent de capacitatea intelectuală sau de unele deficiențe;
- confort psihic sporit, dezvoltarea facultății de adaptare la situații noi, creșterea capacității de efort.

Pentru fiecare moment sau etapă a lecției pot fi aplicate metode sau tehnici de lucru, incluse într-o strategie adaptată disciplinei, conținutului, vârstei și performanței elevilor:

1. Predicțiile în perechi pot fi folosite mai ales la *Limbă și comunicare* sau *Științe socio-umanistice*. Elevii vor fi grupați în perechi (avînd eventual o foaie de hîrtie și un creion). Profesorul le oferă o listă cu cîteva cuvinte extrase dintr-o povestire, o relatare sau un scenariu. Fiecare pereche, în urma discuțiilor, va trebui să alcătuiască un eseu sau un scenariu pe baza unor predicții privind lista de cuvinte propuse.

2. Gîndește-perechi-prezintă constă în prezentarea unui subiect; timp de cîteva minute, fiecare elev se gîndește la problema respectivă, apoi își găsește un partener cu care să discute ideile; în final se comunică colegilor concluzia la care a ajuns fiecare pereche.

3. Rezumați-lucrați în perechi-comunicați este asemănătoare cu metoda anterioară, de această dată însă elevii citesc (sau ascultă lectura unui text), după care fiecare, individual, rezumă în două fraze textul respectiv. Împreună cu un coleg formează o pereche, elaborează un rezumat în comun, prezentat ulterior întregii clase. Din grupa strategiilor de învățare prin cooperare aplicabile în condițiile educației integrate fac parte și:

- Interviu în trei etape (2-4 elevi);
- Turul galeriei (grupuri de 3-4 elevi);
- Unul stă, trei circulă (3-5 elevi);
- Linia valorilor;
- Masa rotundă/Cercul;
- Creioanele la mijloc;
- Știu - vreau să știu - am învățat etc.

Principalele argumente care justifică eficiența acestor metode sînt:

- **diversitatea** – elevii sînt liberi să facă speculații, este încurajată libera exprimare a ideilor, apare diversitatea de opinii;
- **permisiunea** – elevilor li se permite exprimarea liberă a ceea ce gîndesc despre o anumită temă;
- **respectul** – elevii sînt ajutați să înțeleagă că părerile lor sînt apreciate de colegi, fiecare fiind dator să respecte opinia celui alt;
- **valoarea** – elevii își dau seama că opinia lor are valoare;
- **ascultarea activă** – elevii se ascultă unii pe alții și nu-și impun propriul punct de vedere;
- **încrederea** – elevii conștientizează propria valoare și devin mai încrezători în forțele lor.

În general, eficiența învățării elevilor cu CES se poate asigura prin:

- acordarea de suport socio-afectiv favorabil studiului, învățarea în perechi, în echipă sau prin includerea în predare a doi profesori, învățarea de la copil la copil;
- colaborarea dintre elevi la activitățile de predare-învățare;
- participarea părinților ca parteneri în învățare;
- comunicarea cu specialiști din afara școlii, perfecționarea continuă a practicii profesorilor și a formelor de învățare;
- cunoașterea și analiza capacității de învățare specifice fiecărui elev.

De reținut:

- individualitatea fiecărui copil trebuie interpretată drept o calitate pozitivă ce poate fi utilizată pentru consolidarea relațiilor într-o clasă, prin favorizarea inter-învățării;
- dacă un copil se află în sala de clasă pentru a învăța, el nu-și lasă la ușă problemele personale

etc., profesorului revenindu-i misiunea de a oferi răspunsurile necesare. Toată gama dificultăților tradiționale (neatenție, distracție, răspunsuri inadecvate ș.a.) provine de aici, ceea ce demonstrează că eficiența învățării se bazează și pe alte variabile decît doar pe buna programare a informațiilor de transmis;

- „Nevoile celor cu disfuncții nu sînt în principal de natură informațională (înțelegînd prin aceasta „cunoștințe școlare”) sau de a avea o calificare. Nevoia fundamentală a acestora este să fie ajutați/învățați cum să se regăsească pe sine în contextul relațiilor și în sensul atît de încîlcit al existenței lor... Aceasta se poate realiza printr-o fuziune și o comunicare de mare profunzime și de mari proporții” (după C. Păunescu și I. Mușu, 1990).

Este evident că nu există modele care să răspundă în totalitate nevoilor copiilor cu deficiențe integrați în învățămîntul general, dar, ținînd cont de cele menționate anterior, vom putea soluționa multe din problemele cu care se confruntă aceștia.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Bucun, N.; Danii, A.; Andronache, N., *Conceptul învățămîntului special în Republica Moldova*, Chișinău, 1995.
2. Gherguț, A., *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată*, Iași, 2001.
3. Neamțu, C.; Gherguț, A., *Psihopedagogie specială. Ghid practic pentru învățămîntul deschis la distanță*, Iași, 2000.
4. Păunescu, C.; Mușu, I., *Recuperarea medico-pedagogică a copilului cu handicap mintal*, Editura Medicală, București, 1990.
5. Stănică, I.; Popa, M., *Elemente de psihopedagogia deficiențelor de auz*, București, 1994.

FIȘĂ DE CUNOAȘTERE PSIHOPEDAGOGICĂ ȘI SOCIALĂ A ELEVULUI

Anexă

Model orientativ

<p>I. Date personale: Numele Prenumele Data nașterii Locul nașterii Domiciliul Înscriș la școala noastră din anul de studii</p> <p>II. Date cu privire la parcursul școlar anterior (inclusiv perioada preșcolară):</p> <p>III. Date medicale semnificative: Evoluția sarcinii</p>	<p>Nașterea Evoluția și dezvoltarea copilului în primul an de viață Antecedente patologice personale Starea actuală de sănătate</p> <p>IV. Date familiale: Numele părinților și data nașterii – tata – mama Pregătirea școlară, ocupația și locul de muncă – tata – mama</p>	<p>Structura și componența familiei, locul copilului în ordinea nașterilor (fratrie) Bugetul familiei Condițiile materiale și locative ale familiei Relațiile intrafamiliale și climatul afectiv Starea de sănătate a familiei Atitudinea și/sau conduita părinților față de: – copil – școală – rezultatele la învățătură ale copilului</p>
--	--	--

Didactica Pro... , Nr. 1 (23) anul 2004

Planuri/atenții ale familiei față de copil

V. Date psihologice:

I.Q.

Gîndirea

Memoria

Atenția

Voința

Afectivitatea (stările afective)

Temperamentul

Spiritul de observație

Creativitatea

Aptitudinile

Psihomotricitatea

– coordonarea motorie

– lateralitatea (dominanța manuală, oculară, a piciorului)

Atitudinea față de:

– sine

– societate

Comportamentul

VI. Date pedagogice:

Capacitatea de învățare

Motivația pentru învățare

Stilul de învățare

Disciplinele preferate

Atitudinea față de

– succesul școlar

– eșecul școlar

Gradul de însușire a cunoștințelor

Activități educative extrașcolare

VII. Date socioprofesionale:

Integrarea socială

– în colectivul clasei

– în grupul de prieteni

Relații interpersonale

Imaginea/opinia colegilor

Atitudinea față de muncă

Stilul de muncă

Gesturi profesionale

Comportamentul general în muncă

(perseverență, inițiativă, stăpînire de sine etc.)

Organizarea locului de muncă

Organizarea timpului liber

VIII. Caracterizare finală:

Dominante pozitive

Dominante negative (posibilități de recuperare)

Recomandări

Un eveniment deosebit pentru experiența educațională din republică a avut loc de curînd la Centrul Educațional PRO DIDACTICA. Aici și-a găsit realizare o nouă idee a echipei Centrului – editarea

**Setului de ilustrate didactice:
TERRA APARTINE FIECĂRUIA, TERRA APARTINE TUTUROR!**

elaborat în baza celor mai interesante materiale prezentate la Concursul Bursele – 2003 “Educație pentru o societate deschisă”.

Autorii lucrărilor sînt elevi din localități rurale și centre raionale, ghidați de profesorii lor:

N. Țiple – Școala primară Mereni, r. Anenii Noi;

N. Romanciuc – Școala medie generală Hîrșovăț, r. Anenii Noi;

I. Pașcan și N. Pașcan – Școala medie generală Țîntăreni, r. Anenii Noi;

S. Rudoi – Școala specială, or. Ialoveni;

S. Arteni – Școala medie generală nr.3, or. Nisporeni;

M. Cicala – Liceul Teoretic „A. Mateevici”, Căușeni;

M. Țapordei – Școala medie generală Tartaul, r. Cantemir;

L. Gaidău – Școala medie generală Zăicani, r. Rîșcani;

S. Jitariuc – Școala medie generală nr. 1, or. Grigoriopol.

Mulțumim tuturor participanților pentru colaborare și îi felicităm cu ocazia succeselor obținute!

Coordonator Program:
Violeta DUMITRAȘCU

EDUCAȚIA DE GEN

Educația de gen – un vector al democratizării societății din perspectiva de gen

Daniela **TERZI**

Fundația SOROS-Moldova

Paradigma egalității și echității gender, fiind una dintre valorile umane fundamentale, devine un deziderat al contemporaneității, iar inițierea și menținerea unui proces eficient de abordare echitabilă a bărbaților și femeilor constituie garanția accederii cu succes spre democratizarea societății.

Principiul egalității gender reclamă protecția, promovarea și respectarea drepturilor umane ale bărbaților și femeilor. De asemenea, egalitatea gender implică asigurarea și oferirea șanselor egale pentru femei/fete și bărbați/băieți în toate sferele vieții. Echitatea gender se exprimă printr-un șir de acțiuni concrete, prin intermediul cărora sînt eliminate disparitățile dintre sexe, stereotipizarea, atitudinile sexiste și discriminarea. Echitatea gender este deci *procesul*, iar egalitatea gender – *finalitatea*. Altfel spus, realizarea echității gender presupune elaborarea unor politici publice eficiente, strategii comprehensive și proiecte durabile, grație cărora ar putea fi consolidată o societate în care principiul egalității gender (engl. *gender-equal society*) este unul primordial, o societate în care ați femeile cît și bărbații au șanse egale de a participa la toate tipurile de activități sociale, beneficiază în aceeași măsură de privilegiile economice, politice și culturale și își divizează în mod echitabil responsabilitățile și obligațiunile. Egalitatea și echitatea gender este asigurată de parteneriatul dintre femei și bărbați, implicați activ și voluntar în diverse activități, în corespundere cu caracteristicile lor individuale, fără a fi constrînși de conotațiile culturale și

sociale ale noțiunii de gender și indiferent de apartenența la o categorie de sex sau alta.

Chiar dacă în ultimii ani s-au întreprins diverse acțiuni în scopul instituirii egalității gender, se impune tot mai mult abordarea pluridimensională. De asemenea, luînd în considerație necesitatea de a face față schimbărilor rapide care survin în situația socioeconomică a Moldovei, precum și exigența de racordare la standardele internaționale privind respectarea principiului egalității de gen, consolidarea unei societăți echi-genuriale devine un imperativ al timpului.

Instituțiile de învățămînt de toate nivelurile sînt marcate de norme, stereotipuri și ideologii de gen. Modelele genuriale recomandate în cadrul educației oficiale sînt extrem de importante pentru integrarea ulterioară în societate a persoanelor. Școala contribuie semnificativ la consolidarea identității psihosexuale a individului uman, iar afirmarea acestuia, la maturitate, ca „bărbat” sau „femeie”, va fi condiționată de normele și modelele comportamentale și atitudinale, însușite pe parcursul școlarității. Deoarece identitatea gender este un concept care se formează din fragedă copilărie cu tendința să se stabilizeze și cimenteze în perioada școlarizării, psihologii susțin că mediul școlar, ca și cel familial, are un impact enorm asupra constituirii și menținerii acestei identități prin prezentarea imaginii culturale a bărbatului și a femeii. În cadrul interacțiunilor cu semenii, copiii „învață” să se identifice pe sine și să-i poată aprecia adecvat pe alții. Astfel, copiii deprind comportamente dezirabile din punct de vedere social, în funcție de categoria gender căreia îi aparțin, încercînd să observe comportamentele exercitate de ceilalți membri ai aceleiași categorii de gen și să le aprecieze relevanța pentru a le utiliza ulterior mult mai reușit.

Școala, în calitate de instituție publică, înglobează valorile, standardele, normativele societății, unele

derivate din stereotipurile de gen, pe care le impune copiii, viitorilor adulți. Or, educația de gen în școală, felul în care aceasta este sau nu realizată, condiționează specificități atitudinale, care determină copilul (mai târziu, maturul) să acționeze într-o manieră sau alta. Nu numai contextul școlii este crucial în acest caz, ci și corpul profesoral, care influențează „adultul în devenire” prin modele comportamentale veritabile, dar și prin discursul educațional.

Educația constituie un catalizator pentru redefinirea și orientarea agendelor democratice, pentru promovarea personalității și crearea unor societăți deschise și echitabile. Totuși, constrângerile economice ale tranziției au periclitat (și mai continuă să o facă) mersul firesc al procesului de democratizare, în general, și al celui din cadrul educațional, în speță. „Noile democrații” par să fi înghețat pe undeva, confruntându-se cu obstacole greu de surmontat. La mai mult de zece ani de la debutul așa-zisei perioade de tranziție (care la noi pare să se fi prelungit), mai persistă încă necesitatea imperioasă a unor reforme educaționale. Cei ce au realizat acest lucru sînt în căutare de metode și instrumente inovatoare care le-ar permite elevilor să facă față provocărilor cotidiene. Modele alternative de instruire a fetelor și băieților, care ar releva experiențe educaționale gender-senzitive, pot fi elaborate și instituite inclusiv în absența unui demers pedagogic disciplinar. Astfel, noile culturi și relațiile sociale echitabile pot fi dezvoltate, sistemul de învățămînt constituind cadrul perfect pentru aceasta. Actualmente există suficiente oportunități pentru introducerea politicilor de gen în educație, și anume:

- Educația se află în plin proces de reformă; receptivitatea la schimbare este în momentul de vîrf, cel puțin pentru instituțiile care coordonează reforma în domeniu;
- Introducerea unor astfel de politici nu se poate face printr-o acțiune directă, de moment, ci prin una graduală; este vorba de o strategie pe termen lung, fiindcă vizează schimbări în multe componente ale pregătirii cadrelor didactice și ale conținutului programelor și manualelor școlare.

Cadru general

În contextul sistemului de învățămînt actual se poate constata cu ușurință că nu există o preocupare pentru aspectele de gen, acestea fiind mai greu sesizabile de cadrele didactice și elevii implicați în activitatea școlară.

La o analiză succintă a unor documente școlare (manuale și curricula) am evidențiat anumite aspecte ce ne-au condus la următoarele concluzii:

1. La nivelul materialelor studiate se poate vorbi despre invizibilitatea de gen, ca formă de sexism curricular, concretizată prin:
 - nealocarea unui spațiu explicit (nu se pot identifica nici titluri, nici teme, nici mesaje care să se refere clar la probleme de gen);

➤ indiferența privind problematica gender (la nivel de limbaj).

2. Gradul de invizibilitate asupra problematicii de gen este atît de avansat, încît alte aspecte legate de sexismul prezent (stereotipizare, selecție și prezentare denaturată a realității, fragmentare și izolare) sînt estompate.
3. Educația pentru problemele de gen nu constituie o preocupare permanentă.
4. Anumite potențialități de gen există la nivelul unor materiale didactice, dar acestea nu sînt valorificate datorită lipsei „conștiinței de gen” a cadrelor didactice și lipsei conținutului de gen al materialelor.
5. Elevilor nu li se dezvoltă o sensibilitate de gen, nu li se oferă un minim de cunoștințe pentru a aborda problematica de gen.
6. Efectele cumulative ale ignorării problematicii de gen în curriculum, manuale etc. sînt periculoase – avînd, la nivelul grupurilor marginalizate, consecințe indezirabile, de tipul profesiilor care se îndeplinesc. Ele reproduc, în ansamblu, modelul cultural saturat de prejudecăți și atitudini sexiste (multe dintre ele discrete, dar nu mai puțin dăunătoare). Lipsa dimensiunii de gen în manualele școlare este un exemplu al efectelor cumulative ale acestei ignoranțe.
7. La nivel de pregătire, se propune un model de educație vizînd problematica gender de tip reactiv, de supraviețuire. „A fi în rînd cu lumea” – a asimila obedient, necritic stereotipurile, normele și ideologiile de gen pare să reprezinte mesajul educațional fundamental.
8. Se remarcă un decalaj major între obiectivele propuse de reformă și modalitățile, instrumentele prin care se așteaptă realizarea acestor obiective. Cu manualele și programele educaționale în uz nu pot fi pregătiți formatori sensibili la diversitatea socială-culturală-etnică-religioasă-economică dintre persoane, dornici, dar și apți – prin competențe – nu doar să reproducă normele și regulile (de gen), ci să le și schimbe.

O altă latură importantă a educației de gen în școală o constituie abordarea diferențiată a elevilor și a elevelor de către profesori, principiul egalității de gen fiind eclipsat de prejudecăți și stereotipii dintre cele mai neașteptate, „favorizînd” fie o categorie de sex, fie cealaltă. Astfel, există situații în care fetele au avantaje (de exemplu, fiind „mai slabe”, sînt scutite de anumite munci fizice) și altele în care băieții sînt cei privilegiați (de exemplu, sînt exonerati de sarcini „casnice”, cum ar fi îngrijirea florilor, considerată o activitate „feminină”). Anumite decalaje apar și cu referire la procesul de evaluare care, fiind totuși unul subiectiv, are anumite specificități și în funcție de variabila „sex”. Mai cu seamă

pentru faptul că evaluarea continuă să fie “pedeapsă sau recompensă”, uneori, în funcție de sex, se poate produce “iertarea” sau “mila” (în general, pentru băieți, ei nefiind prea cuminiți și disciplinați) și, similar, “stimularea” (în special, pentru fete, întrucât sînt silitoare, conștiincioase, serioase, cuminiți).

De asemenea, sînt diferențiate și recomandările pe care le formulează profesorii privind viitoarele meserii ale băieților și ale fetelor. Astfel, în discuțiile referitor la orientarea profesională și vocațională a educaților se fac referințe la meserii “doar pentru băieți” (informatician, pilot, teolog, politician, ofițer, arhitect etc.), meserii “doar pentru fete” (asistentă medicală, coafeză, traducătoare, contabilă, psiholog, secretară, fotomodel etc.) și meserii recomandate “pentru ambele sexe” (actor, bucătar, contabil, învățător etc.) – o delimitare gravă, deoarece presupune, implicit, diferențierea. Alarmant este faptul că profesorii recomandă, de regulă, fetelor meserii cu caracter pasiv, necreator, de rutină, de îngrijire a celor neajutorați sau care să le pună în evidență calitățile estetice. Băieților însă li se sugerează profesii care să corespundă stereotipului masculin, în care sînt dezirabile forța, activismul, agerimea și competitivitatea. Cum de școala continuă să promoveze asemenea modele? Literatura de specialitate (de exemplu, lucrările lui P. Bourdieu, 1999) consideră școala un factor al conservării structurilor de manifestare a dominanței masculine, alături de biserică și stat. Probabil, aceste explicații sînt relevante și pentru învățămîntului din republică.

Problema

Analiza generală a stării de lucruri pare să sugereze faptul că, prin modul în care sînt formați, elevii, viitorii adulți, vor practica, neintenționat de cele mai multe ori, un conservatorism habitual exagerat, intolerabil în contextul în care Republica Moldova se pregătește pentru integrarea în spațiul european, unde normele și principiile egalității de șanse nu sînt doar stipulate, ci asumate la nivelul individului și al societății, inclusiv prin intermediul unei educații sensibile la problematica gender.

Fenomene precum: feminizarea la bază și masculinizarea la vîrf a educației, segregarea de gen în dezvoltarea abilităților tehnico-manuale, păstrarea miturilor desuete ale masculinității și feminității în textele și ilustrațiile din manuale etc. sînt crase. Esențial este să devină probleme educaționale de importanță primordială și să se inițieze acțiuni de schimbare a situației existente. Este evident faptul că, o dată cu modificarea curriculumului și a manualelor, poate apărea, la autorii și conceptorii de programe de învățămînt, fenomenul de rezistență teoretică. Pe de altă parte, pentru modificarea legislației, pentru includerea în agenda politică a egalității de gen în educație, ar trebui ca funcționarii de stat și ONG-urile interesate să considere acest demers drept unul extrem de important. Deoarece schimbarea politicii

de gen în educație presupune cîteva etape (expertiză, cercetare, informare), costurile preconizate sînt relativ mari, ceea ce înseamnă alocarea unor resurse financiare considerabile atît din partea Guvernului cît și din partea altor structuri. De asemenea, modificările introduse în conținuturile curriculare pot fi interpretate tendențios și eronat, ca încercări de instituire a feminismului în educație.

La această etapă ar fi recomandabil să se elaboreze strategii receptive la dimensiunea de gen în învățămînt, ceea ce ar presupune:

- eliminarea discriminărilor dintre genuri în practicile educaționale (segregarea sporturilor, a activităților din ateliere și din cadrul orelor de lucru manual, a educației sexuale în orientarea școlară și profesională);
- modificări în curricula care să vizeze educația pentru parteneriatul de gen;
- pregătirea cadrelor didactice în conformitate cu principiul egalității gender;
- stabilirea unui echilibru de gen în structura corpului profesoral și în managementul educațional;
- implementarea unor practici androgine în educație;
- respectarea principiului șanselor egale pentru ambele sexe în ce privește formele de educație, profesia și viața publică;
- eliminarea discriminărilor latente, a practicilor și abordărilor sexiste din procesul educativ-formativ.

Pentru a contracara perpetuarea stereotipurilor de gen în școală este dezirabilă adoptarea unei politici de educație androgină a elevilor, care presupune:

- valorificarea trăsăturilor pozitive ale fiecărei categorii de sex, fetele fiind încurajate să-și fortifice latura masculină pozitivă, iar băieții – trăsăturile feminine pozitive; astfel, băieții trebuie stimulați să manifeste anumite caracteristici pozitive considerate tipic feminine (empatie, afectivitate, receptivitate) și să însușească deprinderi de tipul îngrijirii, iar fetele – să-și dezvolte anumite calități calificate drept tipic masculine (îndrăzneală, inițiativă etc.) și deprinderi de genul pregătirii pentru competiție și conducere;
- eliminarea presiunilor culturale la care sînt susceptibili băieții (masculinitatea înțeleasă ca agresivitate, obsesia cîștigurilor înalte și a statuturilor sociale de prestigiu) și oferirea unor strategii de alternativă prin care să se încurajeze reconsiderarea masculinității, cu un accent deosebit pe valorile familiei și pe responsabilități împărțite echitabil;
- contracararea presiunilor culturale la care sînt supuse fetele (feminitate înțeleasă ca dependență, slăbiciune, exagerarea însușirilor fizice,

asumarea responsabilităților pentru educarea copiilor, acceptarea anonimatului) și propunerea unor strategii alternative prin care să se accentueze necesitatea autoafirmării și obținerii independenței;

- eliminarea prejudecăților cadrelor didactice și elevilor cu referire la faptul că o categorie de sex sau alta are performanțe mai înalte la anumite discipline, că reușita la învățătură a băieților se datorează nivelului superior de inteligență, iar a fetelor – superiorității atitudinale.

Un moment crucial îl constituie elaborarea unor politici curriculare coerente, prin eliminarea demersurilor care cultivă conservatorismul de gen și crearea unui curriculum orientat spre educație pentru parteneriat de gen și apreciere mutuală. Deoarece majoritatea stereotipurilor de gen se cultivă explicit prin manuale, programe și planuri de învățământ, este recomandabil să se realizeze o educație de gen prin demersuri pedagogic „infuzionale” și/sau modulare, iar autorii de manuale și concepătorii de curriculum să poată beneficia de un ghid de educație nonsexistă. Referitor la partea de conținut a educației, este imperios reclamată inițierea elevilor în tematica de gen și în strategii de consolidare a adroginității, cât și desfășurarea unor ore de dirigenție pe subiecte vizînd egalitatea de gen.

Cele menționate anterior sînt argumente concludente pentru instituirea unei rubrici permanente – „Educația de gen în școală” în cadrul revistei „Didactica Pro...”. Aici cititorii vor lua cunoștință de noile abordări ale educației de gen, de aspecte teoretice și practice ale demersului educațional din perspectiva de gen, de experiența altor țări în realizarea dezideratelor egalității de gen etc. Programul Echitate Gender & Șanse Egale al Fundației SOROS-Moldova, una din prioritățile căruia este educația de gen, susține inițiativa echipei redacționale în scopul informării și familiarizării profesorilor, părinților și altor persoane interesate. În acest context, Programul EG & ȘE lansează un proiect de expertizare a curriculumului școlar și a manualelor, care vizează reflectarea dimensiunii de gen și îmbunătățirea conținuturilor din perspectiva educației de gen, rezultatele studiului fiind prezentate parțial în paginile revistei. De asemenea, un interes deosebit și de maximă utilitate îl constituie activitatea în cadrul Proiectului „Educație prin mandatare”, ai cărui formatori vor prezenta cititorilor activități educaționale menite a sensibiliza elevii privind dimensiunea de gen. Sperăm că toate aceste acțiuni vor constitui veritabile puncte de pornire a unei campanii privind noile educații, în general, și educația de gen, în particular, și vor condiționa schimbări calitative cu pondere instructivă maximă.

Rubrică realizată cu sprijinul Guvernului Statelor Unite ale Americii

Guvernul SUA nu poartă responsabilitate pentru conținutul materialelor publicate.

EDUCAȚIE PENTRU DEMOCRAȚIE

Aurica **AMARII**

Liceul "Mihail Sadoveanu", or. Călărași

„Căutarea democrației... face parte din eforturile neîncetate ale oamenilor de a dovedi că spiritul individului uman poate transcende minusurile propriei firi.”

(Aung San Suu Kyi)

Tindem cu toții spre o societate democratică, iar aceasta presupune respectarea anumitor standarde, inclusiv privind sistemul educațional. Conform Curriculumului Național pentru învățământul liceal (Științe socio-umanistice) se urmărește: „deschiderea către dezvoltare și schimbare..., iar modernizarea învățământului reprezintă o suită de acțiuni cu trimitere directă către o nouă calitate umană a celui educat și a unei societăți dorite, în stare să răspundă așteptărilor pentru libertate, democrație, progres și spiritualitate.”

Altfel spus, cadrele didactice sînt chemate să contribuie la educarea unui cetățean activ, capabil să transforme, să reînnoiască societatea. Avem nevoie de *creatori*, oameni cu inițiativă, cu intenții bune, responsabili pentru cuvintele și faptele lor, dar și pentru soarta țării. Este o sarcină dificilă care poate fi realizată numai de persoane bine pregătite.

Deseori în cadrul orelor de studiu „Noi și Legea” elevii susțin că valorile democratice sînt corecte, nobile, dar... virtuale! „În viața reală unele valori sînt călcate în picioare. Iată de ce la școală ne comportăm într-un fel, iar în stradă, la discotecă – altfel”. Cu certitudine, pentru majoritatea profesorilor care predau disciplinele socio-

În căutarea democrației

umanistice (în special Istoria și Educația civică) este dificil să faci față replicilor de acest gen. Soluția ar fi să încercăm împreună cu copiii să găsim răspunsuri la întrebările ce ne frămîntă.

Am desfășurat în clasele de liceu o lecție cu elemente de dezbateră pe tema: ”Școala democratică – mit sau realitate?”. Chiar din primele discuții, prin problemele abordate și argumentarea opiniilor, prin sugestiile expuse am dedus că subiectul prezintă un interes deosebit pentru elevi. De ce? „Ne aflăm la școală mai mult timp decît acasă. Mediul ne formează, ne influențează, fie conștientizăm acest fapt sau nu”. „Este foarte important ca relațiile în societate și în școală să se bazeze pe principii democratice. De aceasta depinde nu doar buna dispoziție, dar și reușita noastră la învățătură”.

La orele de istorie și ale disciplinei “Noi și Legea” deseori discutăm despre principiile și valorile democratice. Crezînd că elevii au însușit caracteristicile unei societăți democratice, le-am solicitat să descrie în 10 propoziții o școală democratică. Majoritatea dintre ei însă au întocmit o listă a drepturilor și cerințelor față de profesori și părinți. Atunci la lecția următoare le-am propus un chestionar anonim din 15 întrebări.

Chestionarul dat l-am adresat și elevilor din clasele IX-XI de la Gimnaziul „I. Creangă” și Școala medie nr.1 din or. Călărași, în intenția de a afla dacă avem aceleași probleme cu colegii de la instituțiile respective. Dacă da, atunci să depistăm de comun cauzele și să remediem pe cît e posibil situația. Iată opiniile celor 233 de intervievați din instituțiile nominalizate (vezi tabelul din pagina următoare).

Observăm că o treime din elevii intervievați consideră școala lor ca fiind democratică, argumentînd prin: prezența și activitatea unui Consiliu liceal sau școlar, ai cărui membri au fost aleși în mod democratic; posibilitatea de a participa la diverse activități, concursuri, dezbateri atît în cadrul instituției cît și în afara acesteia; oportunitatea de a frecventa la dorință școala de pictură, școala de muzică, secțiile sportive, cercurile de dans;

	DA	NU	NU ȘTIU
1. Fiecare elev, profesor, părinte poate participa la luarea unor decizii în școală?	58	29	13
2. Fiecare elev, profesor sau părinte se poate adresa directorului școlii?	96	3,3	0,7
3. Între profesor și elev există o relație de încredere, respect și ajutor reciproc?	56	28	16
4. Poate participa oricine la activități extrașcolare: concursuri, cercuri pe interese, secții, cluburi etc.?	90,6	5,32	4,08
5. În sălile de clasă sînt condiții satisfăcătoare: lumină, căldură, mobilier adecvat etc.?	52,4	30,55	17,05
6. Oricine are acces liber la biblioteca școlii?	62,7	33,63	3,67
7. Elevii, profesorii și părinții sînt mulțumiți, în general, de condițiile din școală?	36	37,24	26,76
8. Credeți că școala dvs. este una democratică? De ce?	33,7	35,9	30,4

desfășurarea Zilei de autoconducere. Aproximativ tot atîția copii opinează că școala lor nu este democratică, motivînd că li se încalcă dreptul la sănătate prin lipsa unor cantine. Mulți liceeni remarcă numărul mare de elevi în sălile de clasă, prezența elevilor „favoriți”. Jumătate dintre respondenți consideră că nu au condiții satisfăcătoare, evidențiind mobilierul învechit, uneori necorespunzător vârstei, proasta încălzire în timpul iernii.

La întrebarea nr. 9 (Ce schimbări ar fi necesare în școala dvs.?), mai mult de 60% din elevi au menționat necesitatea înnoirii bibliotecilor, crearea unor săli de computere cu acces la Internet și a laboratoarelor pentru studierea mai aprofundată a fizicii, chimiei, biologiei etc.

Mai rezervat au răspuns copiii la întrebările nr. 10-15, ce vizează enumerarea măsurilor concrete, prin care ar putea contribui personal la îmbunătățirea situației din școală: ”să învăț bine”, ”să particip la diverse concursuri”, ”să am grijă de mobilier”, ”să organizez un concurs de proiecte, cele mai bune urmînd a fi discutate la consiliu” etc.

Majoritatea intervievaților sînt preocupați, în special, de examenele de capacitate, de absolvirea cu succes a școlii. Respectarea dreptului la învățătură este un lucru firesc în toate cele trei instituții, problema constituind-o libera exprimare a opiniei (mulți elevi remarcă că beneficiază de acest drept, dar ”pentru a nu-ți crea probleme, este mai bine să taci”).

Mai mult de 10% din elevi au recunoscut că nu-și cunosc drepturile.

Am analizat atent chestionarele și atunci cînd le-am anunțat elevilor rezultatele, am meditat împreună asupra problemelor abordate. Am căutat soluții ce ar facilita înțelegerea procesului de democratizare a școlii. Am accentuat că în afară de drepturi mai sînt și multe responsabilități, de care ei preferă să uite. În cl. a XII-a am aplicat tehnica Graffiti. Copiii au lucrat în echipe, fiecărui revenindu-i fie rolul de „elev”, fie cel de „părinte” sau de „profesor”, elaborînd propuneri concrete privind o veritabilă școală democratică.

Pentru a realiza mai ușor **obiectivul de referință**: a stimula elevii să cunoască drepturile și responsabilitățile individuale atît în mediul școlar cît și în societatea democratică, am parcurs cîțiva pași concreți:

1. Am format 3 grupuri eterogene (prin tragere la sorți), un reprezentant al grupului alegînd „rolul” inițial pentru echipa sa.
2. Prin vot deschis fiecare grup și-a ales un lider, care la momentul oportun urma să decidă pentru toți membrii grupului.
3. Participanții au formulat răspunsuri-idei (individual și în grup) la întrebarea notată pe „tabla de graffiti”.

Elevii	Profesorii	Părinții
au în școala democratică:	au în școala democratică:	au în școala democratică:
• drepturi	• drepturi	• drepturi
• responsabilități	• responsabilități	• responsabilități

4. După 3-4 min. “tabla de graffiti” a fost transmisă prin rotație grupului vecin care, fără a citi cele scrise de grupul precedent, și-a expus propriile idei referitor la drepturi și responsabilități.
5. Peste încă o rotație s-a ajuns la poziția inițială. S-au citit și s-au discutat toate răspunsurile. Timp de 5 min. membrii grupurilor și-au expus opiniile „pro” și „contra”, pledînd pentru trei drepturi și trei responsabilități mai importante.
6. Liderii grupurilor (timp de 5 min.) au discutat între ei și au selectat doar cîte două drepturi și responsabilități ale elevilor, profesorilor, părinților pe care le-au considerat mai importante.
7. Am inițiat o discuție despre ce a fost mai ușor de propus: drepturi sau responsabilități?
8. Liderii au adus la cunoștința tuturor deciziile luate de comun acord:

Elevii au dreptul la libera alegere a profesorilor și a disciplinelor de studiu, obligația de a învăța și a respecta regulile stipulate în statutul liceului.

Profesorii au dreptul de a alege manualele, de a se bucura de stima societății. Totodată, ei au obligația de a fi buni profesioniști, de a respecta opiniile și drepturile elevilor.

Părinții au dreptul de a se implica în activitățile liceului, de a refuza motivat anumite discipline

sau profesori. De asemenea, ei au obligația de a susține moral și material instituția.

9. Am scos în evidență asemănările și deosebirile între societatea și școala democratică. Am triumfat când copiii au înțeles *că democrația este un antipod al anarhiei și nu înseamnă realizarea dorințelor cu orice preț, ci respectarea legilor, ținând cont de nevoile și drepturile celor ce te înconjoară.*

La 22 noiembrie 2003, în Liceul „Mihail Sadoveanu” a avut loc seminarul „Democratizarea instituțiilor de învățământ” cu participarea profesorilor din comunele Bravicea, Sipoteni, Horodiște. În cadrul întrunirilor s-a produs un schimb de experiență și de sugestii. Majoritatea profesorilor consideră că școlii îi revine un rol important în formarea societății democratice, ea fiind oglinda, reflectarea societății în/și pentru care activează. Ne propunem să formăm tineri cetățeni în corespundere cu imperatiile timpului și ar fi incorect să le impunem niște valori „demodate”. Ar fi mai eficient, dacă am căuta împreună și am găsi sau *regăsi* veșnicile valori umane.

Când vorbim despre sistemul educațional democratic, avem în vedere „egalizarea șanselor de reușită școlară în condițiile unei instruirii calitative, managementul eficient al resurselor umane, informaționale, financiare, materiale la nivelul societății” (S. Cristea).

Democratizarea învățământului are două tendințe:

- **cantitativă**, când accesul în instituțiile de învățământ se egalizează, dar nu se presupune și calitatea lor (se legitimează obligativitatea învățământului primar, gimnazial al școlii de cultură generală);
- **calitativă**, care nu se reduce la treapta școlarizării generale obligatorii, ci se extinde asupra egalizării șanselor de reușită la toate nivelurile sistemului. Aici educația este o componentă a politicii economice și sociale. Se urmărește o instruire intensivă, care ar permite absolventului sau tânărului specialist să se adapteze ușor la noile condiții impuse de societatea în permanentă transformare.

Din discuțiile cu elevii, părinții și colegii mei, din practica de predare a disciplinelor “Noi și Legea” și istoria, din evaluarea chestionarelor am dedus că democratizarea procesului de educație și instruire depinde de câțiva factori și anume:

Societatea. Nu poți promova valorile democratice, dacă ele nu sînt acceptate de cetățeni. Ne frămîntă gândurile elevilor noștri: “oare nu-s arhaisme astăzi noțiunile de omenie, bunătate, sinceritate, onestitate...? În societatea noastră prosperă acei care uită de ele”. Dar am ferma convingere că în sufletele desțelenite sămînța bună va rodi prin fapte demne. Parafrazînd un filozof indian, aș spune că democrația este asemeni unei pietricele care poate schimba cursul rîului. Atunci cînd se vor aduna mai multe „pietricele” la un loc, ele vor forma un dig ce va schimba istoria umanității.

Guvernul. Ține de obligația demnitarilor de stat ca principiile democratice, consfințite de Constituție, să fie realizate în practică. Nu este suficient să inițiezi reforme; pentru a le promova sînt necesare surse financiare. Majoritatea instituțiilor de învățămînt duc lipsă de cabinete spațioase, de utilaj modern, de suporturi didactice etc. Soluționarea problemelor cu care se confruntă școala de azi reclamă colaborarea și cooperarea puterii publice centrale și a celei locale cu funcționarii inspectoratelor școlare, cu echipele manageriale din instituțiile de învățămînt.

Cadrele didactice au menirea, dar și marea responsabilitate de a contribui la formarea unor cetățeni activi, capabili să promoveze valorile general umane. Mulți pedagogi cu înalte calități profesionale sînt însă pensionari sau în prag de pensionare și nu înțeleg pe deplin procesul de democratizare: „...nu vedeți unde am ajuns? Și așa e prea multă libertate...”. Dar anume profesorii sînt acei care, prin faptele și comportamentul lor, trebuie să convingă elevii că valorile democratice există și urmează a fi respectate.

Asupra elevilor influențează în mod deosebit nu doar ceea ce le spunem despre valorile democratice, dar și comportamentul nostru, relațiile de ajutor, sprijin, respect, colegialitate, ce le stabilim cu administrația școlii și cu alți profesori.

Elevii sînt acei care așteaptă și sînt deschiși schimbărilor. Cum îi formăm astăzi, așa vor fi mîine. Avem posibilitatea să ne configurăm viitorul și ar fi păcat să ratăm această șansă.

Nu trebuie să ne fie indiferentă soarta copiilor noștri și am vrea ca generația în creștere să aibă posibilitatea de a-și alege instituția de învățămînt, profesorii, disciplinele de studiu, manualele etc., de a beneficia de o masă caldă la prînz, de condiții corespunzătoare (căldură, lumină, mobilier, sală de sport...), de a învăța în clase de maximum 20 de elevi (deoarece profesorul nu poate acorda în 45 de min. șanse egale tuturor celor 35 de copii), de a participa la diverse activități extrașcolare. Unde au dispărut casele de creație pentru copii și cercurile pe interese: aviamodelism, “Mîini dibace”, teatrul de păpuși, cercurile dramatice, corurile, ansamblurile vocale și instrumentale? Am vrea să se stabilească o relație de parteneriat elevi-părinți-profesori-administrația școlii-administrația locală, bazată pe sinceritate, încredere, compromis; nu doar să se mimeze comportamentul democratic, ci și să se promoveze consecvent principiile democrației: la școală, în familie, în societate.

O școală fundamentată pe libera exprimare a opiniilor de către elevi, părinți, profesori, ce asigură funcționarea tuturor principiilor democratice și promovează valorile general umane în învățămînt și societate reprezintă, după mine, o adevărată școală democratică.

Desigur, nu există răspunsuri de-a gata în ceea ce privește accelerarea procesului democratizării în învățămînt, important este să dorim cu toții acest lucru, să ne unim eforturile în căutarea soluțiilor optime.

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Centrul Educațional "PRO DIDACTICA"

Relația școală - comunitate. Extrapolări ale unor experiențe avansate

În contextul nostru, relația școală-comunitate a fost deficitară sub diferite aspecte. În același timp, s-au produs puține dezbateri publice și, respectiv, prea puține publicații la tema dată. În țările dezvoltate însă subiectul constituie o preocupare comună de zeci de ani.

De aproape un secol în SUA a apărut mișcarea *Educație pentru comunitate*, ce a încercat să țină piept dificultăților prin care trecea școala împreună cu întreaga societate. În Europa de Sud-Est conceptul este relativ nou, începând a fi folosit în anii 90 ai secolului trecut, cu aceeași conotație contextuală: *a depune efort pentru supraviețuire în condiții social-economice destul de dure*. Astfel, se conturează o arie semantică clară. Dezvoltarea comunității este un proces în care guvernul, instituțiile locale și diverse agenții colaborează în scopul unei misiuni, își pun țeluri comune pe care le ating împreună. Ei trebuie să fie pregătiți pentru distribuirea eficientă a resurselor umane și financiare, care vor îmbunătăți condițiile de viață ale oamenilor. Pentru atingerea succesului în dezvoltarea comunității "important este a ajunge la o atitudine pozitivă comună față de acest proces" (Csaba Lorinczi).

Misiunea de bază a școlii din Republica Moldova, la etapa actuală, constă în elaborarea conceptului și desfășurarea educației comunitare/educației în spiritul comunității/educației pentru comunitate. Această abordare de dezvoltare a comunității și a resurselor umane pune accent pe educația tuturor membrilor societății, fiind axată pe edificarea unui proces de învățare ce va dura pe parcursul vieții, atât din punct de vedere formal cât și neformal. Experții în domeniu susțin că respectiva orientare este decisivă, deoarece nivelul educațional, succesul unei societăți și al indivizilor săi sînt în corelație directă. Practicarea *educației pentru comunitate* duce la ameliorarea calității vieții pentru fiecare membru, în particular, și pentru comunitate, în general.

Educația pentru comunitate se organizează, formal și neformal, prin:

- a) implicarea cetățenilor și a consiliilor consultative ale cetățenilor;

- b) efortul și inițiativele personalului profesional de educație pentru comunitate;
- c) interacțiunile cu alți agenți și grupuri ale comunității.

Responsabilitatea pentru realizarea ca atare a educației pentru comunitate revine instituțiilor de învățămînt locale, deci ȘCOLII, avînd drept obiective principale următoarele:

- ✓ a contribui la construirea unei comunități cultivate, apte a-și soluționa problemele și a crea un mediu sănătos și viabil pentru toți membrii societății;
- ✓ a crea un mediu comunitar unde învățămîntul/educația pentru toți membrii reprezintă o valoare accesibilă, de lungă durată, percepută ca factor esențial în dezvoltarea comunității.

Aceste obiective au motivat elaborarea unei lucrări de pionierat pentru școlile din Republica Moldova – Cursul opțional „Educație pentru dezvoltarea comunității” (coord. V. Goraș-Postică, autori: Lia Scelifos, Nina Uzicov), care, sperăm, va fi pusă la dispoziția elevilor și profesorilor începînd cu anul viitor de studii.

În localitățile în care școala este un agent important și toți ceilalți agenți o acceptă drept lider se formează, ca rezultat al educației dintr-o astfel de perspectivă, o identitate mai pronunțată a comunității. Într-o societate, ca cea din Republica Moldova, marcată profund de două crize fundamentale: criza de identitate și criza de proprietate (VI. Pâslaru, 6), considerăm de importanță vitală conturarea identității comunitare, care ar suplini golul creat. Prin aceasta se poate asigura, în mod eficient, funcționarea serviciilor educaționale școlare, culturale pentru toți membrii, sporind continuu resursele umane, fizice și financiare ale comunității. De asemenea, s-ar institui un sistem educațional polivalent, care recunoaște fiecare membru al comunității ca discipol și ca resursă a acestui sistem.

Școlile ce realizează educația pentru comunitate devin cu adevărat școli ale comunității, școli care înțeleg filozofia și valoarea implicării comunității în optimizarea educației pentru copii, familie și societate în general. În acest sens, Paul Clarke (în cartea „Comunități de învățare: școli și sisteme”, p. 191) semnala importanța transformării școlii actuale dintr-o instituție ce, pur și simplu, școlarizează copiii, ținîndu-i un anumit timp între pereții ei, în *școli-comunități de învățare*, în care

există un cult și o cultură a învățării. Astfel, conchide autorul, când oamenii observă că propriile lor acțiuni au putere și propria lor voce este auzită în cadrul unui grup, când înțeleg că acțiunile lor schimbă ceva și că ei sînt, în cele din urmă, responsabili pentru aceste acțiuni, când construiesc comunități ca răspuns la diferite cerințe, când își asumă riscul de a recunoaște posibilitățile creatoare care apar, când, în mod colectiv, pun la îndoială și contestă sensuri și credințe, când se implică în procesul de decizie, când vorbesc despre viitor, când favorizează democrația și încurajează pluralismul, atunci școlile lor vor înțelege cum să facă față complexității: școlile vor deveni cu adevărat școli-comunități ale învățării”.

Așadar, educația pentru comunitate este o posibilitate pentru cetățeni, școli și instituțiile locale de a deveni parteneri activi în soluționarea problemelor învățămîntului și relațiilor comunitare. Acest proces mobilizează membrii comunității la identificarea, unificarea resurselor și necesităților locale, astfel încît să-i poată ajuta pe oameni să-și ridice nivelul de viață. Aplicarea principiilor educației comunitare transformă școala într-un adevărat centru cultural, în agent al schimbării, în “luptător” activ pentru implicarea locuitorilor în procesul de educație pe diferite căi. În școlile americane, ungare, daneze etc., unde educația pentru comunitate este dezvoltată, există un consiliu alcătuit din părinți, cadre didactice și reprezentanți ai diferitelor instituții, care promovează un schimb liber de idei, identifică permanent necesitățile stringente și participă la luarea deciziilor, ținînd cont de interesele locale.

Rolul școlii în viața comunității este determinat și de atitudinea părinților față de școală, față de învățător/profesor și de statutul acestuia în societate, în general, și în localitatea respectivă, în particular. Din nefericire, actualmente ne confruntăm cu o problemă cauzată de moștenirea unor principii ale vechiului regim, conform cărora statului îi reveneau obligațiunile de bază în întreținerea școlii, cetățeanul de rînd nesimțindu-se responsabil în mod direct de soarta instituției. În multe cazuri, părinții, nefiind implicați în viața școlii sau intervenind doar tangențial și aleatoriu, nu resimțeau consecințele nefaste ale educației exercitate pe o traiectorie bilaterală școală-elev. Această circumstanță nesănătoasă poate fi depășită prin implementarea principiilor educației pentru comunitate care promovează contrariul. Astfel, părinții, sprijiniți și favorizați de alți agenți comunitari, poartă responsabilitate plină pentru educația copilului, care nu mai poate fi lăsată doar pe seama școlii. De aceea, valorile promovate de familie, “temelia sigură clădită de părinți”, verticalitatea formată, la care să nu poată atenta condițiile nocive de natură socială, contează foarte mult. Colaborarea școală-părinți este extrem de importantă în edificarea membrilor comunității pe care școala este împuternicită să o realizeze. Acesta constituie argumentul forte în susție-

nera aserțiunii că școala urmează să se transforme într-o instituție/element de bază al localității, care “deservește” în mod plin și primordial comunitatea și “exploatează” resursele comunității în folosul elevului – subiect activ al procesului educațional, un adevărat promotor al noului și al calității.

Printre *caracteristicile fundamentale ale unei astfel de școli* menționăm:

- ✓ Curriculumul școlar, în baza căruia se desfășoară procesul educațional, este orientat, în mod conștient și programat, asupra nevoilor comunității.
- ✓ Școala antrenează și implică eficient părinții și alți membri ai comunității în activitatea ei.
- ✓ Instituția de învățare promovează o relație de conlucrare, în care părinții și alți reprezentanți sînt priviți drept colegi și parteneri în “marea afacere” – viața copiilor și a tuturor membrilor comunității.
- ✓ Membrii comunității ajută profesorii nu doar în activitățile extracurriculare, ci și în procesul de predare propriu-zis.
- ✓ Activitatea educațională, învățarea/instruirea continuă a persoanelor de orice vîrstă este stimulată și favorizată de personalul școlii.
- ✓ Personalul didactic și elevii sînt antrenați în diverse activități din comunitate, ca partener obligatoriu.
- ✓ Capacitățile școlii sînt adaptate la necesitățile comunității, fiind valorificate corespunzător.
- ✓ Colectivul pedagogic provoacă și stimulează elevii în studierea continuă a problemelor comunității.
- ✓ Scopul vital al personalului didactic și al elevilor constă în a educa sentimentul de comuniune, de mîndrie că aparții unei comunități (selecție și adaptare după W. Fred Totten și Frank J. Manley).

Pentru a explicita filozofia educației pentru comunitate, este important să se recunoască faptul că educația în școală nu este sinonimă cu simpla școlarizare și cuprinde o arie mult mai vastă decît instruirea tehnică sau pregătirea profesională. Educația reprezintă un proces ce durează toată viața și constituie parte integrantă a mediului în care trăim. Multe grupuri și persoane sînt implicate în activitatea școlii, însă fiecare comunitate, cu siguranță, dispune de multiple resurse educaționale nevalorificate. Educația reprezintă sursa cea mai de preț, iar antrenarea comunității în viața școlii este un drept inalienabil care, în ultimă instanță, se încununează cu sprijin și cu decizii mai bune pentru instituția de învățămînt. Educația trebuie să fie bazată pe necesitățile celor cărora le este destinată, soluționarea problemelor constituind cel mai important mijloc pentru a ține piept și a răspunde nevoilor individuale și comunitare. Eficientizarea unei comunități mai mici este cea mai bună cale pentru a spori eficiența unei comunități mai mari.

Atunci cînd caracteristicile de mai sus ale educației pentru comunitate se aplică reușit, *școlii îi revine statutul*

de lider în comunitate. În această ordine de idei, orice lider de succes urmează:

- să găsească cele mai bune idei de conlucrare comunitate-școală;
- să promoveze valorile care susțin implementarea cu succes a acestor idei;
- să exploateze potențialul de care dispune școala și toți ceilalți agenți comunitari;
- să ia decizii bine fundamentate etc. (apud Noel M. Tichy).

Pentru a se menține ca lider și a răspunde în mod adecvat cerințelor comunității, școala devine o organizație dinamică, interesată de dezvoltarea materială și moral-spirituală a comunității. O organizație care învață este o organizație cu perspective mari în activitate și un factor decisiv în evoluția comunității. Analizii în domeniu au determinat motivele pentru care școlile pot fi centre de dezvoltare a comunității. Le vom trece în revistă doar pe cele mai importante. Școli există aproape în toate localitățile și sînt recunoscute drept centre de cultură de majoritatea populației, de aceea ele trebuie folosite zi de zi. De asemenea, școlile reprezintă o mare resursă publică: atît din punct de vedere fizic (spațiu și echipament) cît și din punct de vedere uman. Prin comunicarea largă cu comunitatea, școala tradițională, cu un program fix și rigid de activitate, devine o instituție cu destinație multilaterală, deschisă pentru toate grupurile, pentru adunări și diverse programe. Comunitatea devine laborator de studiu și de creație pentru elevi și profesori. Curriculumul, la decizia școlii, ia amploare, dezvoltîndu-se continuu: se creează astfel posibilități mari pentru activități sociale și de agrement; anul școlar nu mai are 39-40 de săptămîni, ci 52, iar săptămîna de studiu este de 6 +; se inițiază proiecte de dezvoltare și perfecționare a comunității.

Funcțiile școlii-lider în comunitate sînt următoarele:

1. Face ca personalul și toate facilitățile sale să fie totdeauna accesibile pentru comunitate.
2. Adaptează imobilul și spațiul său la multiple moduri de utilizare.
3. Își perfecționează continuu curriculumul și activitățile educaționale prin studierea permanentă a necesităților de bază ale membrilor comunității.
4. Acordă o importanță mare serilor, după-amiezilor, zilelor de sîmbătă, programelor de vară.
5. Integrează, pe cît e posibil, programele educaționale, sociale, de odihnă și de sănătate pentru copii, tineri și adulți.
6. Utilizează pe deplin toate resursele accesibile, umane și materiale, în realizarea programelor sale.
7. Constituie o sursă de inițiativă, dirijează planificarea și realizarea proiectelor constructive pentru comunitate.
8. Promovează acțiunea și gîndirea democratică la toate etapele de activitate.

9. Își concepe activitățile în mod creativ și depinde mai puțin de formele tradiționale de educație.
10. Stimulează disponibilitatea și interesul personalului didactic pentru implicarea în activitățile cotidiene, ajutîndu-l să-și asume noi responsabilități.
11. Este o instituție socială, în sensul larg al cuvîntului, și se află cu adevărat în centrul vieții comunității.
12. Implică toate persoanele interesate în proiectarea mai eficientă a programelor sale de activitate.
13. Este preocupată în permanență de perfecționarea activității, recurgînd la toate resursele comunității.
14. Educă, în mod constant, sentimentul de unitate și solidaritate a comunității.
15. Inițiază programe de activitate pentru persoanele de toate vîrstele, interesele și confesiunile.
16. Își asumă, în măsura posibilităților, responsabilitatea pentru coordonarea instruirii și activității altor agenți din comunitate.
17. Contribuie la consolidarea încrederii de sine a oamenilor în soluționarea de comun a majorității problemelor localității respective (adaptat după W. F. Totten).

Toate funcțiile enumerate ar trebui, la modul ideal, să orienteze activitatea școlii ca lider în comunitate. În alte circumstanțe însă, cînd școala “împarte leadership-ul” cu alți agenți comunitari, funcțiile respective se vor diviza și ele.

În loc de concluzii ar fi de menționat că educația pentru comunitate, pe care trebuie să o realizeze școala, este o filozofie a educației, un sistem orientat spre dezvoltarea comunității. Ea oferă cetățenilor și altor agenți comunitari posibilitatea și șansa de a deveni parteneri activi în căutarea și găsirea soluțiilor la problemele de interes comun, de a munci împreună pentru “a-i ajuta pe oameni să se ajute ei înșiși” și prin aceasta să ridice calitatea vieții în comunitatea lor.

Or, “în prezent viețuim într-un mediu ce abundă în schimbare, unde există multiple inițiative politice, iar suprasolicitarea inovatoare poate să oprime școlile cu ușurință. Pentru a stăpîni o schimbare de asemenea magnitudine și complexitate, va trebui să adoptăm o strategie pe termen lung. Va trebui să ne concentrăm nu atît asupra implementării unor schimbări specifice și, de obicei, minore, cît asupra managementului schimbării în general, asupra creării unor structuri reale și flexibile de împuțernicire a persoanelor” (D. Hopkins ș.a., pag. 236).

Educația pentru comunitate, acceptată și inițiată, va constitui o schimbare importantă în viața școlii, fiind o provocare în vederea mobilizării unui ansamblu de resurse. Pentru a avea succes, schimbarea urmează a fi instituționalizată, transformînd astfel viața elevilor, profesorilor, părinților, tuturor agenților și membrilor comunității. Gîndind pozitiv această transformare, vom putea aborda în mod constructiv viața personală și rolul nostru în societate, vom învăța să ne conducem de reguli

stricte de disciplină și cooperare, să depășim propriile limite și numeroase obstacole.

Într-o lume tot mai complexă, copiii au nevoie să fie pregătiți cât mai bine de către părinți în colaborare cu școala și cu întreaga comunitate; să fie disciplinați în mod echilibrat, astfel încât să tindă a deveni adulți cu simțul răspunderii pentru viața lor, a familiei lor și a comunității în care trăiesc.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Clarke, P., *Comunități de învățare: școli și sisteme*, Centrul Educațional PRO DIDACTICA, Editura Arc, Chișinău, 2002.
2. *Community Education Project in Central and Eastern Europe*, Prepared by Csaba Lorinczi. Open Society Institute, 1997-1998, Mapă tematică CEPD.
3. Goraș-Postică, V., *Învățarea ca dimensiune de existență a unei organizații*, "Didactica Pro...", nr. 6, 2002.
4. Hopkins, D.; Ainscow, M.; West, M., *Perfecționarea școlii într-o eră a schimbării*, Editura Prut Internațional, Chișinău, 1998.
5. Marchiș, M.; Petean, F., *Managementul strategic al resurselor umane – o perspectivă românească*, Centrul de Dezvoltare Managerială, Cluj-Napoca, 2000.
6. Pâslaru, VI., *Principiul pozitiv al educației*, Editura Civitas, Chișinău, 2002.
7. Programa analitică a cursului opțional *Educație pentru dezvoltarea comunității*, elaborată de Centrul Educațional PRO DIDACTICA cu sprijinul financiar al Fondului de Investiții Sociale din Moldova în colaborare cu Centrul Național de Asistență și Informare a ONG *Contact*, Chișinău, 2003.
8. Tichy Noel în colaborare cu Cohen Eli, *Liderul sau arta de a conduce*, Editura Teora, București, 2000.
9. Totten W. Fred; Manley J. Frank, *Community education series, 101: The Community Education Concept and Nature and Function of the Community School*.

**Centrul Educațional PRO DIDACTICA
ANUNȚURI PROIECTE 2004**

În atenția profesorilor școlari și universitari, a cercetătorilor științifici și a altor actanți educaționali

Anunțăm înscrierea la **Conferințele Pro Didactica** pentru anul 2004 cu genericul "Educația: QUO VADIS?" din cadrul proiectului „Comunități de învățare – 2004”, sprijinit de Fundația SOROS-Moldova.

Obiectiv general:

- Sprijinirea reformei din învățământul preuniversitar și universitar prin cercetarea, mediatizarea și dezbateră problemelor de politică educațională

Tematica:

- Optimizarea calității educației prin promovarea rețelelor de colaborare între instituțiile de învățământ, **aprilie**
- Problema dezvoltării psihosociale a copiilor în familiile dezintegrate din Republica Moldova, **octombrie**

Condiții de înscriere:

- anunțarea participării și a subiectului comunicării pînă la **15 martie** – pentru prima conferință și pînă la **1 septembrie** – pentru a doua conferință;
- prezentarea rezumatului comunicării pe o pagină (A4 culeasă la calculator, mărimea caracterelor 12) pînă la **25 martie** – pentru prima conferință și pînă la **15 septembrie** – pentru a doua conferință;
- conținutul cercetării să fie axat pe o investigație recentă a situației de fapt la subiectul respectiv.

Lucrările Conferinței vor fi publicate în broșuri separate, în calitate de suplimente ale revistei „Didactica Pro...”.

Adresa Centrului: str. Armenească 13, Chișinău
Telefoane pentru relații: 541994; 542556.
Persoane de contact:

Coordonator Program: dr. *Viorica GORAȘ-POSTICĂ* Asistent: *Rima BEZEDE*

Anunțăm constituirea grupurilor de experți pentru participare, pe parcursul anului 2004, în proiecte de cercetare, care vor anticipa **Conferințele Pro Didactica** „Educația: QUO VADIS?” și mesele rotunde „Pro Diversitate”.

Grupul de experți va fi antrenat în următoarele activități:

- cercetarea situației de fapt în domeniul respectiv;
- mediatizarea și dezbateră problemelor anunțate;
- valorificarea rezultatelor cercetării în studii tematice (care vor fi publicate separat sau în culegeri) și în elaborarea programelor de instruire pentru profesori și elevi.

Tematica pentru cercetări și elaborări:

Programul „Comunități de învățare – 2004”, sprijinit de Fundația SOROS-Moldova:

- Optimizarea calității educației prin promovarea rețelelor de colaborare între instituțiile de învățământ
- Problema dezvoltării psihosociale a copiilor în familiile dezintegrate din Republica Moldova

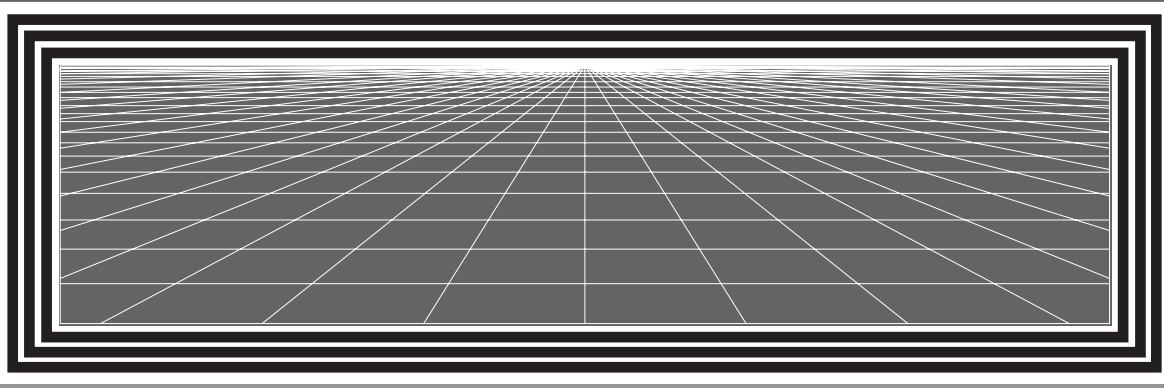
Programul „Toleranță și integrare socială. Informare și formare”, sprijinit de Fundația SOROS-Moldova

- Masa rotundă „Educație pentru toleranță”

Doritorii vor prezenta pînă la **20 martie** următoarele acte:

- Curriculum Vitae;
- scrisoare de intenție/motivație, care se va axa inclusiv pe expunerea actualității și a importanței cercetării la subiectul ales.

Cunoașterea calculatorului și experiența de cercetare vor constitui avantaje pentru candidați.

DOCENDO DISCIMUS

Iulia IORDĂCHESCU

Liceul "Nicolae Milescu-Spătarul", mun. Chișinău

Predarea biografiei și activității scriitorului în școala alolingvă

Problema dezvoltării competențelor de comunicare ale elevilor alolingvi este una dintre cele mai importante în procesul de predare-învățare a limbii și literaturii române, or, obiectivul major al disciplinei date constă în formarea abilităților de stăpânire a limbii, care ar permite absolvenților să-și continue studiile în vederea integrării lor socio-profesionale ulterioare.

La realizarea respectivului obiectiv contribuie și lecțiile de prezentare-însușire a vieții și activității scriitorilor, a căror creație va fi înțeleasă mai profund, dacă elevii vor cunoaște unele date particulare despre aceștia sau condițiile specifice în care a fost creată opera.

Mai mulți cercetători în domeniu și-au expus părerea despre conținutul și modalitatea de organizare a lecției de predare a biografiei și activității literare a unui scriitor. Studiind diferite opinii (care de cele mai multe ori se completează una pe alta) asupra subiectului în discuție, propunem punctul de vedere al câtorva cercetători.

V. Goia și I. Drăgotiu consideră că, la construirea lecției de predare a reperelor biografice ale scriitorului, profesorul trebuie să renunțe la amănuntele nesemnificative, la elementul pitoresc, acordând atenție aspectelor esențiale din biografia spirituală. Astfel, elevii vor participa la nararea unei vieți și la închegarea portretului unui scriitor. Aceste activități sînt deosebit de utile, deoarece elevii vor obține experiența de a povesti și despre orice altă persoană întâlnită în viața cotidiană.

Pentru organizarea lecției de biografie, profesorul poate utiliza filme/diafilme didactice sau documentare.

Structura unei astfel de lecții, în opinia cercetătorilor nominalizați mai sus, poate fi următoarea:

- aprecieri privind însemnătatea vieții scriitorului;
- prezentarea filmului/diafilmului sau a documentelor (albume, scrisori, mărturisiri etc.) paralel cu explicațiile, comentariile profesorului și întrebările elevilor;
- sintetizarea datelor, elaborarea *schemei biografice*, desprinderea unei semnificații, indicarea creațiilor pe care elevii trebuie să le citească;
- activități complementare: citirea unor fragmente din autobiografia scriitorului (de exemplu, "Amintiri din copilărie" de I. Creangă).

Metodele folosite la lecțiile de predare a reperelor biografice sînt expunerea, demonstrarea, comentariul documentelor prezentate etc. Menționăm faptul că lecții speciale de predare-învățare a biografiei se organizează numai în cazul marilor scriitori, pentru majoritatea celorlalți – ore care îmbină prezentarea datelor biografice cu universul creației autorilor respectivi.

C. G. Chiosa face o analiză detaliată a lecției de predare a vieții și activității unui scriitor, examinînd o gamă de întrebări și propunînd sugestii referitoare la modul de organizare a acesteia. Lecțiile de prezentare a vieții și activității unui scriitor se pot desfășura în una sau două ore, după locul pe care programa îl acordă scriitorului respectiv, în funcție de importanța lui în istoria literaturii noastre. Studiul biografiei trebuie să-i pregătească pe elevi pentru înțelegerea operei, deci

accentul în predare trebuie să cadă pe acele aspecte de ordin social și literar care explică nu numai temele abordate și maniera artistică a scriitorului, dar și formația sa ideologică, atitudinea față de problemele sociale și culturale ale epocii sale. De pildă, la predarea biografiei lui V. Alecsandri, în afară de menționarea faptului că scriitorul este prezent în contemporaneitate cu fiecare creație a sa, mai trebuie lămurită atitudinea sa progresistă față de diferite evenimente culturale și politice.

Predarea biografiei scriitorului are nu numai scopul informării elevilor, al transmiterii de cunoștințe, ci implică bogate posibilități educative. Vorbind despre viața și activitatea unui scriitor, profesorul va evidenția concepția lui despre lume, idealurile sociale, atitudinea față de patrie și popor. Elevii trebuie să găsească în faptele scriitorului exemple de patriotism, de muncă neobosită, de atitudine demnă de urmat, iar structurile gramaticale să fie utile pentru a le aplica în situații noi de comunicare.

Lecțiile-biografii urmăresc, în mare măsură, orientarea elevilor în stabilirea locului pe care scriitorul respectiv îl ocupă în istoria literaturii române, subliniind ce a adus nou în dezvoltarea literaturii și, implicit, în dezvoltarea vieții social-culturale a țării noastre.

Este bine ca predarea biografiei unui scriitor să fie însoțită de un plan sau de o schemă, care să marcheze etapele cele mai importante ale vieții și creației scriitorului, evenimentele social-politice și literare ce au influențat activitatea sa, precum și data apariției și titlul celor mai importante opere.

În viziunea cercetătoarei C. G. Chiosa planul biografiei unui scriitor se poate realiza cu următoarele rubrici:

- ✓ etapele vieții scriitorului:
 - data nașterii
 - copilăria
 - mediul familial
 - studiile
 - influențe ale altor scriitori
 - debutul literar
 - anii de maturitate artistică
 - ultimii ani de viață
- ✓ operele scriitorului
- ✓ critica și istoria literară care s-a ocupat de creația scriitorului.

Alte biografii pot fi prezentate sub forma unor evocări calde, emoționante, mai ales dacă profesorul are la îndemână materiale bibliografice adecvate. Așa se poate proceda la predarea biografiei lui I. Creangă, M. Eminescu, M. Sadoveanu ș.a., unde fie că opera scriitorului oferă materialul necesar, fie că există evocări făcute de scriitori, de critici și istorici literari cu prilejul unor aniversări.

Lecțiile despre viața și activitatea unui scriitor pot îmbrăca o formă de expunere convingătoare, emoțională. Prezentarea activității scriitorului, a relațiilor lui

cu diverse medii sociale și artistice, a frământărilor cetățeanului și artistului, ceea ce va duce la dezvoltarea personalității acestuia, trebuie să aibă un caracter autentic, viu, convingător. În acest scop, profesorul poate folosi diverse materiale, dintre care, în primul rând, citate din opera scriitorului, din memoriile lui sau ale contemporanilor, din studiile asupra epocii și creației scriitorului.

De o mare forță evocatoare sînt portretele caracterologice prezentate fie în cursul expunerii biografiei, fie ca o concluzie a acesteia. Atunci cînd ele sînt opera unui mare scriitor (evocarea lui M. Eminescu de către I. L. Caragiale) rămîn profund întipărite în mintea elevilor, fixînd trăsăturile omului și artistului. Acest material, adunat în fișe (cu titlul lucrării, autorul, ediția și pagina), poate fi folosit an de an, evident, îmbogățit.

Scurta prelegere a profesorului despre viața și activitatea literară a scriitorului va conține momente surprinzătoare, revelatorii, menite să-i sporească elevului potențialul cognitiv-afectiv. Cuvintele noi, necunoscute, ce pot fi întîlnite în textul nonliterar (afară de cele semantizate), se explică în timpul citirii ori prelegerii.

Se mai poate demonstra material ilustrativ constînd din ediții de opere, ilustrații la operele respective, fotocopii după reviste, pagini de manuscris, afișe teatrale etc. Materialul didactic trebuie selectat în funcție de obiectivele ce stau la baza conceperii unui proiect de lecție și discutat cu elevii, aceștia fiind astfel puși în situația să-l analizeze cu atenție, să tragă din el anumite învățăminte, concluzii.

În funcție de nivelul clasei, de activitatea scriitorului, chiar și de posibilitățile pe care le oferă unele localități, profesorul va alege materialul adecvat pentru lecțiile de prezentare a biografiei, va organiza lecția la un muzeu, la o casă memorială etc.

Materialul didactic va fi folosit pe parcursul expunerii, dacă este de proporții și-l poate vedea întreaga clasă, dacă se află în manual, fiind la îndemîna tuturor elevilor, sau dacă poate fi proiectat (diafilm, fotografii etc.). În cazul cînd profesorul aduce material didactic într-un singur exemplar: fotografii, o ediție ilustrată, ediții rare etc., elevii vor lua cunoștință de ele la sfîrșitul orei, profesorul avînd grijă să anunțe ce reprezintă și ce însemnătate/rol are fiecare material în parte.

Lecțiile de prezentare a vieții și activității unui scriitor sînt familiare elevilor în ultimele clase ale școlii generale și în clasele de liceu. Metodologic, există multe asemănări între ele. Deosebirea ține doar de volumul de informații – care este mai amplu în clasele liceale.

O componentă importantă a lecției de prezentare a vieții și activității scriitorului o reprezintă **tabelele, schemele** care, în viziunea cercetătorului I. D. Lăudat, pot avea următoarele rubrici:

Etapele vieții scriitorului	Evenimentele social-politice cu care a fost contemporan	Denumiri de lucrări ale scriitorului	Volumele scrise sub influența evenimentelor social-politice	Monografii sau studii critice despre scriitor
...

Ultimele două rubrici constituie sursa din care profesorul stabilește tematica lucrărilor scriitorului.

După cum am menționat anterior, lecția de prezentare a biografiei scriitorului, urmărind și efecte educative, trebuie să fie însoțită de un bogat material didactic, pornind de la portretul scriitorului, cele mai bune ediții, monografii și studii critice, pînă la caseta audio care să ne aducă aminte de vocea scriitorului, atunci cînd este posibil.

Lecția introductivă (de biografie) va avea un conținut mai bogat în clasele liceale. În clasele X-XII, în care materia este prezentată cronologic, tematic sau conform curentelor literare, programa prevede lecții de biografie, numite și introductive, ce fac parte din tipul lecțiilor de comunicare a cunoștințelor.

Scopul unei lecții introductive este de a contura viu personalitatea artistică a unui scriitor proiectată pe fundalul epocii în care a trăit și a creat. Această sarcină dificilă cere profesorului o pregătire serioasă, deoarece lecția introductivă improvizată se poate solda cu un eșec. La lecții profesorul expune, urmărind nu numai comunicarea de cunoștințe, dar și selectarea datelor necesare înțelegerii operei, precum și stimularea emoțiilor pozitive la elevi. De aceea, pregătindu-se pentru o astfel de lecție, profesorul trebuie:

- să aleagă din materialul bibliografic numai acele elemente, care servesc la înțelegerea concepției despre viață a scriitorului și la o percepere mai clară a operei studiate;
- să găsească materialul adecvat și apt să intereseze elevii, motivîndu-i pentru studierea limbii în general;
- să folosească cele mai semnificative și emoționante citate, fie din opera scriitorului studiat, fie din cea a scriitorilor sau criticilor literari;
- să concretizeze **reprezentările grafice** pe care le va folosi (**scheme** sau **diagrame, simboluri**), necesare sistematizării materialului studiat.

În opinia aceluiași cercetător, în practica școlară se poate folosi un tabel cu doar 3 rubrici:

- ✓ etapele vieții scriitorului
- ✓ operele reprezentative
- ✓ indicarea surselor din care profesorul extrage citate.

Pentru a eficientiza lecțiile introductive (biografia unui scriitor), este bine să se renunțe uneori la verificarea temei de acasă și să se acorde 45 de min. predării, ultimele 5 min. fiind folosite pentru fixarea cunoștințelor, aplicarea competențelor formate.

În opinia cercetătorului Vl. Pâslaru, datele biografice pot fi prezentate în mod diferit: sub formă de informații scurte despre cele mai importante momente ale vieții și

activității scriitorului, de microportret literar sau microeseu despre creația scriitorului. Este bine să se respecte câteva condiții obligatorii: conținutul informativ interesant, caracterul emoțional-afectiv al expunerii, accesibilitatea lexicală și a stilului. Datele biografice vor conține informații și teze despre locul creației scriitorului în contextul procesului literar național și universal, despre legătura creației sale cu folclorul, muzica, arta plastică și alte genuri de artă.

La prezentarea vieții și activității scriitorilor, cercetătorul A. Bantaș propune modelul „PÎLNIE”, care constă din următoarele **repere**:

INFORMAȚIE DE FOARTE MARE
GENERALITATE
INFORMAȚII GENERALE
AMĂNUNTE
Exemple
Exerciții
(Comentarii)

„CLEPSIDRA” este un alt model de **prezentare structurată** a vieții și activității scriitorilor, superior prin conținut (propus de A. Bantaș), deoarece permite extinderea asupra altor lucrări ale aceluiași autor, altor autori, altor literaturi:

INFORMAȚIE DE FOARTE MARE
GENERALITATE
INFORMAȚII GENERALE
DATE SUPLIMENTARE
AMĂNUNTE
Exemple
Exerciții
(Comentarii)
ANALIZĂ
EXTINDERE
(la alte opere etc.)
EXTRAPOLARE

(la alți autori, alte curente, alte literaturi, alte arte)

Aceste două modele de prezentare a vieții și activității scriitorilor, în bază de repere, sînt binevenite și la orele de literatură română în clasele liceale din școlile alolingve.

Îndemnînd liceenii și studenții să prezinte inteligent și succint biografiile scriitorilor, A. Bantaș le propune să caracterizeze activitatea autorilor prin:

- I. ETICHETE /INTRODUCERI GENERALE (30-40 de cuvinte).
- II. CADRUL/FUNDALUL ISTORIC, SOCIAL ȘI BIOGRAFIC:
 1. Perioada de viață.

2. Fundalul/cadrul istoric (condiții social-politice, evenimente literare și artistice etc.).
3. Fundalul biografic (obârșie, familie, cadru geografic, studii, prietenii literare, asocieri politice sau literare, implicarea în evenimentele social-politice, călătorii etc.).
4. Perioada activității literare.
5. Curent(e) de care a fost legat autorul.

III. ACTIVITATE LITERARĂ:

1. Genuri practicate – a) predominante; b) minore.
2. Specii practicate – a) predilecte/favorite; b) secundare.

IV. OPERE PRINCIPALE (eventual din diferite genuri).

V. APRECIERI GENERALE ȘI EXTRAPOLĂRI:

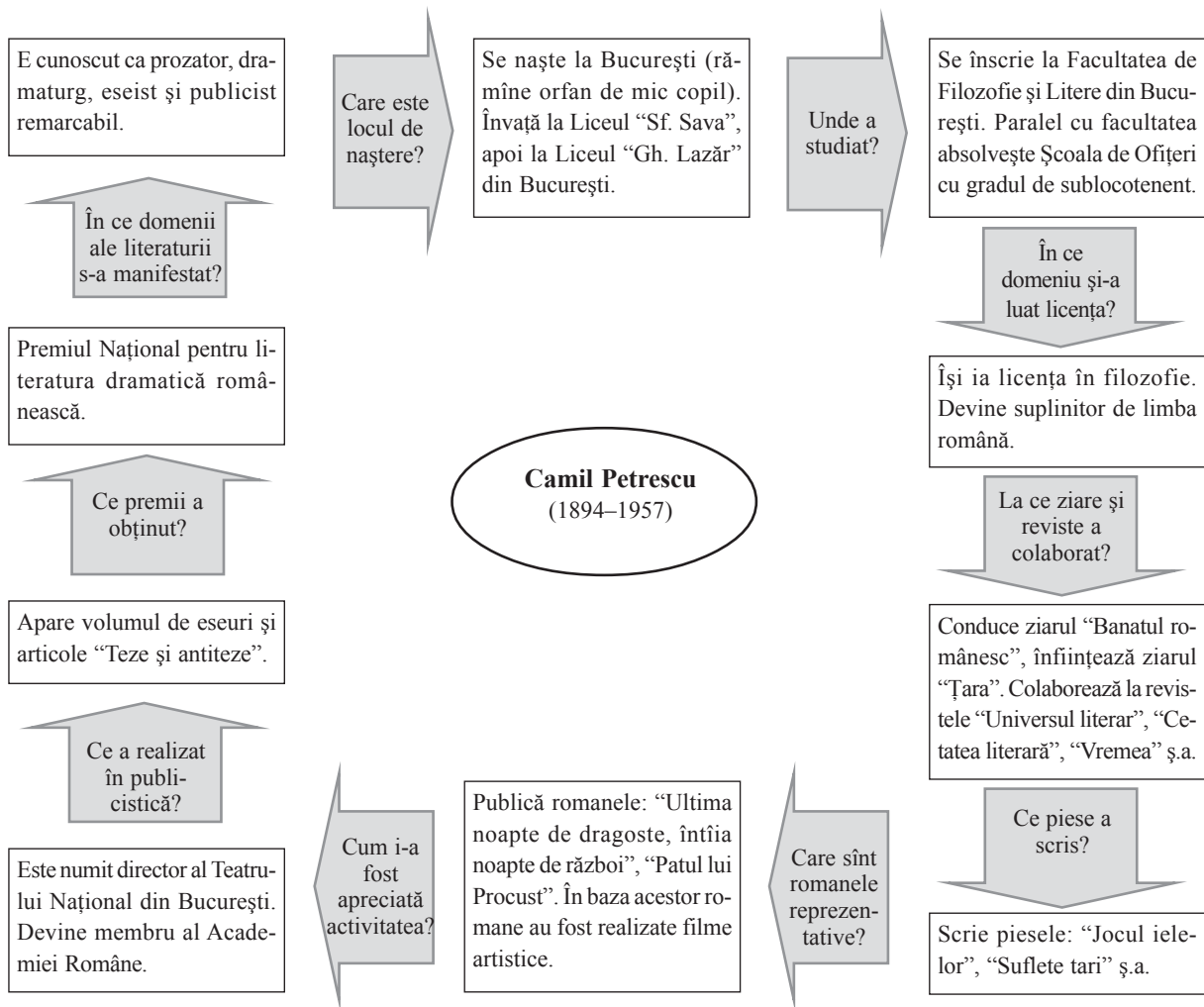
1. Însemnătatea și influența autorului (în vremea lui, în vremurile noastre); popularitate (în epocă și astăzi – în România și în lume).
2. Opinii relevante ale criticilor și istoricilor literari.
3. IMPRESII, OPINII, SENTIMENTE PERSONALE.

Printre tehnicile de lucru cu textul nonliterar ce asigură rezonanțe cu urme adânci în conștiința elevilor sînt și: comentariul profesorului cu privire la biografia scriitorului; lecturi expresive ale operei; memoriile ce evocă chipul artistului-cetățean; recitarea unor poezii închinat scriitorului; comunicările elevilor despre anumite secvențe ale vieții și activității autorului, folosind corespondența, pagini de jurnal intim, pasaje din opere, mărturisirile contemporanilor, studii și monografii etc.

Majoritatea specialiștilor în domeniu sînt de părere că este binevenită **reprezentarea grafică (scheme-reper)**, **prezentarea structurată, în bază de repere** a materiei de studiu, pentru ca informația esențială să poată fi ușor memorizată de către elevi.

Sușinim și noi această idee, avînd certitudinea celor expuse și prin aplicarea în practică a schemelor-reper, lucru ce a favorizat memorarea informației principale, expunerea ei în cadrul orelor, activismul sporit al elevilor și, nu în ultimă instanță, dezvoltarea competențelor de comunicare ale elevilor la orele de literatura română în școala alolingvă.

În continuare propunem cîteva scheme-reper, pe care le-am utilizat în cadrul orelor de literatura română în clasa a XII-a.

A debutat ca publicist la 18 ani, în ziarul "Basarabia". Prima creație originală este schița "Toamna". **5**

S-a manifestat ca publicist și traducător, prozator și folclorist, dar principala sa vocație a fost cea de poet. **4**

În perioada studiilor face multe lecturi: Eminescu, Alecsandri, Negruzzi, Caragiale, Pușkin, Tolstoi ș.a. **3**

Este înscris la Școala Teologică din Chișinău, ulterior la Seminarul Teologic. **2**

S-a născut în s. Căinari, în familia preotului Mihail Mateevici. **1**

Poseda limbile: greacă, latină, franceză, slavonă, rusă și germană. A absolvit Academia Teologică din Kiev. A predat greaca și latina la Seminarul Teologic din Chișinău. **6**

Alexei Mateevici (1888–1917)

"Și totuși limba voastră prin timp a străbătut;
E dulce cum e mierea și-mi place s-o ascult.
Prin ce miracol însă și cum a biruit
Aieva limba voastră, pe drept rămâi uimit!
Din sacrul grai al gîntei Italiei n-au păstrat –
Nici Spania, nici Galii din cît le-a fost lăsat..."

*Zlatna sau despre Cumpăna dorului
(fragment) de Martin Opitz*

Dintre primele poezii pot fi remarcate: "Cîntecul zorilor", "Țăranii", "Țara", "Eu cînt". **7**

În 1915 este înrolat ca preot militar și ajunge pe frontul de la Mărășești. **8**

Culmea creației sale este poezia "Limba noastră", pe care a declamat-o în fața pedagogilor de limba română din Basarabia. **9**

Înaripat de succesul poeziei "Limba noastră", în mai puțin de 3 săptămîni, a scris zeci de versuri originale. **10**

"Alexei Mateevici ar fi fost un mare poet dacă nu murea", afirma G. Călinescu. **11**

Din 1992 scrie piese de teatru în franceză, care au fost montate în mari teatre din Europa: la Paris, Stocholm, Cracovia, Milano, Istanbul, Londra, Copenhaga, Bonn. "La Chișinău mi s-au montat patru piese, m-am bătut să fiu jucat și aici". **7**

În Franța a publicat peste 15 piese. În România au fost montate peste 30 de piese ale autorului. Devine unul dintre autorii cei mai jucați la Festivalul de Teatru de la Avignon. Printre învățătorii săi în ale dramaturgiei se numără și Caragiale, Cehov, Urmuz, Lovinescu, Ionesco, Beckett... **8**

Piese de teatru: "Angajare de clovn", "Negustorul de timp", "Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintali", "Caii la fereastră", "Ultimul Godot", "Cum aş putea fi o pasăre", "Scrisori către arbori și zăpezi" etc. Unele piese au fost traduse în limbile maghiară, poloneză, bulgară, engleză. **9**

S-a învrednicit de premii acordate de: Uniunea Scriitorilor din România, Academia Română, Ministerul Culturii din România, Societatea Autorilor și Compozitorilor Dramatici din Franța, Festivalul de Teatru de la Avignon - OFF. **10**

În 1987 pleacă la Paris ca turist și cere azil politic în Franța. Lucrează la BBC Londra timp de un an, apoi începe studiile de doctorat în Franța. Obține cetățenia franceză, dar o părăsește și pe cea română. **5**

Publică volumele de poezii: "La noapte va ninge" (1980), "Orașul cu un singur locuitor" (1982), "Înțeleptul la ora de ceai" (1984), "Poeme ulterioare" (2001). **3**

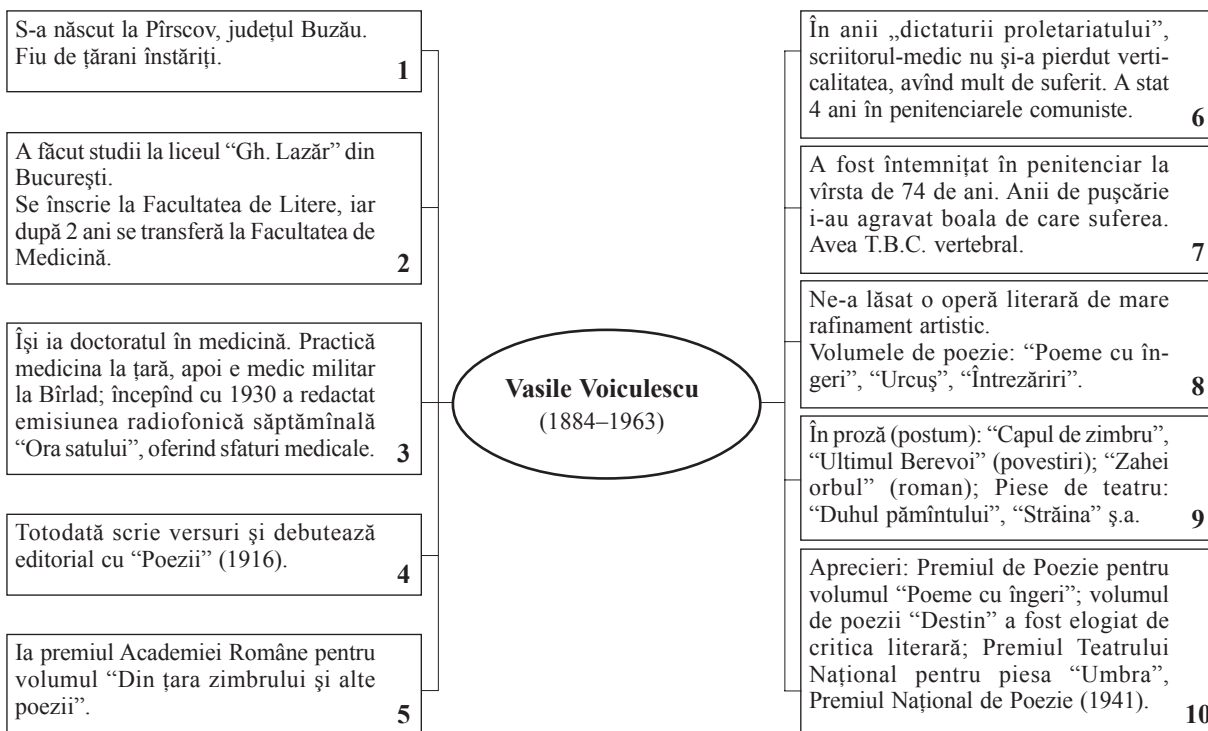
S-a născut la Rădăuți, Bucovina. Aici își petrece copilăria. Tatăl era contabil, iar mama învățătoare. Din copilărie i-a rămas o amintire de neuitat: spectacolul unui circ, care i-a trezit gustul pentru reprezentarea teatrală. **1**

Matei Vișniec (n. 29.01.1956)

După 1989 devine autorul cel mai jucat în România. La Timișoara se organizează Festivalul *Matei Vișniec* cu zece din piesele sale. Este specificat și în manualele școlare. **6**

Între 1977-1987 scrie vreo zece piese în două și trei acte, vreo douăzeci de piese scurte și astfel atrage atenția ca tînăr dramaturg. Crede sincer în rolul rezistenței culturale. **4**

Locuiește la București, unde urmează studiile de filozofie și istorie. A fondat "Cenaclul de Luni". A debutat cu poezie în revista "Lucafărul". **2**

REPERE BIBLIOGRAFICE:

- Alexandrescu, E.; Gavrilă, D., *Literatura română în analize și sinteze*, Asociația Obștească PRINCEPS, Chișinău, 2001.
- Bantaș A. ș.a., *Engleza pentru admitere*, Editura Teora, București, 1996.
- Bontaș, I., *Pedagogie*, Editura ALL, București, 1996.
- Chiosa, C., *Metodica predării limbii și literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1964.
- Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*, Grupul editorial Litera, Chișinău – București, 2000.
- Cucoș, C., *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Curriculum Național*, Programe pentru învățămîntul liceal, Limbă și comunicare, Editura Cartier, Chișinău, 1999.
- Enciclopedie școlară*, coordonator I. C. Tănase, Editura Cartea Școlii 2000, București, 1998.
- Ghoia, V. ș.a., *Metodica predării limbii și literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- Lăudat, I., *Metodica predării limbii și literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973.
- Literatura română, Dicționar-antologie de istorie și teorie literară*. Autorul proiectului și coordonator – Iurie Colesnic, Editura Museum, Chișinău, 2001.
- Pâslaru, Vl., *Educația literar-artistică a elevilor*, Editura Lumina, Chișinău, 1997.

INTERNATIONAL
Reading Association

Rubrică realizată cu sprijinul Asociației Internaționale pentru Lectură

DEZVOLTAREA GÎNDIRII CRITICE

Ludmila URSU

Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"

Diagrama Venn – noțiune matematică

Dacă reprezentăm grafic mulțimile prin linii curbe închise, imaginându-ne elementele mulțimilor drept puncte aflate în interiorul acestor linii (punctele pot fi omise pe desen), obținem o modalitate de redare a mulțimilor și a relațiilor dintre ele numită *Diagrama Venn*.

Tabelul alăturat etalează tipurile Diagramei Venn în funcție de relațiile dintre mulțimile A și B .

Galina CHIRILOV

Liceul "Liviu Deleanu", mun. Chișinău

Diagrama Venn. La intersecția matematicii cu didactica

Nr. crt.	Diagrama Venn	Relația dintre mulțimile A și B
1.		Mulțimile A și B sînt disjuncte (intersecția lor este o mulțime vidă): $A \cap B = \emptyset$.
2.		Mulțimile A și B sînt egale: $A = B$.
3.		Mulțimile A și B se intersectează (intersecția lor este o mulțime nevidă): $A \cap B = C, C \neq \emptyset$.
4.		Mulțimea B este submulțimea mulțimii A : $B \subset A$. Mulțimea A este submulțimea mulțimii B : $A \subset B$.

Diagrama Venn – tehnică de instruire

Lucrul cu Diagrama Venn facilitează înțelegerea relațiilor dintre două (sau mai multe) noțiuni, permite ierarhizarea unor termeni sub raportul gen-specie, evidențiază ideile contrastante și cele comune într-o problemă, constituind un suport iconic valoros pentru perceperea noțiunilor și ideilor abstracte.

Exersarea sarcinilor ce implică Diagrama Venn facilitează:

- concentrarea atenției subiectului;
- eficientizarea rezolvării de probleme;
- formarea spiritului de analiză sistematică;
- generalizarea soluției găsite;
- transferarea soluției la o altă problemă înrudită.

Asemenea sarcini antrenează într-un grad foarte înalt procesele cognitive. *Procesele senzoriale* intră în acțiune o dată cu *perceperea selectivă* a diagramei, prin care se fixează vizual și mintal elementele unei probleme și relațiile dintre ele.

Diagrama Venn reprezintă un procedeu euristic propriu-zis, sugerînd direcții posibile de rezolvare, orientînd cunoștințele și dirijînd căutările. Sprijinul pe imagine, mai ales pînă la vîrsta de 16 ani, este o necesitate impetuoasă a gîndirii. "Imagina devine un simbol pentru subiect, a cărui percepție sau reprezentare îi permite să evoce operațiile de rezolvare a problemei" (1).

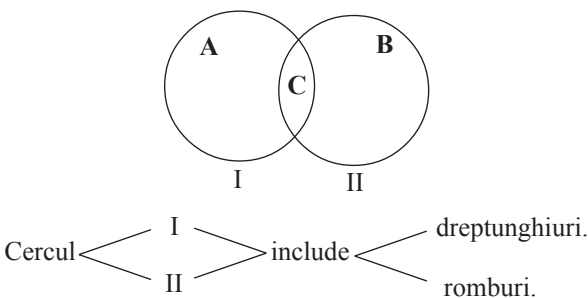
Memoria se implică în reactualizarea promptă și oportună a definițiilor și proprietăților noțiunilor comportate în problemă. Memoria influențează rapiditatea găsirii informației necesare pentru rezolvarea acesteia.

În cadrul soluționării problemelor ilustrate prin Diagrama Venn alternează *convergența gîndirii* (capacitatea de acțiune prin toate strategiile unidimensionale) cu *divergența* (capacitatea de acțiune în mai multe sensuri spre a găsi răspunsul căutat).

Toate procesele psihice antrenate, stimulate de un limbaj corect, de o atenție dezvoltată și de experiența anterioară a rezolvitorului, determină formarea capacităților intelectuale specifice disciplinei.

Propunem în continuare cîteva exemple de sarcini didactice la lecțiile de matematică în ciclurile primar, gimnazial și liceal, în care utilizăm Diagrama Venn.

Exemplul 1. Elemente de geometrie (cl. a IV-a)

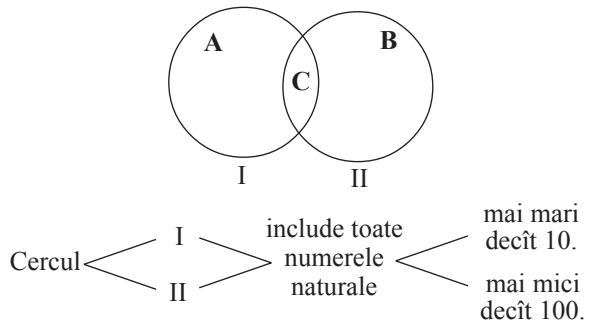
Scrie pe fiecare linie rezervată litera corespunzătoare domeniului în care trebuie plasată figura:

_____;

_____;

_____.

Exemplu 2. Compararea și ordonarea numerelor naturale (cl. III-IV)

Notează pe fiecare linie rezervată litera corespunzătoare domeniului în care trebuie plasat numărul:

500 _____;

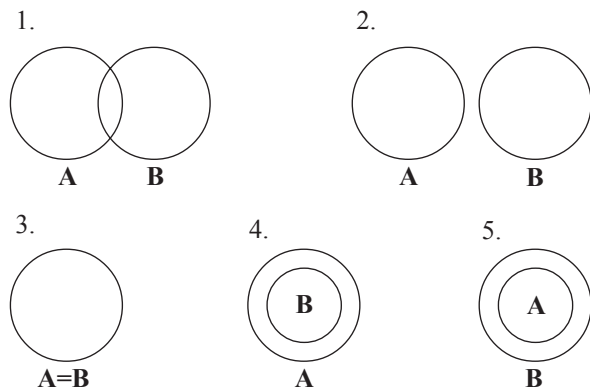
2 _____;

100 _____;

10 _____;

50 _____.

Exemplul 3. Geometrie (cl. a VI-a)

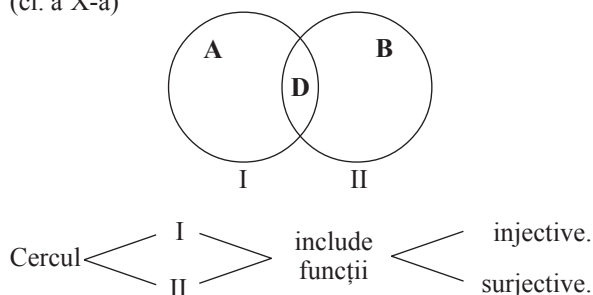

Scrie pe fiecare linie rezervată numărul diagramei potrivite:

- a) A – mulțimea tuturor paralelogramelor;
B – mulțimea tuturor dreptunghiurilor. _____
- b) A – mulțimea tuturor triunghiurilor echilaterale;
B – mulțimea tuturor triunghiurilor obtuzunghice; _____

- c) A – mulțimea tuturor triunghiurilor dreptunghice;
 B – mulțimea tuturor triunghiurilor obtuzunghice; _____
- d) A – mulțimea tuturor triunghiurilor ascuțitunghice;
 B – mulțimea tuturor triunghiurilor isoscele; _____
- e) A – mulțimea tuturor dreptunghiurilor cu două laturi consecutive de lungimi egale;
 B – mulțimea tuturor romburilor cu unghi drept. _____

Exemplul 4. Funcții injective, surjective, bijective (cl. a X-a)

1) Înscrie pe fiecare linie rezervată litera corespunzătoare domeniului în care trebuie plasată funcția:

$$f_1 : R \rightarrow R, f_1(x) = \begin{cases} 2x-3, & \text{dacă } x \leq 0 \\ 7x, & \text{dacă } x > 0 \end{cases} \text{ _____};$$

$$f_2 : R \rightarrow R, f_2(x) = -x+4 \text{ _____};$$

$$f_3 : N \rightarrow N, f_3(x) = 2x+1 \text{ _____};$$

$$f_4 : Z \rightarrow Z, f_4(x) = 3x-2 \text{ _____};$$

$$f_5 : Z \rightarrow Z, f_5(x) = x+1 \text{ _____};$$

$$f_6 : R \rightarrow R, f_6(x) = x^2 \text{ _____};$$

$$f_7 : R \rightarrow \{0,1\}, f(x) = \begin{cases} 1, & \text{dacă } x \text{ este rațional} \\ 0, & \text{dacă } x \text{ este irațional} \end{cases}$$

_____;

2) Cum poți caracteriza funcțiile plasate în domeniul D?

Propunem în continuare câteva modele de fișe pentru lucrul diferențiat în echipe eterogene la tema “Multiplii numerelor naturale” (cl. a V-a).

Fișă de reînvițare/recuperare

Multiplii lui 3

Multiplii lui 4

Domeniul C include multiplii comuni pentru 3 și 4

4) În ce domeniu al diagramei (A, B sau C) trebuie plasate numerele:

63 _____; 72 _____;

57 _____; 84 _____;

64 _____; 66 _____;

90 _____; 81 _____.

5) Scrie în fiecare domeniu al diagramei de mai jos câte două numere potrivite, știind că cercul I include acei multipli ai lui 5 care nu întrec 70, iar cercul II include acei multipli ai lui 7 care nu întrec 70.

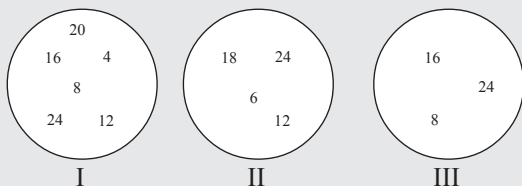
1) Ce multipli ai lui 3 găsești în diagramă?

2) Ce multipli ai lui 4 găsești în diagramă?

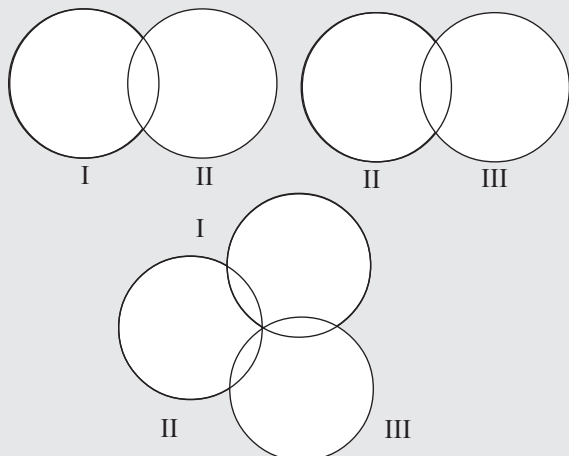
3) Ce multipli comuni pentru 3 și 4 găsești în diagramă?

Fișă de antrenare

Cercul I include cîțiva multipli ai lui 4. Cercul II include cîțiva multipli ai lui 6. Cercul III include cîțiva multipli ai lui 8.

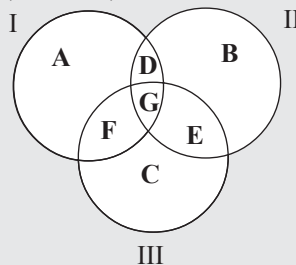
1) Aranjează numerele incluse în cercurile de mai sus în diagramele ce urmează, astfel încît un număr să fie scris doar o singură dată în aceeași diagramă.

2) Utilizează diagramele completate și răspunde la următoarele întrebări:

- Ce multipli comuni pentru 4 și 6 ai găsit în diagramă? _____
- Ce multipli comuni pentru 6 și 8 ai găsit în diagramă? _____
- Ce multipli comuni pentru 4, 6 și 8 ai găsit în diagramă? _____
- Care este CMMMC [4, 6]? _____
- Care este CMMMC [6,8]? _____
- Care este CMMMC [4, 6, 8]? _____

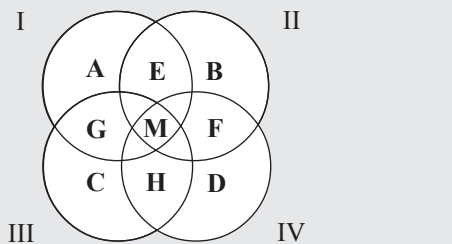
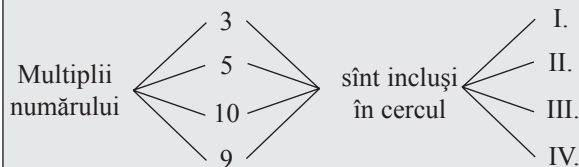
3) Diagrama de mai jos reprezintă mulțimile tuturor multiplilor numerelor 4 (cercul I), 6 (cercul II) și 8 (cercul III).

Scrie pe fiecare linie rezervată litera corespunzătoare domeniului în care trebuie plasat numărul:

- 36 _____; 48 _____; 64 _____;
 60 _____; 92 _____; 120 _____;
 136 _____; 186 _____; 252 _____.

Fișă de dezvoltare

1) Scrie pe fiecare linie rezervată litera corespunzătoare domeniului în care trebuie plasat numărul:

- 6 _____; 9 _____; 12 _____; 18 _____;
 25 _____; 30 _____; 60 _____; 75 _____;
 80 _____; 135 _____; 145 _____; 180 _____.

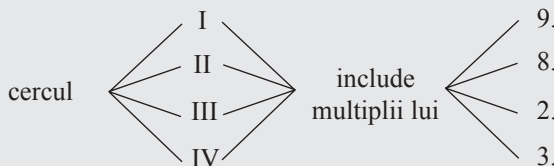
- Multipli comuni pentru 3 și 5 _____;
 Multipli comuni pentru 5 și 10 _____;
 Multipli comuni pentru 3, 5 și 10 _____;
 Multipli comuni pentru 3, 5, 9 și 10 _____.

2) Poți plasa vreun număr în domeniul C?

Dacă da, exemplifică: _____

Dacă nu, argumentează: _____

3) Presupunem că în diagrama inițială:

Scrie pe linia rezervată mai jos literele corespunzătoare domeniilor care nu vor conține numere.

După cum se vede din exemplele prezentate, esența abordării unui conținut de învățare în cheia tehnicii Diagrama Venn rezidă în dezvoltarea integralității unui fenomen prin compararea elementelor componente sau a dimensiunilor comportate. Subiecții explorează conținutul învățării emițând idei substanțiale, argumentându-le, exprimând puncte de vedere relevante. Totodată, elevii sînt puși în situația de a utiliza un limbaj adecvat sub diverse forme (grafic, verbal), o terminologie centrată pe fenomenul cercetat, favorizînd, astfel, și capacitățile de sinteză.

Tehnica Diagrama Venn are o scară largă de aplicare la orice etapă a lecției (evocare-realizarea sensului-reflecție), la orice tip de lecție (de predare/învățare, de consolidare, de recapitulare, de evaluare), în cadrul tuturor modurilor de organizare a clasei (frontal, indi-

vidual, în grup); poate fi combinată și armonizată cu alte tehnici interactive sau metode tradiționale de predare, în scopul diversificării și optimizării continue a sferei strategice, eficientizării procesului didactic.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Aebli, H., *Didactica psihologică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.
2. Cîrjan, F., *Strategii euristice în didactica matematicii*, Editura "Paralela 45", Craiova, 1999.
3. *Teacher's Edition. Level 8. Houghton Mifflin. Mathematics*, Boston, 1989.
4. Temple, Ch.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Strategii de dezvoltare a gîndirii critice. Ghidul II// Supliment al revistei "Didactica Pro ..."*, nr. 2, Chișinău, 2002.

Educația axiologică la lecțiile de literatură română

Valentina TOFAN

Liceul Teoretic "Vasile Alecsandri",
s. Mărculești, r. Florești

Obiectivele curriculare la limba și literatură română sînt construite pe imperativele interpretării textelor din perspectivă semiotică și hermeneutică. Acest deziderat reprezintă nu doar o necesitate a educației moderne pentru deschidere, democrație, toleranță, ci și o caracteristică intrinsecă textului literar-artistic, care se constituie și se realizează doar prin multiple semnificații, ambiguități, simboluri literale și imagistice.

Același curriculum se referă și la personalitatea profesorului care urmează să-și reconsidere atît viziunile asupra literaturii cît și modalitățile de realizare a demersului didactic, să renunțe "la lumea schemelor și a explicațiilor clare" ce sînt "mai totdeauna foarte simplificate, inexacte și superficiale" (A. Marino, p. 67). Un demers construit în baza reperelor curriculare îi solicită profesorului "reactualizarea în permanență, în scop didactic, a patrimoniului clasic" (P. Cornea, p. 252).

Preceptele curriculare amintite sînt obligatorii pentru realizarea obiectivelor educației literar-artistice, implicit estetice, prin intermediul căreia se produce și educația morală, conceptul filozofic al acesteia fiind "o teorie a relațiilor cu celălalt și cu sine, respectiv un model de

organizare a raporturilor omului cu lumea și cu propria persoană" (S. Cristea, p. 116). Or, primul pas spre schimbarea, adică formarea unei persoane, este cunoașterea de sine, autoevaluarea calităților și a neajunsurilor, raportate la realitate, estimarea relațiilor cu ceilalți membri ai societății. "Posibilitatea înfrîurii spiritului prin artă este asigurată de faptul că emoția estetică... constituie o angajare integrală a personalității ca răspuns la sistemul de valori existent în opera percepută. Educația multilaterală prin artă rămîne posibilă cît timp procesul pleacă de la potențialul formativ, etic, ideatic al operei de artă, valorificîndu-le în perspectiva estetică" (L. Culda, p. 92).

În această ordine de idei merită a fi menționate prerogativele educației prin intermediul artei, fixate în documentele celei de-a treia reforme școlare din Japonia și care vizează parametrii instruirii pentru secolul XXI:

- educarea unor oameni liberi, descătușați spiritual, capabili de raționamente și aprecieri independente, răspunzători pentru faptele lor;
- formarea unor conștiințe cetățenești bazate pe înțelegerea propriei responsabilități în fața societății moderne;
- educarea unor oameni cu vederi largi, care se îngrijesc de păstrarea propriei identități culturale și, în același timp, respectă specificul altor culturi.

După cum vedem, obiectivele enunțate sînt structurate pe valorile general umane fundamentale: Umanismul, Dreptatea, Binele, Frumosul, Responsabilitatea, Libertatea, Patriotismul, Toleranța, adică pe domeniul atitudinal. Anume în acest cadru le vor fi cultivate tinerilor gînduri, opinii, viziuni. Futurologul american Alvin Toffler menționa starea nesatisfăcătoare a educației la

acest capitol: “Elevii sînt rareori încurajați să analizeze propriile lor valori, precum și pe cele ale profesorilor și colegilor. Milioane de tineri trec prin școală fără a fi obligați măcar o dată să caute contradicțiile din propriul lor sistem de valori, să examineze în profunzime obiectivele propriei vieți” (A. Toffler, p. 405).

Literatura, în calitate de disciplină școlară, trebuie să devină călăuză tinerilor pe itinerarul valorilor fundamentale ale umanității. Obiectivul general al educației literare fiind formarea cititorului prin cunoașterea apropiată a unor opere de valoare, include în mod immanent următoarele componente:

- aprecierea personală a operei literare;
- exprimarea în mod sincer și deschis a gândurilor și sentimentelor generate de textul artistic;
- crearea și exprimarea unei atitudini proprii față de cele citite;
- enunțarea propriilor convingeri în raport cu cele citite;
- aprecierea critică a valorilor literare studiate.

Aceste componente le regăsim în Curriculumul Național, la capitolul Obiective-cadru ale studiului literaturii române în liceu, și anume:

- dezvoltarea gândirii critice;
- formarea și dezvoltarea conștiinței de sine;
- conștientizarea identității naționale;
- crearea și cultivarea necesității interioare de deschidere spre alte culturi.

Obiectivele de mai sus indică asupra faptului că studierea literaturii în școală (și nu numai a literaturii!) se realizează prin cunoașterea eu-lui celui educat și, prin acest intermediu, a realităților sociale, istorice, filozofice etc. Respectiva disciplină are sarcina să soluționeze problema privind constituția emotivă și atitudinal-morală a personalității. Emiterea unor judecăți de valoare, extrapolate de la realitățile estetice la cele ale vieții, indică asupra formării unor viziuni, concepte, convingeri care, la rîndul lor, demonstrează producerea schimbării, adică a educației.

În acest scop, demersul educativ actual se construiește pe metode care solicită implicarea activă, volitivă a subiectului în instruire. În cele ce urmează ne vom referi la utilizarea tehnicii *Agenda cu notițe paralele*, la capitolul “Sintaxa personajelor în romanul “Ion” de Liviu Rebreanu”, pentru a releva esențele artistice, ideologice și educative ale lucrării, căci, după cum se știe, caracterizarea personajelor constituie etapa principală în cadrul analizei operelor epice. Personajele transmit ideile ”însuflețite” ale

autorului. De aceea, anume la această etapă, profesorul are posibilitatea de a explora multiplele valențe ale textului artistic, punînd accentele corespunzător obiectivelor de instruire preconizate. Personajul literar reprezintă un punct de convergență estetică a tuturor componentelor textului artistic (subiect, motiv, temă, mesaj), astfel încît sintezele obținute în urma caracterizării oferă posibilitatea verificării coerenței de interpretare a operei.

Componenta “Sintaxa personajelor în romanul “Ion”” a fost structurată pe următoarele repere cognitive, afective și formative:

- relevarea dimensiunii social-istorice a romanului;
- stabilirea legăturii acestei dimensiuni cu realitatea;
- motivarea necesității studierii operei;
- detectarea trăsăturilor de caracter (implicit comune) ale personajelor principale;
- reconstituirea, în baza acestor trăsături, a valorilor fundamentale pentru care pledează personajele;
- interiorizarea în mod argumentat a valorilor respective;
- re-crearea operei literare cu accent pe valorile aderente.

Abordarea aspectelor relevate mai sus permite elucidarea unor semnificații afective și ideologice, inducînd la nivelul axiologic, care constituie criteriul esențial de apreciere nu numai a unei opere de artă, ci și a vieții însăși, pentru care sînt pregătiți tinerii din școlile noastre. Ajungem astfel la “problema esențială a reformei învățămîntului, care este aceea a resurselor umane..., efortul cel mai greu, dar și cel mai important în educația umanistă și democratică, urmărind formarea capacității de a evalua după criterii valorice, fără a impune seturi de valori” (G. Bunescu, p. 32).

Realizarea obiectivelor formative ale educației presupune utilizarea în procesul instruirii a metodelor care solicită gândirea și creativitatea. Folosirea tehnicii *Agenda cu notițe paralele* este oportună la caracterizarea personajelor romanului “Ion” de Liviu Rebreanu nu numai din cauza că acesta reprezintă o operă de proporții, ci și pentru faptul că permite elucidarea didactică a complexității problematicii abordate. Altfel spus, “profesorul utilizează o asemenea tehnică de lucru atunci cînd își dorește personalizarea lecturii, adică aplicarea, sinteza, evaluarea – dincolo de înțelegere și analiză.” (“Strategii de dezvoltare a gândirii critice la diverse discipline”, p. 14). Prezentăm mai jos sinteza acestei tehnici, care reflectă cu pregnanță esența personajelor Ion și Titu.

ION	TITU	COMENTARIU
Feciorul Glanetașului era mai deștept decît toți flăcăii din Pripas. Cînd a umblat la școala din sat a fost cel mai iubit elev al învățătorului Herdelea.	Toată casa jura că tînăr mai deștept ca dînsul nu se pomenește în împrejurimi. De altfel la școală învăța binișor (...dintre toți feciorii satului, domnișorul cu Ion e mai prieten...).	Inteligența – calitate comună, care le determină prietenia.

Cîteodată îi venea să izbucnească, să strige în gura mare că și-a împlinit gîndul, că acum poate avea și el pămînt, numai să vrea dînsul, căci toate de voința lui afirmă.	Aș, norocul meu sînt eu însumi!	Conștientizează faptul că doar de ei înșiși depinde viitorul lor.
Gîndurile însă îl frămîntau mereu... Toată istețimea lui nu plătește o ceapă degerată dacă n-are și el pămînt, mult, mult...	Toate planurile și hotărîrile lui nu fac doi bani dacă rămîn neîmplinite.	Conștientizează dorințele de a obține pămînt și de a-și realiza scopul.
Simțea o plăcere atît de mare văzîndu-și pămîntul, încît îi venea să cadă în genunchi și sa-l îmbrățișeze. I se părea mai frumos pentru că era al lui. Toată ființa lui ardea de dorul de a avea pămînt mult, cît mai mult. Dragostea nu ajunge în viață... Dragostea e numai adaosul. Altceva trebuie să fie temelia.	Numai o pasiune puternică, unică, nezdruincinată dă prețul adevărat al vieții. Numai ei (țărani) știu să se jertfească pentru pămînt, căci numai ei simt că pămîntul e temelia.	Pămîntul este valoarea supremă pentru care luptă ambele personaje. Pentru Ion pămîntul reprezintă o proprietate care i-ar conferi identitate în ierarhia socială. Ion simte, iar Titu înțelege acest lucru.
– Florico, ascultă, să știi că te iau de nevastă măcar de-ar fi orice.	Totuși pe Roza Lang n-o uita și se gîndea cum ar putea-o așeza în cadrul vieții lui noi.	Atît Ion cît și Titu înțeleg că pentru realizarea deplină a personalității este necesară și împlinirea spirituală, fie prin iubire (Roza, Florica, nume cu semnificație de frumusețe), fie prin dragostea pentru artă (Titu este poet, Ion iubește cărțile).
Îl pătrunse un fior de groază, căci în minte îi răsări îndată gîndul că toată truda lui a fost zadarnică, de vreme ce a rămas tot fără pămînt... Se așează pe prispă cotropit deodată de mînie, de frică, de nedumerire, de deznădejde.	Își dădea seama că trebuie să aibă o țintă hotărîtoare în viață și se îngrozea neputînd descoperi nici un sprijin în jurul lui. Se uita în urmă și nu vedea nimic, iar înaintea lui se înfățișa același nimic rece și înfiorător.	Survenirea unui punct critic, întrevederea unui posibil eșec în devenirea lor îi înspăimîntă, deoarece le-ar anihila, anula personalitatea.
Auzise și el ceva din toate acestea. I-au intrat pe o ureche și i-au ieșit pe cealaltă. I se păreau fleacuri față de cele ce se dospeau acum în sufletul lui.	Pe urmă se rușină că în asemenea clipe mai poate să se gîndească la Roza Lang. Și-l cuprinse chiar sila de femeia care l-a orbit atîta vreme cu iubirea ei zvăpăiată, abătîndu-l din calea lui.	Fragmentul indică preocuparea totală a personajelor pentru scopul principal al vieții lor.
Cînd crede omul că a nimerit mai bine, atunci ia seama că-i tot de unde a pornit... Mă muncesc și mă căznesc și nu știu ce să fac, cum să fac?	În minte îi încolțea din ce în ce mai des întrebarea: Cine sînt eu? De ce trăiesc?	Analizează propria situație, meditănd asupra condiției lor existențiale.
Ion se gîndi deodată: "Adică ce-ar fi oare dacă aș lua pe Florica și am fugi amîndoi în lume să scap de urîtenia asta. Dar tot atît de repede îi veniră în minte pămînturile și adăugă în sine cu dispreț: și să rămîn tot calic... pentru o muiere. Apoi să nu mă trăsnească Dumnezeu din senin".	După întrevederea cu preotul român, Titu se simțea alt om, mai luminat, mai curat. Se gîndi mult la viața lui de pînă atunci și o găsi stearpă și rușinoasă. Parcă umblase prin lume cu ochii închiși, de nu văzuse nimic. Ce folos că mîzgălise poezii, cînd sufletul lui fusese întelenit de nesimțire?	Resping alternativa unei existențe searbăde, optînd definitiv pentru realizarea scopului primordial al vieții lor: regăsirea eu-lui (al lui Ion prin obținerea pămîntului, al lui Titu prin Unirea Țării).

Glasul pămîntului pătrunde năvalnic în sufletul flăcăului, ca o chemare, copleșindu-l.	Își zugrăvea în minte chinurile ce le va îndura vitejește pentru poporul lui și deseori se visa în fundul unei temnițe, legat în lanțuri și totuși fericit în inimă, simțindu-se martir care prin jertfa sa trebuie să zmulgă izbînda tuturor...Și închipuirile acestea îi umpleau ființa de plăceri sufletești nebănuite.	Întreaga lor ființă este dominată, acaparată de scopul pe care-l urmăresc și care este de proveniență atît rațională cît și afectivă, transformîndu-se astfel într-o patimă arzătoare.
--	--	--

Citatele au fost selectate în baza principiului omogenității, permițînd nu doar o interpretare coerentă a operei și a mesajului pe care aceasta îl comportă, ci și relevarea intenției actului de creație și resorturile interioare ale romanului.

Efectul aplicării tehnicii s-a dezvăluit la etapa *reflecție*, în cadrul căreia elevii clasei a XII-a au elaborat un eseu nestructurat pe una din temele: “Personaje alter ego în romanul “Ion”” sau “Personaje în căutarea identității (în baza romanului “Ion” de Liviu Rebreanu)”.

Dragostea reprezintă fericirea totală, armonia perfectă. O dată ce în suflet încolțește mugurul acestui sentiment, viața noastră devine o luptă pentru atingerea scopului. Iubirea ce pătrunde în sufletul nostru aduce cu sine și dorința care, devenind pasiune, poate să te rupă de realitate și să te poarte pe valurile vieții în căutarea realizării sociale și spirituale.

Un model de personaje pentru care dragostea a constituit un imbold în căutarea propriului eu ne prezintă Liviu Rebreanu în romanul “Ion”. Existența lui Ion și Titu a fost marcată de două ecouri: unul răsunînd din glasul pămîntului, de la care pornește Ion și spre care merge Titu, iar celălalt – din glasul iubirii, de la care pornește Titu și unde încearcă să ajungă Ion. Ei vor să contopească aceste două chemări pentru a-și construi identitatea – esența existenței lor.

Ion percepe problema identității în chip plastic; pentru el existența înseamnă pămînt, cît mai multe “locuri” pe care să le poată lucra. Titu abordează aceeași problemă din alt unghi de vedere, prin realizarea spirituală și națională.

Ambele personaje doresc să se realizeze în viață considerînd pămîntul punctul de sprijin, “temelia” pe care se așază totul. Însă realitatea crudă pătrunde în visurile lor pline de închipuiri “trandafirii” și atunci ei înțeleg că numai prin “temelie” omul nu se poate realiza. În alcătuirea unei personalități latura spirituală este tot atît de importantă ca și cea materială. Aceste personaje își regăsesc identitatea doar parțial, de aceea în sufletul lor se declanșează cea de-a doua patimă, făcîndu-i să înțeleagă că realizarea spirituală este împlinirea identității lor. Ion, fiind un tip pasional, conștientizează acest lucru, tînde fără ezitări să-și regăsească dragostea trecînd peste imposibil și își pierde viața. Titu pricepe și el: cu jumătăți de idealuri nu poți lupta și nici nu poți fi înțeleș, chiar dacă există “temelia”, pe ea trebuie să mai așezi spiritul ca să fii desăvîrșit. El încearcă să ajungă la identitatea sa plecînd în România. Astfel, soarta i-a statornicit aspirațiile și speranța, îndemnîndu-l să-și urmeze calea.

Și viața noastră este o permanentă căutare: încercăm să găsim în ea ceea ce exprimă esența existenței noastre – identitatea, pe care o dorim pentru a fi desăvîrșiți.

(Nina Cernei,
“Două personaje în căutarea identității”)

Dorința de a se manifesta în viață, de a ajunge cineva, de a-și găsi o identitate dirijează aceste personaje, călăuzindu-le pe cărările anevoioase ale vieții și demonstrîndu-ne că fără identitate, individualitate, demnitate omul este un nimeni.

(Veronica Popovici,
“Personaje alter ego în romanul “Ion”
de Liviu Rebreanu”)

O dată ce am pășit în această lume, ne pătrundem de un dar dumnezeiesc ce se numește viață. Ea este valoarea supremă pentru fiecare om și, pentru a trăi fără regrete, trebuie să realizăm zi de zi valorificarea propriului eu, fiindcă anume în sufletul nostru se ascunde secretul fericirii.

Titu și Ion sînt convinși că făuritorii propriei vieți sînt ei înșiși, ambii fiind preocupați de condiția lor existențială...Fiorul dragostei le atinge inimile, dar dragostea pentru pămînt și țară întrece în sufletele lor toate pasiunile. Fiind înzestrați cu inteligență, calitate pe care Confucius o numea “virtutea fundamentală a omului superior”, dau dovadă de o mare putere de voință și ambiție pentru realizarea personală, chiar dacă împrejurările social-politice le sînt vitrege.

Titu și Ion sînt personaje deosebite în paginile literaturii române, modele de voință și dorință de a realiza ceva în viață. Filozoful grec Tales spunea “nu fapta e importantă, ci ideea de a realiza ceva”. Viața reprezintă nu doar o formă de a trăi, ea constituie o eternă căutare a propriului eu și dacă reușești în acest sens te poți considera un om fericit.

(Lilia Cojocaru,
“Două personaje în căutarea identității”)

Nu fiecare are fericirea să-și găsească rostul în viață. Pentru aceasta ai nevoie de calități morale deosebite: hotărîre, perseverență, fermitate. Dacă ți-ai găsit rostul, poți să te consideri un om împlinit.

(Sabina Sprînceană,
“Două personaje în căutarea identității”)

Orice operă de artă are menirea de a le cultiva oamenilor calități morale deosebite. Ele reflectă atît de

bine realitatea, încît uneori ne putem regăsi în chipul vreunui personaj. Fiecare își poate găsi un alter ego al său, adică pe cineva care împărtășește aceleași sentimente și aspirații. Literatura este un domeniu al frumosului care cuprinde probleme și viziuni esențiale asupra existenței umane, o operă destul de cuprinzătoare în acest sens fiind romanul “Ion” de Liviu Rebreanu.

Subiectul romanului scoate în evidență două chipuri de personaje, doi tineri înzestrați cu calități deosebite, avînd aspirații nobile. Datorită comuniunii spirituale ce se stabilește între ei, am putea să-i numim personaje alter ego. Ion reprezintă chipul tipic al țăranului fără pămînt, dar inteligent, calitate ce determină prietenia sa cu Titu. Ambiția și voința lor puternică i-a îndemnat să se încadreze într-o luptă perseverentă pentru atingerea scopului propus. Valoarea supremă pentru care ei luptă este pămîntul, simbolizînd pentru ambii o viață fericită și împlinită. Pentru Ion pămîntul este locul în care se regăsește, reprezentînd pentru el totul: demnitatea și esența vieții sale. Căpătînd pămînt, Ion devine cineva, o păticea a poporului și a țării sale. Pentru Titu pămîntul semnifică idealul întregirii țării.

(Ana Fetescu,
“Personaje alter ego în romanul “Ion”
de Liviu Rebreanu”)

Fiecare om se naște cu o identitate. Ea este dovada existenței sale ca persoană ce aparține unui popor, unui stat. Nimic nu poate fi mai important pentru un om cu valori morale și spirituale înalte decît identitatea, fiindcă printru toate celelalte semne, ea, unica, îți adevărește existența.

Titu și Ion, personajele principale din romanul “Ion” de Liviu Rebreanu, sînt doi tineri, care încearcă să se afirme pe scena vieții în condițiile unui conflict național și social. Problema națională a devenit pentru ei una personală, deoarece de soluționarea ei depinde realizarea și identitatea acestor personaje. Ion găsește în pămînt forța din care să renască identitatea sa. Patima lui pentru pămînt e descrisă în roman cu deosebită intensitate. Însă visul său nu este realizat pe deplin fără dragostea Floricăi. Firea ambițioasă și dorința enormă de realizare l-au determinat pe Ion să se sacrifice în numele propriei vieți. Titu își vedea realizarea identității prin Unirea Țării. El înțelege că o dată cu întregirea țării se va deschide drumul spre lumină nu numai pentru el, ci pentru toți românii din Transilvania. Pentru Titu trecerea graniței însemna “fericirea sa adevărată”. Acest personaj reușește să ne demonstreze că “nu există nimic mai dulce decît Patria” și că anume ea îți marchează existența în toate aspectele ei.

(Elena Țurcanu,
“Două personaje în căutarea identității”)

“Fiecare clipă de căutare este o clipă de regăsire”.

Paulo Coelho

Oamenii din toate timpurile au tins să cunoască viața. Unii au emis teorii despre sensul și valoarea ei, alții au

trăit-o fără să-i dea vreo explicație. Totuși, dacă stăm să reflectăm despre viață, despre importanța ei, ceea ce ne apare imediat în gînd sîntem noi înșine. Fiecare se gîndește întîi la sine, la condiția sa. Dar cine s-a gîndit vreodată din ce este alcătuită viața unui om?

Cineva a spus că viața noastră ar reprezenta tangența la nenumărate romane. În oricare dintre ele ne-am putea regăsi. După lectura romanului “Ion” de Liviu Rebreanu am rămas total surprinsă, descoperind în fiecare capitol, ca într-o oglindă, cîte o secvență a vieții noastre. Personajele principale Titu și Ion sînt niște prototipuri, al căror destin e conturat cu atîta forță realistă, încît fiecare moment descris în roman ne duce cu gîndul la propria noastră existență. Poate că nu în zadar intuim acest lucru, deoarece printre problemele cele mai importante abordate în roman este cea existențială, iar personajele Titu și Ion reprezintă un singur ego, ce-și caută o determinare a propriei vieți. Semnificativă în acest sens este reflecția lui Titu, care se întrebă: “Cine sînt eu? Ce vreau de la viață?”. Astfel de întrebări existențiale îl frămîntă și pe Ion, care-și vedea realizarea prin pămînt, căci fără acesta ar fi un “nimeni”. De fapt, pămîntul constituie valoarea supremă, pentru care personajele se angajează într-o luptă perseverentă. În viziunea lor, acesta înseamnă un punct de sprijin, o “temelie” pe care se poate construi o viață fericită. El reprezintă Țara, izvorul libertății și al dreptății naționale, dar și demnitatea umană, identitatea, căci ce este un om fără pămînt, fără Țară?

Astfel, printr-un studiu al priorităților personajelor Titu și Ion, am putea afirma că viața unui om este viața întregii omeniri, iar istoria unui sat este istoria oricărui loc de pe pămînt, fiindcă orice am căuta, ne căutăm, în primul rînd, pe noi înșine și în această căutare e vorba doar de viața noastră, de opțiunile și semnele destinului nostru. Viața este una pentru toți, dar sensul ei este un aforism. Depinde de noi cum îl putem descifra.

(Diana Musteață,
“Două personaje în căutarea identității”)

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Bunescu, G., *Valorile și reformele învățămîntului românesc//Revista de pedagogie*, nr. 1-2, 1993.
2. Cornea, P., *Introducere în teoria lecturii*, București, 1988.
3. Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*, Chișinău, 2000.
4. Culda, L., *Omul, valorile și societatea*, București, 1982.
5. Marino, A., *Introducere în critica literară*, București, 1968.
6. Temple, Ch.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Strategii de dezvoltare a gîndirii critice*, Chișinău, 2003.
7. Toffler, A., *Șocul viitorului*, București, 1973.
8. *Curriculum de liceu. Limbă și comunicare*, Chișinău, 1999.

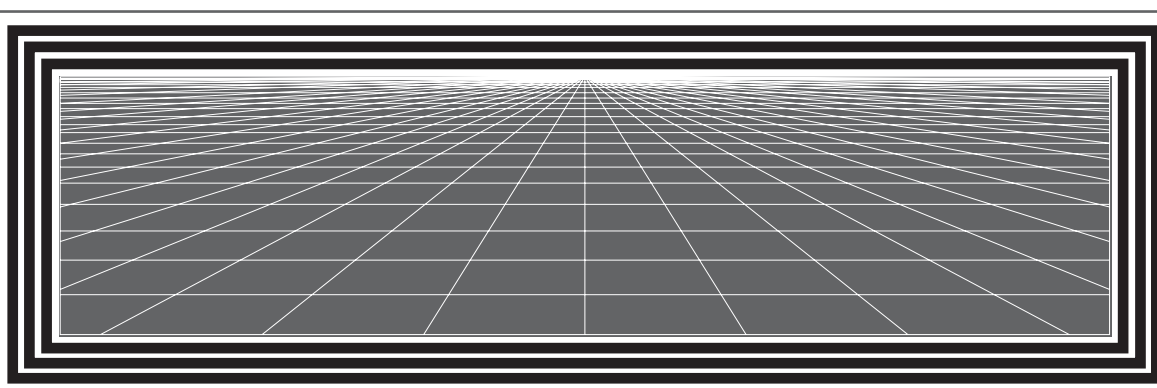
Centrul Educațional PRO DIDACTICA vă invită la ședințele Clubului PAIDEIA

Clubul profesorilor de limba și literatura română			
1	Prozodia și figurile fonetice	26 martie 16.00 – 18.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
2	Predarea biografiei: când, cât, cum?	23 aprilie 16.00 – 18.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
3	Evaluarea competențelor de comunicare orală	21 mai 16.00 – 18.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
Clubul Dezvoltarea gândirii critice			
1	O decizie bună – un pas spre succes	5 martie 15.00 – 17.00	Lia Sclifos
2	Conflicte posibile în procesul educațional	12 martie 15.00 – 17.00	Lia Sclifos
3	Impactul icebreaking-ului asupra eficienței demersului didactic	19 martie 15.00 – 17.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
4	Tehnici de dezvoltare a creativității	2 aprilie 15.00 – 17.00	Nicolae Crețu
5	Tehnici de dezvoltare a Gândirii Critice. Dosar de presă	23 aprilie 15.00 – 17.00	Lia Sclifos
6	Cadrul ERR: variațiuni	30 aprilie 15.00 – 17.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
7	Șapte legi în învățarea eficientă	7 mai 15.00 – 17.00	Lia Sclifos
8	Atelierul de lectură ca parte a demersului educațional	28 mai 15.00 – 17.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
9	Învățarea prin colaborare: premise, riscuri și rezultate	11 iunie 15.00 – 17.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
10	Atingerea obiectivelor curriculare prin strategiile DGC	25 iunie 15.00 – 17.00	Tatiana Cartaleanu Olga Cosovan
Clubul managerilor școlari			
1	Specificul activității instituției în condiții de descentralizare. Căutare de fonduri	5 martie 15.00 – 17.00	Oleg Bursuc
2	Specificul activității instituției în condiții de descentralizare. Cooperare între instituții	12 martie 15.00 – 17.00	Oleg Bursuc
3	Specificul activității instituției în condiții de descentralizare. Scriere de proiecte	19 martie 15.00 – 17.00	Oleg Bursuc
4	Specificul activității instituției în condiții de descentralizare. Managementul Asociațiilor Părințești	26 martie 15.00 – 17.00	Oleg Bursuc
Clubul profesorilor de chimie			
1	Utilizarea dezbaterilor în cadrul lecțiilor de chimie	12 martie 15.00 – 17.00	Valeriu Gorincioi
2	Portofoliul clasei pe probleme ecologice	7 mai 15.00 – 17.00	Valeriu Gorincioi
3	Simularea – metodă activ-participativă în cadrul lecțiilor de chimie	14 mai 15.00 – 17.00	Valeriu Gorincioi
Clubul profesorilor de la disciplinele exacte			
1	Dezvoltarea creativității la disciplinele exacte	23 aprilie 15.00 – 17.00	Lidia Beznițchi Roman Copăceanu
2	Prevenirea eșecului școlar	30 aprilie 15.00 – 17.00	Lidia Beznițchi Roman Copăceanu

Pentru a participa la una din ședințele clubului este suficient să vă înscrieți, contactându-ne la telefoanele: 542556, 541994.

Doritorii de a iniția și conduce un club Paideia sînt rugați să contacteze coordonatorul de program.

Adresa Centrului: str. Armenească, 13
Persoana de contact:
Coordonator Program – Nicolae CREȚU

DICȚIONAR

Sorin CRISTEA

Universitatea București

Rolul educației în perspectiva integrării europene

Educația în societate postmodernă, bazată pe valorile cunoașterii și ale democrației, devine o resursă strategică a dezvoltării umane durabile într-un spațiu și timp determinat din punct de vedere istoric, cultural, economic, geopolitic.

Perspectiva integrării europene constituie o nouă provocare pentru educație, la nivel *conceptual și instituțional*, în condiții de competitivitate globală și de deschidere structurală.

Conceptul de integrare europeană are o semnificație culturală, economică și geopolitică, dar și pedagogică. Semnificația culturală este acumulată istoric prin tendințele identificate: “unificare religioasă”, din Evul Mediu; idealul național al secolelor 19-20 (susținut și de revoluția industrială); *modelul* actual al *globalizării* (susținut și de revoluția postindustrială). Semnificația economică este susținută prin lansarea *pieței comune*, din a doua jumătate a secolului XX. Semnificația geopolitică este cea lansată prin dezvoltarea și deschiderea *Uniunii Europene*, în special după 1989.

1) Conceptul pedagogic de integrare europeană poate fi construit în raport de procesele sociale amintite, reflectate la nivelul învățământului, domeniu adaptabil, reactiv, dar și proactiv, la noile cerințe și provocări ale societății. Conținutul acestui *concept* este exprimat la nivel de *principii, misiuni sociale, obiective generale*, operaționalizate prin elaborarea *modelului de învățare pe tot parcursul vieții*.

Principiile pedagogice ale integrării europene sînt cele care susțin drept imperativ axiomatic: a) construirea societății bazate pe cunoaștere ca o *societate a învățării*; b) reformarea proceselor de învățare prin integrarea noilor tehnologii informaționale la toate nivelurile sistemului de învățămînt; c) valorificarea instruirii asistată de calculator ca strategie de (auto)evaluare interactivă, resursă a paradigmei *curriculumului*.

Misiunile sociale angajate pedagogic vizează: a) reevaluarea strategiilor de politică a educației în perspectiva aplicării generalizate a noilor mijloace informaționale; b) dezvoltarea industriei europene pentru sistemele *multimedia software*; c) reevaluarea rolului profesorilor și a celor ce învăță, în perspectiva “învățării pe tot parcursul vieții”.

Obiectivele generale, urmărite de procesul de integrare europeană intensificat după 1989, vizează: a) dezvoltarea specială a învățămîntului general-obligatoriu și vocațional (secundar și superior), ca răspuns la “libera circulație a bunurilor, a capitalului, a serviciilor și oamenilor”; b) adaptarea învățămîntului la o lume în continuă schimbare; c) depășirea crizei actuale, prelungită din anii 1960 (vezi Ph.H.Coombs, *La crise mondiale de l'éducation*, PUF, 1967) “în aproape toate țările europene unde există un decalaj din ce în ce mai mare între educația pe care oamenii o solicită și cea pe care o primesc” (vezi *Education for Europeans. Towards the Learning Society*, ERT., Bruxelles, 1994, pag.6).

Modelul de învățare pe tot parcursul vieții este impus de: a) cultura *societății informaționale* care solicită adaptarea profesională continuă la noi strategii și tehnici de muncă; b) perisabilitatea vechiului *model de profesionalizare (formare-angajare-pensionare)*.

2) La nivel instituțional, perspectiva integrării europene este anticipată de reformele întreprinse în anii 1980-1990 în învățămîntul general-obligatoriu și de cele inițiate de *Procesul Bologna*, care vizează restructurarea învățămîntului superior, în contextul secolului XXI.

În *învățământul general-obligatoriu*, reformele realizate în țările din *Uniunea Europeană* anticipează procesul de integrare europeană al absolvenților prin forța emergentă a două *obiective socio-pedagogice*: a) asigurarea unei egalizări a șanselor prin organizarea unui învățământ de bază de 9 sau 10 ani, evitând orice fel de excludere din cauze sociale, economice, fizice, psihice; 2) motivarea și pregătirea elevilor pentru a continua să învețe în scopul adaptării la o lume în schimbare (vezi *Dix années de reformes au niveau de l'enseignement obligatoire dans L'Union européenne, (1984-1994)*, EURYDICE, Bruxelles, 1997, p.13-16).

Perspectiva integrării europene, în contextul globalizării economice și al democratizării sociale, a consolidat importanța *trunchiului comun de formare generală în învățământul obligatoriu*, premisă pentru egalizarea șanselor de integrare în învățământul *postobligatoriu*. Astfel, “elevii trebuie să beneficieze toți de un *învățământ general de calitate*, în același tip de școli, chiar clase, oricare ar fi originile lor socio-economice sau reușitele școlare”. Această “mentalitate, mai mult sau mai puțin nuanțată, a inspirat marile reforme în toate țările Europei”. Argumentele pentru un învățământ general-obligatoriu, prelungit cel puțin pînă la vârsta de 16 ani, sînt de natură: a) *socio-politică* – “toți elevii sînt ființe umane egale în drepturi”; b) *psihologică* – “toți elevii posedă o capacitate înnăscută pentru învățare, oricare ar fi originile lor socio-economice”; c) *pedagogică* – toți elevii pot beneficia de un *învățământ asemănător* (n.n. *de calitate*) care le dă dreptul la reușită în viață, fără deosebire de clasă” (idem, pag.19).

În *învățământul superior*, reforma inițiată după adoptarea *Declarației de la Bologna* (19 iunie, 1999, semnată de 29 țări) are ca *scop social* general “consolidarea și îmbogățirea cetățeniei europene pentru a face față provocărilor noului mileniu”. *Obiectivele sociale* specifice vizează: a) “dezvoltarea dimensiunilor culturale europene”; b) “promovarea mobilității profesionale”; c) egalizarea șanselor de reușită și la nivelul învățământului superior.

Procesul Bologna dezvoltă scopul strategic al “armonizării structurii sistemului european de învățământ superior” într-un *spațiu european deschis*, cultivat prin: a) adoptarea unui sistem de diplome comparabile în condiții de competitivitate internațională; b) organizarea a două cicluri de studii (*I*, 3-4 ani, cu nivel de calificare largă; *II*, *masterat* și *doctorat*, pentru aprofundarea specializării la niveluri superioare); c) reformarea *curriculumului*, în regim de cooperare și mobilitate instituțională, prin “programe de studiu, formare și cercetare”; d) stabilirea unui sistem de *credite* “ca mijloc de promovare a celei mai extinse mobilități a studenților”, incluzînd și nivelul formării continue (vezi *Déclaration commune des ministres européens de l'éducation*, Bologne, 19 juin, 1999).

Realizarea și dezvoltarea acestor *obiective pedagogice* a constituit tema viitoarelor conferințe ale miniștrilor educației (Praga, 19 mai 2001, Berlin, 19 septembrie, 2003). *Scopul* angajat urmărește “transformarea Europei în cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă să producă o creștere susținută cu mai multe locuri de muncă și cu o mai mare coeziune socială”. Amplificarea *Procesului Bologna* este realizabilă și prin extinderea participanților “la un număr de peste 40 de țări europene” (vezi *Bologna Process*, Berlin 2003, “*Formarea Spațiului european de învățământ superior*”. *Comunicat al Conferinței Miniștrilor responsabili pentru învățământul superior*, Berlin, 19 septembrie, 2003).

Integrarea europeană implică astfel: 1) asigurarea calității învățământului superior în funcție de “un set comun de standarde, proceduri și norme pentru acreditarea instituțiilor”; 2) organizarea sistemului pe două cicluri, cu *obiective specifice* (profesionalizare largă; specializare aprofundată și de vîrf); 3) stimularea mobilității studenților și a personalului didactic, cu efecte sociale multiple în plan academic, cultural, politic, economic; 4) perfecționarea evaluării prin *credite*, în sistem de *transfer*, dar și *acumulativ*, “facilitînd mobilitatea studenților și dezvoltarea *curriculumului* internațional”; 5) adoptarea unui sistem de titluri comparabile, cu finalitate profesională și academică; 6) dezvoltarea comunitară a instituțiilor universitare și a organizațiilor studentești, angajate în “promovarea dimensiunii europene și a caracterului atractiv al *Spațiului european de învățământ superior*”; 7) integrarea “*învățământului continuu*” în structura învățământului superior.

“*Formarea Spațiului European*” – genericul ideologic al *Comunicatului Conferinței Miniștrilor responsabili pentru învățământul superior* (Berlin, 19 septembrie, 2003) – constituie un obiectiv major de politică a educației, realizabil gradual pînă în 2010, plecînd de la implementarea *priorităților intermediare* pentru următorii doi ani (pînă în 2005): a) asigurarea calității; b) organizarea sistemului cu două *cicluri*; c) recunoașterea titlurilor și a perioadelor de studii.

Integrarea europeană va fi susținută pedagogic “de doi stîlpi ai *societății bazate pe cunoaștere*” – învățământul superior și cercetarea științifică. Fundamentele construcției sînt consolidate *conceptual* prin dezvoltarea cercetării “ca parte integrantă a cunoașterii”. *Instituțional*, structura învățământului superior, deschisă spre educație permanentă și cercetare științifică, va fi consolidată prin realizarea calitativă a obiectivelor specifice – anunțate de “*Procesul Bologna*” – pentru *ciclul I*: profesionalizarea largă, pluridisciplinară; cunoașterea unor limbi străine de circulație europeană; stăpînirea tehnologiilor informaționale necesare în orice domeniu profesional; pentru *ciclul II*: aprofundarea specializării, prin *masterat* și perfecționarea sa la nivel de vîrf, prin “studii doctorale”.

Perspectiva societăți europene informaționale va dinamiza Procesul Bologna, stimulând tendința “includerii nivelului doctoral ca al treilea ciclu al învățământului superior”. Este o continuare a reformei, reactivă și proactivă, în funcție de schimbările rapide generate de integrarea europeană. În plan pedagogic, aceste schimbări “accentuează importanța cercetării și a promovării interdisciplinarității pentru îmbunătățirea calității și asigurarea competitivității învățământului superior european, în general”, cu efecte sociale majore, resimțite global la nivel de politică a educației.

Summary

European Integration for the Republic of Moldova is, in its essence, a tendency towards normality, a desire to re-find its European vocation. One must be aware of the fact that it is a long lasting process, and the responsibility for its fulfillment relies on everyone: starting with policy-makers and think tanks and ending with usual citizens.

The choice of the topic is not accidental, as a journal of educational practice and theory can not pass by this important issue, due to the fact that the integration process has direct implications with the educational system, which is being considered as one of the basis pylons.

In order to make a deeper analyses of the European integration process, in the rubric QUO VADIS? we have initiated a straw vote, having as participants several stakeholders: scientists, politicians, managers, teachers, etc. All they have specified what does European Integration mean for the Republic of Moldova and have emphasized the contribution and importance of the education in this process. Among the stakeholders, we have also included some high school students, in order to see their vision on the problem which directly affects them.

In the column „European Re-integration of the educational system from Moldova” Vlad Pâslaru refers to the term „European idea”, to the premises for the European integration of the educational system (the new political realities, new educational philosophies, elaboration of a conceptual, normative and instrumental frameworks), as well as to the requirements which would favor the adjustment of our education system to the European standards.

„A long journey to Europe” is an essay, by Gheorghe Rudic, in which he has done a radiography of the educational system, a brief but detailed description of the existent situation, and has shown the perspectives towards the European integration of the all educational levels, emphasizing the importance of the life-long learning aspect.

In this issue of our journal we have started three new rubrics: EDUCATION FOR TOLERANCE, EDUCATION FOR DEMOCRACY and GENDER EDUCATION IN SCHOOL.

In the EDUCATION FOR TOLERANCE rubric, Vsevolod Ciornei has referred to the tolerance as a necessity of the time, as a condition of the social wellbeing. Tolerance is considered as an important element of democracy, it is the ability to place oneself in someone’s shoe and try to understand why does he/she think this way or act this way, it is the ability which can be cultivated in the Young generation and not only. Also, in this rubric, Eudochia Brasoveanu and Irina Volcinschi militate for the school integration of the children with special educational needs, especially of those with hearing problems. In order to accomplish all the principles of the *Education for*

everyone it is necessary to introduce changes in the teaching methodology, in the curriculum, in the relationship among the students, among the teachers and the students.

The EDUCATION FOR DEMOCRACY rubric contains two columns. The first one is entitled „Looking for democracy” by Aurica Amarii. The author gives the floor for a debate on the democracy as a phenomenon in a transition society. Having as a start point the necessity for democratization of a school life, the institution which offers itself to educate the new generation in the spirit of democratic values and ending with the idea of respecting these principles in the society.

Viorica Goraș-Postică is the author of the second column „The relationship between the school – and the community. Extrapolations of some advanced experiences”. The author refers to a theme which is a new one for our context - education for the community. The author’s idea is that the community education assures an efficient functioning of the school and cultural services for all members, increasing continuously the human resources of the community. Thus, the educational institutions would become real learning school-communities.

The rubric GENDER EDUCATION IN SCHOOL hosts the column „Gender education – a vector of the social democratization from gender’s perspective”, by Daniela Terzi. The column emphasizes the urgent necessity of promoting the gender education principles in the school.

„Teaching biography and the writer’s activity (nonliterary text) – a way of getting the communication competences”, by Iulia Iordăchescu is included in the DOCENDO DISCIMUS rubric. This column refers to the problems in developing these competences/skills in the students who are speakers of a language as a second language. The author mentions the fact that teaching the writer’s biography does not have as a goal only to inform the learners, but also involves other useful educational possibilities.

The CRITICAL THINKING DEVELOPMENT rubric, supported by the International Reading Association (IRA), starts with a column on „Venn Diagram – at the crossing of Mathematics and Didactics”, by Ludmila Ursu who proves us on the advantages of applying this technique by the teachers in their teaching. Also, in this rubric, Valentina Tofan presents us a model of applying the Dual Entry Diary technique for exploring the creativity potential of the students. Her column is entitled „Teaching of the Values within the Literature Classes”.

In the DICTIONARY rubric, Sorin Cristea renders a full meaning of the role of the education in the European integration perspective.

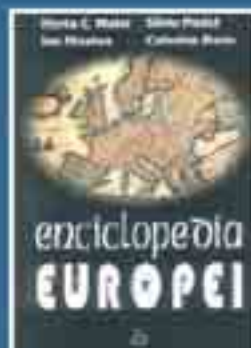
Beside the above, the readers will get acquainted with the latest publications of the PRO DIDACTICA Educational Center.

Așteptăm ca de obicei articolele dumneavoastră, care nu trebuie să depășească opt pagini, dactilografiate la două rînduri.

Redacția nu recenzează și nu restituie materialele nepublicate.

Responsabilitatea pentru corectitudinea și veridicitatea conținutului materialelor prezentate revine semnatărilor.

Punctul de vedere al autorilor nu coincide neapărat cu cel al redacției.

Horia C. MATEI, Silviu NEGUȚ, Ion NICOLAE, Caterina RADU, **Enciclopedia Europei**, Editura Meronia, București, 2002 – 382 p.

La început de secol câteva concepte domină dezbaterile și comentariile de presă. Globalizare, integrare europeană, apărarea civilizației de terorism – sînt procese sau fenomene ce nu pot fi gândite separat. Era cunoașterii presupune ca cetățenii societăților democratice să fie informați în detaliu. Or, informația dotată cu sens și autentificată prin verificare devine cunoaștere.

Ce spune cititorului *Enciclopedia Europei*? În primul rînd, că acest continent – după schimbările radicale, mai rapide ca oricînd în ultimii o sută de ani – este obligat să armonizeze memoria istoriei, nu de puține ori dureroasă, și pragmatismul actualității, în căutare de soluții pentru a răspunde noilor sfîdări cu care a debutat mileniul trei. Să pună accentul de pe Europa națiunilor pe națiunile Europei, să-și definească o nouă identitate, în care vrea și trebuie să se regăsească și Republica Moldova.

Nimic nu vorbește mai elocvent despre poziția Europei în civilizația lumii decît datele cuprinse în această ediție – informații riguroase din toate domeniile pentru cele 45 de state europene actuale. Anexele – statistici generale de ultimă oră, hărți, un mic dicționar al șefilor de stat întregesc imaginea cărții și fac din acest volum o sursă autentică de cunoaștere și documentare, un instrument de lucru util "cetățeanului care are dreptul ca orizontul spre care se îndreaptă să fie limpede și inteligibil; călătorului care vizitează țările europene sau gazdei care primește turiștii europeni; întreprinderilor economice cu parteneri europeni; echipelor ce lucrează la proiecte comune; diplomaților și negociatorilor", tuturoz celor antrenaj în procesul de împlinire a proiectelor noastre europene.

Cadrul european comun de referință pentru limbă: învățare, predare, evaluare. Comitetul Director pentru Educație "Studierea limbilor și cetățenia europeană", trad. din fr. de Gh. Moldovanu, Chișinău, 2003 – 204 p.

Cadrul este rezultatul unei cercetări efectuate, pe parcursul a mai mult de zece ani, de renumiți lingviști și specialiști în domeniul pedagogiei din toate statele membre ale Consiliului Europei. Proiectele care au precedat acest rezultat au făcut obiectul unei largi consultări și au încununat această contribuție deosebit de valoroasă pentru didactica limbilor moderne. *Cadrul* prezintă o abordare complet nouă, detaliată a descrierii și utilizării limbii, precum și a diferitelor tipuri de cunoștințe și competențe.

Destinat tuturor profesioniștilor din domeniul limbilor moderne, lucrarea are drept scop stimularea reflecției asupra obiectivelor și metodelor de predare; facilitează comunicarea și oferă o bază comună pentru elaborarea curriculumurilor, conceperea programelor, examenelor și calificărilor, fiind un instrument de o valoare inestimabilă pentru autori de manuale și materiale didactice.

David LITTLE, Radka PERKLOVA, **Portofoliul european al limbilor: ghid destinat profesorilor și formatorilor cadrelor didactice**, trad. din fr. de Gh. Moldovanu, Chișinău, 2003 – 120 p.

Portofoliul european al limbilor (PEL) propune un model de evidență în formă scrisă a celor mai diverse experiențe interculturale și de învățare a limbilor.

Conceput ca un auxiliar pentru a fi folosit în cadrul sistemului de instruire continuă, *Ghidul* poate servi și drept manual pentru profesorii care utilizează nemijlocit PEL în clasele lor. Mai multe versiuni ale *Portofoliului* au fost experimentate în 15 state membre ale Consiliului Europei, prin proiecte pilot bazate pe diverse principii pedagogice. Astfel, *Portofoliul* reproduce scalele ilustrative ale *Cadrului european de referință* cu descriptorii pe niveluri și listele de reperaj pentru autoevaluare, include o amplă prezentare a componentelor unui PEL implementat în practică: pagini din dosarele elevilor și adulților care studiază limbile străine într-o multitudine de contexte și în scopuri diferite (refugiați, imigranți etc.), promovînd metodele de predare care "consolidează independența gândirii, acțiunii combinate cu simțul responsabilității, cu accent pe dezvoltarea capacităților de reflecție și autoevaluare".

Examinat prin prisma funcției pedagogice, PEL își pune umărul la realizarea obiectivelor politice ale Consiliului Europei: *protecția diversității lingvistice și culturale, promovarea toleranței lingvistice și culturale, promovarea plurilingvismului și educația cetățeniei democratice.*

Educație pentru Europa, Editura Pytagora, București, 1997 – 260 p.

Cartea este structurată pe câteva secțiuni: educația pentru drepturile omului în instituțiile învățămîntului de stat; educația civică efectuată prin diverse metode de către organizații nonguvernamentale; aspecte generale ale educației civice în țările Europei Centrale și de Est.

Materialele inserate prezintă interes atît pentru profesori cît și pentru copii și tineri, ajutîndu-i să dobîndească o cultură în domeniul drepturilor omului și democrației, să înțeleagă și să respecte diversitatea.

Importanța dimensiunii europene a educației este ilustrată prin câteva dintre proiectele Consiliului Europei, printre care concursul *Europa în școală*, care astăzi a devenit un instrument al integrării țărilor europene.

Vă vom o zi când voi, Franța, voi Rusia, voi Italia, voi Anglia, voi Germania, voi toate națiunile continentului, fără a vă pierde trăsăturile distincte și individualitatea voastră glorioasă, vă veți doborâți într-o unitate superioară și veți constitui fraternitatea europeană.

Victor HUGO

